

TOMIS

REVISTĂ DE CULTURĂ, SERIE NOUĂ

NOIEMBRIE 1999, Nr. 11 (352), anul IV (XXXIV) • 16 pagini — 3500 lei

Vedere din Tomis • Număr ilustrat cu lucrări de Constantin Gheorghe

ÎN CELELALTE PAGINI:

• **SIMPOZION INTERNAȚIONAL — Generoasă deschidere spre lume (Participă: GENAN BOLAT, consilier în Ministerul Culturii, România; HAYRETTIN TAHIROGLU, cercetător în domeniul literaturii, Australia; Prof.dr. MAMUT ENVER, România; TAYFUN YÜCER, poet, ziarist, Cipru; Prof.dr. IBRAM NUREDIN, România; IHSAN AKAY, traducător, Olanda; NEVZAT YALCIN, poet, prozator, Germania; MEHMET KANSU, poet, Cipru; dr. ŞABAN M. KALKAN, scriitor, Turcia)** • **TOMIS ÎNTREABĂ — Despre succesul de librărie (Răspund: GEORGETA DIMISIANU, Ed. „Albatros”; VLAD T. POPESCU, Ed. „Nemira”; VLAD POPA, Ed. „Univers enciclopedic”)** • **CONSTANTIN ȚOIU — Despre „sinceritate și atașament față de oameni”** • **DIMITRIE STELARU — INEDIT (Un basm dramatizat: „Oaia neagră”)** • **CĂRȚILA „EX PONTO” — Un poet martir de ȘTEFAN CUCU (Despre „Baladele” lui RADU GYR)** • **„ALTE GLASURI”... (Rubrică în care sunt prezenți cu texte tinerii prozatori LIVIU LUNGU, VALENTIN IACOB și MAHDI STAN; debutează cu versuri LAVINIA VRÂNCEANU)** • **Proză de FLORENȚA ALBU; Poeme de MANUELA MIGA • SCARA LUI ESCHER de prof.dr. IOAN-MIRCEA POPOVICI • MIHAI IRIMIA despre „Obligativitatea cercetării și a prezentării obiective a istoriei”**

Imperativul actual al societății românești, reluat obsesiv în literă și spirit de către politicienii vremii și nu numai de ei, este alinierea la standardele europene. Întârziati cu câteva decenii de socialism multilateral dezvoltat, căruia îi adăugăm fără entuziasm și parte din deceniul aflat pe sfârșite, ne opintim să ne edificăm reperele unui viitor fără viza Shengen. Este cert că, fără reconsiderarea dreptului de proprietate (garantat sau numai protejat), nu putem accede la o societate liberă și prosperă. După cum ne pare la fel de cert că garantarea sau protecția proprietății private presupune o amplă campanie educativă (fără a-i elimina latura coercitivă) în spațiul mentalității. Există deja semne îmbucurătoare de ordin legislativ, instituțional, organizatoric și moral că, din acest punct de vedere, nu mai suntem cei de ieri. Ciudat mi se pare însă faptul că toate disputele, înversunările, patimile, se învârt în jurul proprietății *materiale* — pământ, păduri, case, fabrici etc. — acordând un minim interes problemelor legate de proprietatea intelectuală; cu atât mai ciudat și mai păgubitor cu cât civilizația postindustrială către care tindem socotește *ideea* ca fiind primordială, atâta vreme cât aceasta se pretinde, în ordinea progresului, singura capabilă de a transcende *făcutul*, oricât de valoros s-ar dovedi el.

Există, ce-i drept, o legislație în domeniu care ne instalează în rândul țărilor preocupate de recunoașterea și protejarea operei de creație intelectuală. Au fost inițiate organisme precum Oficiul Român pentru Drepturile de Autor, cu unitățile sale asociate de gestiune colectivă a acestor drepturi, printre care și Fondul Literar, organisme menite să aplice prevederile legislative în varii domenii de activitate creatoare spirituală. Afiliată la instituții internaționale de profil, cosemnatară a unor convenții sau documente emane de uniuni mondiale prestigioase, România dovedește faptul că e capabilă

educația copy-right-lui

să evalueze consecințele pozitive sau negative ale globalizării informației cu vocație de protecție. Nu sunt de ignorat nici cele câteva tentative românești de a glosa teoretic pe marginea subiectului în cauză, cu meritul de a fi demonstrat complexitatea fenomenului. Practic însă, toate aceste demersuri nu sunt dublate de interesul activ pentru edificarea unei mentalități, a unui respect general față de bunul încorporat într-o carte, într-un C.D. sau într-un proiect științific. În umbra acestui dezinteres, creatorii tratează cu o reticentă inexplicabilă oferta de protecție a organismelor specializate, spațiu în care profitorii își exersează cu folos inteligența nativă, iar beneficiarii actului intelectual-cultural puțin se sinchiesc dacă se apleacă asupra originalului sau a unei copii banale. În concepția celor mai mulți dintre noi, sfera infracționalității se limitează la aspectele asadar concrete de vătămare socială. E un handicap serios pe care îl vom resimți tot mai mult pe măsură ce evoluăm spre o societate complexă, întemeiată pe o tehnologie sofisticată, pe conștiința acută a dreptului individual și pe principiile unei economii de piață care tinde să umbrească acest drept în beneficiul întreprinzătorilor comanditari. Mai simplu spus, în țările civilizate extensia copierii aflate în creștere în toate domeniile vieții sociale este însoțită de crearea unei infrastructuri care, fără a ignora legile profitului, ba dimpotrivă, promovează, alături de celelalte tipuri educaționale instituționalizate (estetică, ecologică etc.) educația copy-right-ului. Se pornește de la premiza aparent paradoxală că

actul de copiere ilegală reprezintă o amenințare a fluxului informațional și nicicum o optimizare a acestuia prin multiplicarea ofertei. Sigur că pentru orice societate este foarte important accesul rapid, în termeni nebirocratici, la operele literare și științifice. Dar copierea ilegală poate afecta serios aspectul creativ al vieții intelectuale și culturale. Creativitatea intelectuală fiind considerată asadar de o importanță vitală pentru progresul unei națiuni, copy-right-ul îi asigură nu numai conservarea paternității ci și baza ei financiară. Ceea ce vrea să releve că respectul pentru copy-right, dincolo sau împreună cu aspectul său moral, înseamnă încurajarea creativității. Specialiștii într-un domeniu aflat la noi abia în fașă, înși care au edificat organisme miliardare (în dolari) transnaționale, însărcinate de organismele asociate să vegheze asupra operelor cu vocație de protecție avertizează asupra pericolului de a confunda liberul acces la informație, principiu unanim acceptat de autori, cu ideea „cursului liberei informații”. Deosebirea stă în profit, sămburele, pentru noi, încă tare al economiei de piață.

Se impune, asadar, o accentuare a interesului pentru dreptul la proprietatea intelectuală, drept pe care, deși îl stăpânim notional, nu-l conștientizăm pe de-a-ntregul. Ne lipsesc mentalitatea și deopotrivă terminologia accesibilă celor care au idei dar nu știu să le valorifice cu folos. Regimul juridic confruntat cu asaltul noilor tehnologii apte să afecteze procesul de creație și să submineze astfel structurile tradiționale ale dreptului de autor, o dată devenit mai flexibil, va putea sluji supraviețuirii culturii prin protejarea adevăraților ei promotori. Și, în fine, relevarea sistematică și nuanțată a motivației economice în măsură să nască și la noi capitaliști ai copy-right-ului, cu toate consecințele benefice pentru societate.

CONSTANTIN NOVAC

CHIRURGIA DEMITIZĂRII ISTORIEI — O OPERAȚIE FĂRĂ ANESTEZIE

Cândva tratatele și manualele de istoria românilor erau semnate de autori purtând nume ca Nicolae Iorga, P.P. Panaitescu, Const.C. Giurescu. Astăzi ei se numesc Keith Hitchins, Dennis Deletant... Dar știți care este culmea? Acea că o fac mai bine, mai cinstit, cu mai mult suflet românesc decât contemporanii lor băștinasi, plictisiți de atâtea legende despre Decebal, Negru Vodă ori Ștefan cel Mare.

Imensul scandal al manualelor alternative de istorie a fost atât de mediatizat, riscând să provoace o stare de sațietate, încât ne dispensează de îndatorirea de a-l prezenta pe larg. Dar, dacă cei care l-au provocat, au scontat pe stingerea sa după o campanie trecătoare de proteste și trecerea pe planul uitării sau, cel puțin, a indulgenței semenilor, se cuvine atunci să rememorăm datele principale ale problemei, pentru a ajunge la tâlcul său final.

Se știe că până în prezent istoria românilor a fost studiată în liceu într-un dozaj echilibrat, timp de doi ani, după alți doi ani de învățare a istoriei universale, pentru ca din actualul an școlar studiul să fie redus numai la clasa a XII-a. Și ca și cum minimalizarea și expedierea lui în derizoriu n-ar fi

ION BITOLEANU

continuare în pag. 13

Ne mai întrebăm, căci acesta este rostul nostru, care este soarta cărților: atât de dragi românilor altădată, succesul sau insuccesul lor iau pulsul unei stări de fapt, ce astăzi dă un verdict implacabil. S-ar putea rezuma spusele editorilor, în acest sens, dar nu cred că e bine să o facem, deoarece subiectul rămâne deschis. Se poate însă trage o concluzie: în economia de piață pe sponcia României, într-o democrație schioapă, pe-un picior de plai peste care mustesc fantasma sumbre, oamenii nu prea mai au chef de citit sau de autoinstrucție și cu atât mai puțin să descopere noi titluri și noi autori.

E drept, s-au schimbat multe în ordinea lucrurilor. Potențialii cititori nu au bani să cumpere cărți și mai există presiunea subtilă a unei intrări (o subtilitate brutală, nu-i așa?) în normalitate. Dacă înainte de '90 apărea o dată pe an o carte importantă (autohtonă sau traducere), acum se ivesc lunar câteva. Greu să alegi, pentru scurtul timp disponibil, ce să citești, fiecare carte înseamnând renunțarea la o alta.

Iată și întrebările noastre:

● **Ați observat existența unei relații între valoarea unei cărți și succesul ei de piață?**

● **Care sunt mecanismele ce dau, în România, unei cărți (sau mai degrabă unui autor?) succes de librărie?**

● **Promovați debutanți? Care sunt șansele lor de a fi cunoscuți și care șansele de succes pe piața cărții?**

● **Ca editor, ați remarcat o atenție preferențială a cititorilor îndreptată spre scriitorii români din țară, sau spre cei din afara granițelor țării?**

DAN PERȘA

GEORGETA DIMISIANU:

(Editura „Albatros”)

● După părerea mea nu există nici o relație între valoarea unei cărți și succesul ei de librărie, iar când o carte bună are și succes, este o pură întâmplare. În general, autorii foarte buni dintre scriitorii români — și nu mai refer doar la cei contemporani — la ora aceasta nu au succes de librărie. Aș da un exemplu, peste care după părerea mea nu se poate trece. Ștefan Bănuțescu a fost unul dintre cei mai importanți scriitori români contemporani. Este opinia mea. Și nu a avut succes de librărie aproape de loc. Sigur că se întâmplă ca uneori o carte valoroasă să fie apreciată de publicul cititor, dar acest fapt nu se datorează cărții sau autorului, ci altor factori.

● Am observat că în general scriitorii care au o rubrică permanentă în ziarele centrale sau rubrici permanente la televiziuni, sunt și autorii care au succes de public.

● După 1989 am două debuturi în proză, Dan Perșa cu **Vestitorul** și Radu Aldulescu cu **Sonată pentru acordeon**. Deci doi prozatori cunoscuți de critica literară la ora aceasta, sunt debutati de editura „Albatros” după 1990. Anul acesta am debutat o poetă, Mihaela Rusu cu **Simptomaticul sens**, poetă care mi s-a părut remarcabilă ca talent. Am debutat și altădată poeți și o fac mereu, dacă manuscrisele lor mi se par cu adevărat interesante și dacă ele, într-un fel, îmi dau senzația că anunță un scriitor talentat.

În halul în care este piața cărții în România, aflată într-un haos total — pentru că asta este — noi nu avem nici un fel de mijloace de a vedea cum merg cărțile pe piață, nu avem nici un fel de posibilitate de a ne difuza cărțile în toată țara, în mod egal. Fiecare regiune își are editurile ei și am ajuns o țară cu edituri regionale. Nu știu, deci, ce șanse au pe piața cărții nici debutanții, dar nici scriitorii consacrați.

● Nu cred că există vreo diferență pentru

cititori între scriitorii români din țară și cei din diaspora. Și unii și alții sunt receptați ca scriitori români și nu cred că există un tratament diferențiat din partea publicului.

VLAD T. POPESCU:

(Editura „Nemira”)

● Relația între valoarea unei lucrări și succesul ei comercial este o problemă dezbătută doar în cultura română, constrânsă la subvenționarea „elitismelor”, supusă castelor și stresată de marginalizarea autoimpusă. Oriunde în alt loc din lume lucrurile sunt tratate cu un realism care nu pătrunde la noi. Nimeni nu se așteaptă la New York sau la Paris ca romanul autorului agreeat de critica literară, premiat de Academie și adulat în lumea universitară, să aibă succesul de librărie al unui roman de serie B.

Succesul comercial depinde de gustul publicului larg, de apetența lui pentru divertisment. Genurile comerciale sunt efemere, la fel și succesul autorilor de bestseller.

Ce se întâmplă „acolo”? Autorul multimilionar își cunoaște locul în istoria literaturii și se pleacă umil în fața artistului genial, dar sărac, pentru că valoarea este apreciată pe criterii mult mai obiective.

Ce se întâmplă „aici”? Autorul de succes se

SUCCESUL DE LIBRĂRIE

consideră genial, iar valoarea este stabilită pe criterii oculute, pe sistemul coteriilor, al relațiilor „de casă”. Lucrul cel mai supărător este însă supraevaluarea unor texte bine scrise, dar lipsite de orice semnificație, fără mesaj, a unor făcături în fața cărora trebuie să aplaudăm doar pentru că sunt semnate de ..., sunt susținute de ..., sunt publicate pe banii statului de ..., și „uite că nu au succesul pe care îl merită”. Aceste texte care agresează publicul și editorii lucizi, sunt cele care clădesc zidul între cititori și scriitori, sunt sortite să nu aibă succes, dar mulți consideră că trebuie să luptăm pentru ele.

● Pentru că am amintit că succesul este omologat de publicul larg, mecanismul prin care o carte, indiferent de genul ei, devine un bestseller, este promovarea ei cât mai lucidă. Puțini recunosc efectul minim al emisiunilor culturale și chiar mai puțini sunt cei care aleg căile de promovare în funcție de publicul țintă și de mijloacele mass media la care acesta are acces.

Lansarea cărții este un moment fericit, dar în general fără urmări în difuzarea lucrării. Cronica literară are efect, dar reacția publicațiilor este întârziată, de cele mai multe ori articolele apar după ce cartea a fost vândută sau retrasă din rețea. O cronică bună, dar apărută peste două luni de la lansare, poate fi o catastrofă pentru editor. Fie cartea nu mai există și până la tipărirea unui supliment de tiraj efectul cronicii dispăre, fie cartea nu a avut efectul scontat, și-a fost deja returnată de librari și până când o impui din nou pe rețea, cronică a fost uitată.

Modelul care ar putea să aibă efect și la noi, ar fi o mai mare atenție acordată autorului ca personaj în sine, urmărirea lui și, între lansările cărților, o mai bună susținere mediatică a persoanei publice și, de ce nu, un mai mare accent pus pe latura umană.

scriitorii și seducția spațiului natal

vietii sociale, în lalomita s-a reușit, cel puțin, ca activitățile culturale să nu treacă prin această criză”. O parte din logistica reuniunii a fost asigurată cu rigoare și profesionalism de Biblioteca Județeană „Ștefan Bănuțescu” și de directorul acesteia, dinamicul Șerban Codrin.

Poeți, prozatori, dramaturgi, critici literari consacrați, autoritineri în plină afirmare s-au revăzut, au dialogat cu un public sensibil și așteptat, și-au oferit reciproc noile volume editate. Invitatul de onoare din acest an a fost Constantin Toiu, unul dintre cei mai importanți romancieri români din a doua jumătate a secolului al XX-lea, născut la Urziceni la 19 iulie 1923, autor al amplei fresce narative „Galeria cu vită sălbatică”. La cei 76 de ani ai săi scriitorul a dovedit celor de față că deține secretul unei inepuizabile tinereti sufletești și spirituale. Mircea Dinescu, plecat într-o călătorie în străinătate, l-a delegat pe tatăl său să-l reprezinte. Verva sa acidă, colorată, savuroasă, stilul plin de

● Debutantul este un pericol, e un risc, este o pierdere planificată, este o sursă de sponsorizări, este prietenul unui prieten, este o pasăre rară, este nerecunoscutor.

În oricare din situațiile expuse, problema editorului este, de fapt, de a găsi debutanții care să merite riscul, în care să crezi, pentru a-ti asuma toate belelele care decurg de aici. Soluția Nemira a fost concursul. El a fost bănuț de subiectivism, așa și este, pentru că nu au făcut parte din juriu decât oameni conștienți de ideile expuse la primele întrebări ale anchetei. El a fost ignorat de cei care doreau doar să acceadă la una din coteriile existente în lumea literară, nu asta era intenția noastră. După mai multe ediții, concursul s-a impus și este astăzi principala sursă de manuscrise.

Succesul în acest caz este să evaluezi lucid tirajul pe care îl poate suporta cartea și să vinzi tot acel tiraj.

● Goma. Lovinescu. Tismăneanu.

Șocant. Lipicios. Documentat.

Soarta scriitorului român aflat în exil este un alt capitol al minciunii pe care o trăim. Și pune aceleași probleme legate de valoare și succes. Paul Goma este înjurat, dar are succes de librărie. Monica Lovinescu este adulată de cei foarte atenți la poziția lor și la burse peste hotare, dar nu prea se vinde. Tismăneanu este criticat pentru că avut curajul să facă ceea ce altora le-ar fi fost mai ușor, dar se vinde.

Și pentru cei aflați în diasporă, și pentru cei din țară, și pentru autorii străini, o aceeași problemă, superioritatea nefastă cu care sunt priviți autorii, cărțile și cititorii de o lume închisată, aceea a literaturii române.

VLAD POPA:

(Editura „Univers Enciclopedic”)

● Cred că mai importantă este relația dintre interesul pentru o carte și succesul ei. O editură poate scoate cărți valoroase, dar care să nu fie receptate bine de public, sau să se adreseze unui public restrâns și atunci chiar dacă e o carte scrisă de un autor prestigios, publicul o respinge. În schimb, dacă e vorba de un dicționar, util unor categorii largi de oameni, atunci ne aflăm în fața unei cărți căutate. Dar, comparând acum într-un același domeniu, dicționarele, să zicem, se face o diferențiere netă: nu e totuna pentru cititor dacă are de-a face cu un Larousse, ori cu dicționarul unui autor necunoscut.

Noi am scos cărți, ca de pildă Derrida, care nu s-a vândut bine, în ciuda așteptărilor noastre.

● Una dintre condițiile succesului de librărie, o reprezintă interesul cititorilor pentru un anumit subiect. Altă condiție este numele autorului, măsura în care el a fost mediatizat. Florin Constantiniu, fiind un istoric foarte cunoscut, având multe apariții în presă, cartea sa **O istorie sinceră a poporului român** s-a bucurat de la început de un real succes și nu a fost nevoie de o promovare specială. Alte cărți, pe care noi le cunoaștem ca fiind bune și care au avut un mare succes în străinătate au la noi o căutare insignifiantă. Mijloacele de promovare de care dispune la noi o editură, mijloacele ei de publicitate sunt reduse, reduse mai ales la paginile de cultură din ziare, căci o publicitate plătită, susținută, nu se poate face.

În ceea ce privește pe noi, ca editură cu un anumit profil, interesul cititorilor se canalizează cu precădere spre dicționare și dintre ele anumite domenii. Din seria Larousse, filozofie și psihologie, mai puțin cele de civilizații.

● Nefiind o editură specializată în literatură, nu am promovat debutanți.

● Cred că e mai puțin important dacă scriitorul român e din țară sau din străinătate. Mi se pare mai important ca el să fie un autor cunoscut publicului, agreeat și atunci el se vinde bine. De câte ori am scos Mircea Eliade, s-a vândut imediat.

CONSTANTIN TOIU:

„sinceritate și atașament față de oameni”

● **Maestre Constantin Toiu, ce atitudine considerați că ar trebui să aibă scriitorul la sfârșitul secolului al XX-lea?**

● Exact aceeași pe care a dovedit-o dintotdeauna: să fie foarte aproape de oameni, foarte aproape de viață. Datoria lui este să încerce să-i facă pe oameni să se bucure, să mai uite de relele existenței. Fiecare epocă, în felul ei, a cerut scriitorilor sinceritate și atașament față de oameni. În rest, nimic nu e mai trist decât un scriitor care nu are talent, care nu știe să fie legat sufletește de om, să înțeleagă omul și să-l determine pe cititor să-l descopere, să-l perceapă, la rândul-i, pe acesta, în toată plurivalența lui.

● **Credeți că la o eventuală „revizuire” a literaturii române din perioada celor patruzeci și cinci de ani de comunism, judecățile criticii literare vor fi răsturnate?**

● Nu. Nu. Până la urmă, nu. În ceea ce privește cărțile de valoare, ele nu pot fi infirmate. Și mai ales opiniile criticilor adevărați de atunci, care, cu mici excepții — datorate evenimentelor zilei și situației politice în general — rămân valabile.

● **O întrebare mai puțin confortabilă. Nu vă temeți că interesul față de literatură — în care este inclusă o operă atât de importantă precum „Galeria cu vită sălbatică” — se va diminua progresiv cu generațiile care vin, atrace de o altă lume decât cea configurată de romanul dumneavoastră?**

● Vor fi, desigur, experiențe noi, care se vor asemăna cu cele trăite de eroii mei, în alt fel, însă. Viața, prea multă fantezie nu are atunci când vrea să supună omul unor vicisitudini, din păcate. Așa că romanul meu va vorbi mai departe. Și-n secolul următor, sunt sigur că va fi înțeles și că își va găsi drumul către sufletele cititorilor.

acești scriitori s-au născut, asupra creației și devenirii lor literare, acum ei au fost „provocați” să-și spună punctele de vedere despre o antologie în lucru — „Scriitori din lalomita” — realizată, cu sprijinul Bibliotecii județene, de Șerban Codrin și Nicolae Petre Vranceanu. Toate propunerile și ideile exprimate vor constitui repere de lucru pentru definitivarea cărții care, în 475 de pagini, cuprinde selecții din creația a 42 de autori. Lucrarea urmează să fie tipărită la Editura „Anteu” condusă de scriitorul Jean Băileșteanu, venit special de la Craiova pentru acest schimb de opinii.

„Ideea acestei antologii — mărturisese Constantin Toiu — exprimă dragostea și respectul profund pentru literatură și cultură al oamenilor de toate categoriile din această parte de sud a României”. Cum, de altfel, tot de prețuirea pentru scriitori și cuvântul scris a ținut și organizarea la Centrul Cultural „Ionel Perlea” a expoziției de carte, ce a etalat în mare măsură operele cele mai reprezentative ale invitaților, relevând aportul lor la înnobilitarea fondului literaturii române contemporane.

OVIDIU DUNĂREANU

La sfârșitul lunii octombrie a avut loc la Slobozia cea de a doua întâlnire a scriitorilor originari din lalomita. Prezenta noastră la o asemenea manifestare s-a integrat programului de schimburi literare pe care scriitorii din Constanța le fac periodic cu cei din lalomita și Călărași. În felul acesta s-a ajuns, ca între ei, să se statornicească, de câțiva ani încoace, relații deschise de prietenie și colaborare, o bună parte dintre scriitorii ialomiteni fiind prezenți în paginile revistei „Tomis” sau la colocvile Filialei „Dobrogea” a Uniunii Scriitorilor, iar constanțenii publicați de reviste, antologii și ziarele care apar în cele două orașe din câmpie.

Ca și anul trecut, inițiativa reuniunii a aparținut consilierului șef al Inspectoratului Județean pentru Cultură, domnul George Stoian, care într-o perioadă de austeritate financiară s-a întrecut, din nou, pe sine. Demersul său a fost sprijinit îndeaproape de Consiliul Județean. În cuvântul de salut adresat oaspetilor, doamna Maria Petre, vicepresedinte al acestui for, a relevat faptul că „într-un moment de criză la toate capitolele

La începutul lunii octombrie 1999 Constanța a găzduit a III-a ediție a Simpozionului Cultural Internațional inițiat de Organizația autorilor de literatură turcă din Cipru, Balcani și Europa (KIBATEK), având drept coorganizatori Centrul de cercetări științifice din cadrul Eastern Mediteranean University din Cipru, Primăria Izmir, Uniunea Democrată Turcă și Uniunea Democrată a Tătarilor Turco-Musulmani din România. Onorată de prezența d-lui Hayati Soysal, consul general al Republicii Turcia în România, a d-lor Namâk Kemal Zeybek, eseist, consilier pentru probleme de cultură al Președintelui Turciei și Ahmet Gazioglu, istoric, scriitor, consilier al Președintelui Republicii Turce a Ciprului de Nord, a numeroși scriitori și oameni de cultură din 17 țări ale lumii, această importantă reuniune a obștii scriitoricești și științifice din spațiul balcanic și euro-asiatic a constituit ultimul prilej din acest secol și mileniu de a fi luate în discuție numeroase probleme specifice, de mare interes și actualitate.

Așa cum îmi spuneau d-nii Sali Negeat, președinte al U.D.T.T.M.R. și Iasar Memedemin, secretar general, organizarea la Constanța a acestui important simpozion a fost stabilită în urma unei simple, dar deosebit de cordiale întrevederi la sediul constantean al Uniunii, în 1998, cu poetul Feyyaz Saglam, copreședinte al KIBATEK, și cu prozatorul Ismail Bozkurt. „La început a fost așa, aproape ca o glumă, își amintește dl. Memedemin. Ulterior însă, când s-a pus cu seriozitate această problemă, am fost ajutați în mod substanțial de Consiliul Minorităților Naționale. Totul a decurs excelent, cum de altfel ați putut constata pe viu, chiar dacă absolut nimeni din partea autorităților locale nu ne-a onorat cu prezența, deși am lansat din timp invitații tuturor. A fost o mare și inexplicabilă surpriză neplăcută. Singura!”.

Redăm în acest număr opiniile câtorva dintre personalitățile care au avut amabilitatea de a participa la ancheta inițiată de revista „Tomis” cu acest prilej.

• În ce constă, după opinia dumneavoastră, importanța organizării la Constanța a celei de-a III-a ediții a Simpozionului internațional KIBATEK dedicat literaturii turce în context balcanic și european?

GENAN BOLAT:

(consilier în Ministerul Culturii)

Întâlnirea de la Constanța a avut un scop extraordinar de interesant: acela de a sparge barierele dintre culturi! Trăim o epocă în care, prin cunoaștere, trebuie să ne apropiem. Nu este o dorință a acestui secol al informației, dovadă fiind scrierile unui clasic al literaturii turce, Yunus Emre, care în urmă cu 750 de ani chema oamenii la cunoaștere reciprocă, la respect și bună conviețuire. În istorie, politicienii au enunțat de foarte multe ori aceste idei, aceste năzuințe care nu se pot pune în practică decât cu eforturi deosebite. Cultura este obligată să o ia cu un pas înaintea politicienilor, pentru că prin cultură oamenii se pot apropia mult mai ușor și mai profund, pot conferi existenței sensurile cele mai înalte.

Într-o perioadă foarte grea pentru țară, la puțin timp după ce Ministerului Culturii i s-au luat bani la rectificarea bugetului în loc să i se suplimenteze fondurile, organizarea acestui simpozion de către un grup de pasionați iubitori ai culturii și literaturii demonstrează un mare adevăr: acela că, indiferent de situația prin care trec structurile guvernamentale, cultura nu trebuie să înghețe. Cultura nu poate să fie închisă undeva, să i se pună lacăt și să fie păstrată pentru o perioadă mai fastă. Spre deosebire de multe alte domenii, cultura are viața sa interioară. Vrei, nu vrei, cultura trăiește, respiră, există! Și ceea ce s-a întâmplat la Constanța a demonstrat din plin că aceste afirmații nu sunt vorbe în vânt. Veniți din Australia și Belgia, din Cipru, Turcia, Olanda și Germania, din Macedonia și Azerbaidjan, din 17 țări ale lumii, scriitorii s-au întâlnit pe litoralul românesc spre a dialoga pe aceeași limbă, pe limba sufletului, care este literatura.

HAYRETTIN TAHIROGLU:

(cercetător în domeniul literaturii, Australia)

Nu regret faptul că am băut până aici 17.000 de kilometri în 22 de ore de zbor! Poziția

GENEROASĂ DESCHIDERE SPRE LUME

României în ceea ce privește minoritățile naționale, eforturile admirabile ale prietenilor noștri din Constanța și București îmi întăresc convingerea că între scriitorii din lumea turcă și scriitorii români s-au legat punți trainice ale prieteniei și colaborării. În mileniul în care vom intra peste puțin timp cooperarea va fi factorul determinant, deci culturii îi vor fi deschise cu atât mai repede perspective deosebite. Sunt pentru prima oară în România, dar am cunoscut mulți români în Australia. Aici m-am convins că sunteți un popor deschis, ospitalier, cu o remarcabilă cultură. Cel mai mare câștig al meu, dincolo de întâlnirea cu atâtea mari personalități scriitoricești ale lumii turce, este întâlnirea cu literatura română, care mi-a trezit un viu interes și pe care o voi cerceta în anii viitori.

prof.dr. MAMUT ENVER:

(România)

Orașul Constanța, prin poziția sa geografică, este o localitate cu o generoasă deschidere către mare, către lume. Este firească aspirația sa de a deveni și în domeniul culturii o poartă deschisă către întreaga planetă. Organizarea unui atât de important simpozion cultural în condiții ireproșabile este o demonstrație elocventă în acest sens. Indiferent de regimurile aflate la cârma țării, poporul român a fost deschis către cultură, către cooperare culturală. În pofida marilor dificultăți cu care ne confruntăm, trebuie să tindem către o societate deschisă.

TAYFUN YÜCER:

(poet, ziarist, Cipru)

Înalta ținută a comunicărilor științifice, culturale și literare din cadrul Simpozionului de la Constanța mi-a întrecut toate așteptările. Sunt convins că acestea reprezintă tot atâtea contribuții de seamă la perfecționarea artei scriitoricești, a limbii literare. Acum am reușit să înțeleg mai bine, mai concret, faptul că o operă literară își pierde într-o oarecare măsură din originalitate atunci când este tradusă dintr-o limbă în altă limbă, își diminuează deci valoarea artistică inițială. Dar acea traducere este foarte importantă pentru că oglindește mentalitatea, nivelul artistic scriitoricesc al unei națiuni, contribuie la popularizarea valorilor culturale. Spun că am înțeles toate acestea mai bine, mai concret, fiindcă nu demult mi-a apărut în România volumul de poezii intitulat „Versuri care trăiesc” (2), în excelenta traducere a lui Kerim Altay.

prof.dr. IBRAM NUREDIN:

(România)

Simpozionul a avut o pronunțată tentă literară. Au fost vizate literaturile turcă și cipriotă, precum și cele din țările cu importante comunități turce (Olanda, Belgia, Macedonia, Bosnia-Herțegovina, Germania, Anglia, grupul țărilor de influență rusă). Această instituționalizare a activității literare din zonele unde se vorbește limba turcă, una dintre cele mai răspândite de pe glob ca număr de vorbitori (a șasea, după rusă, engleză, franceză, spaniolă și arabă), este benefică pentru cultura întregii zone balcanice. Au fost puse în discuție particularitățile creației literare din țările amintite, elemente care țin de bagajul de spiritualitate, ca reflex al vieții economico-sociale și au evidențiat prezența în aceste comunități a unor creatori importanți din zona culturii și civilizației turce și islamice. S-au făcut referiri asupra creației literare a turcilor dobrogeni, asupra foarte bogatului folclor turco-tătar. S-a remarcat faptul că, în relațiile cu românii majoritari, turcii dobrogeni și-au păstrat identitatea culturală, religioasă, etnică. Mai ales în ultimii ani, creația literară a turcilor dobrogeni s-a dezvoltat și cu ajutorul celor două gazete ale U.D.T. și U.D.T.T.M.R. („Kradeniz” și „Haksess”), precum și cu ajutorul revistei literare „Tomis”. Editurile constantene „Ex Ponto”, „Europolis”, „Muntenia” și „Pontica” au prezentat notabile volume ale unor tineri creatori, ceea ce este foarte încurajator pentru potențialul de creație literară din această zonă a României.

• Cum se vede din țara dumneavoastră literatura balcanică? Ce perspective îi întrevedeți acesteia în primii ani ai secolului următor?

IHSAN AKAY:

(traducător, Olanda)

Comparativ cu alte țări sau zone geografice, oamenii de cultură din Olanda au o percepție destul de vagă asupra Peninsulei Balcanice, asupra literaturii care se scrie aici. Poate și pentru faptul că balcanicii nu au prea reușit să pătrundă în Olanda. Mai ales în ultimii doi ani însă, interesul este într-o continuă creștere, în special datorită evenimentelor politice și militare din zonă. Față de Iugoslavia sau Ungaria, interesul pentru România și Bulgaria este însă mult mai scăzut. Chiar și pentru Albania constat un interes mai mare... Nu

am tradus nimic din limba română în olandeză, dar Universitatea din Amsterdam are o catedră de limbă și literatură română și unii absolvenți au făcut deja câteva traduceri destul de reușite din clasici. Viitorul poate rezerva literaturii balcanice surprize dintre cele mai plăcute, datorită indiscutabilei sale valori, datorită originalității și exuberanței creatorilor săi reprezentativi, datorită numeroșilor tineri scriitori de valoare care se află acum la primele cărți, multe deja traduse în limbi de circulație internațională.

NEVZAT YALCIN:

(poet, prozator, Germania)

Nemții sunt „în priză” cu tot ceea ce apare mai valoros în lume, Germania fiind una dintre cele mai importante piețe culturale internaționale. Tendința ei actuală este spre o deschidere culturală totală, poate și ca o reacție întârziată la politica ultranaționalistă din anii premergători ultimului război mondial. Firește, și literatura din Balcani începe să fie cunoscută, deocamdată prin câteva vârfuri ale sale. Ne fiind o stavilă în calea literaturii, computerizarea își va dovedi curând rolul benefic. Arta, deci și literatura, este ca o apă care curge continuu. Ea nu poate fi oprită niciodată de nimeni și cu atât mai puțin de secolul care se apropie.

MEHMET KANSU:

(poet, Cipru)

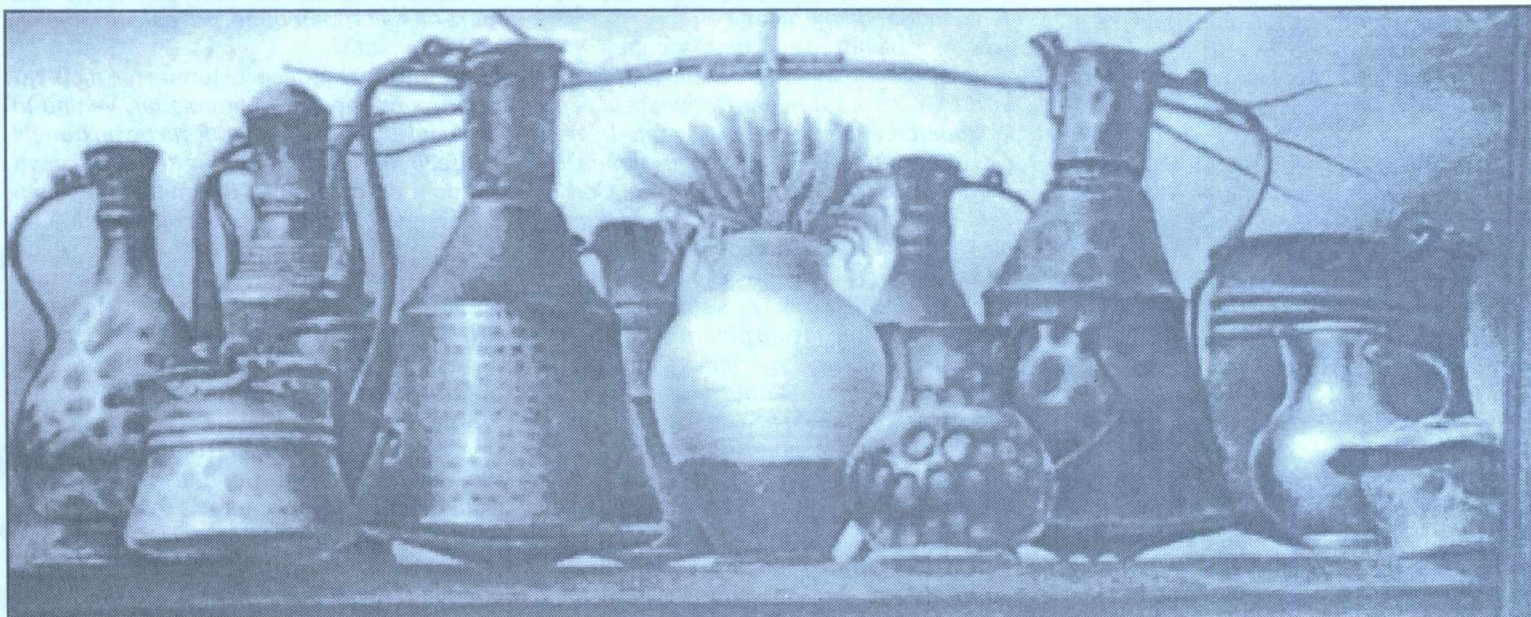
Trăim într-o lume înconjurată din ce în ce mai mult de haos, de pericole mortale și teamă. Trăim într-o lume nesigură, în care până și plăcerea lecturii tinde să dispară, fiind suplinită cu siretenie de droguri devastatoare al imaginilor și sunetului, stridentă kitch, violentă, erotism de doi bani și vid al culturii. Dar poezia va trăi tocmai ca o reacție la ceea ce se întâmplă. Dacă oamenii vor uita poezia, își vor uita de fapt ființa, sufletul. La sfârșitul lunii septembrie 1999 a avut loc în România lansarea cărții mele de poezie intitulată „Degetele lui Midas”, apărută la Editura „Orient-Occident” din București. Sper ca versiunea ei românească să vă convingă de sinceritatea spuselor mele.

dr. ȘABAN M.KALKAN:

(scriitor, Turcia)

Este cât se poate de firesc faptul că literatura balcanică se vede din Turcia în plenitudinea ei, într-o somptuoasă imagine de ansamblu. Pe câțiva dintre artizanii ei români i-am reîntâlnit cu mare bucurie și plăcere la Constanța. Tocmai de aceea este cât se poate de firesc faptul că politica guvernului român față de minorități, în comparație cu politica altor guverne balcanice, este evident pozitivă. Îmi este foarte greu să definesc succint poezia, dar sunt convins că este un mijloc de înfrățire a oamenilor, care influențează pozitiv chiar și Guvernul României!

anchetă realizată de
SORIN ROȘCA

• Cina cea de taină

Tabloul I

Un luminis. Două oi albe, una neagră, pe nume Neagra — pasc iarba proaspătă. Toate, una lângă alta. În stânga lor e Tapul, care are o puscă veche în spate — și el paste. Mai în față stă Măgarul, culcat, cu o desagă la spinare și, alături, Câinele, cu o ureche ridicată, cealaltă pleostită. Măgarul privește în gol, e plictisit. Câteodată se aude ciocănit în arbori. De data asta, ciocănitul e foarte aproape. Măgarul e atent, privește intrigat Câinele.

Câinele: Ce mă tot privești, Măgarule? E ciocănitoarea!

Măgarul: Parc-ar fi dinții lupului flămând!... așa face, zău prietene: îi clămpăne... Nu-i a bună.

Câinele: De când te știu, numai cu frica-n sân și încăpățânat. (*Izbește cu coada de se aude un plici.*). Taci o dată!... Sperii oițele. Ce fel de paznic sunt eu? (*Miroase prin aer.*). Nu miroase a lup.

Tapul: (*Atent la convorbirea lor, mândru.*): Fac praf o haită întreagă. (*Arată pușca.*). Cu mine nu-i de glumit...

Câinele: Vezi-ți de treabă, Tapule! Ce te bagi?

Măgarul (*Moralist, Capre!*): Papă-ți iarba și ascultă de cei mari. Suntem măgari bătrâni...

Câinele (*Revoltat*): Măgari bătrâni? Tu ești măgar.

Măgarul: Știu. (*Privindu-l, trist.*). Măgar!... Scuză-mă... (*Iar ciocănitul care îl întrerupe. Măgarul privește spre vârful unui arbore.*). E ciocănitoarea.

Tapul (*Linistit*): S-au dus lupii din pădurea noastră. De când mă știu n-am văzut fiare de-astea pe-aici. Am ascultat povestea vânătorului lafoc cum, de mult, au pornit să alunge lupii și urșii. Blana lui Moș Martin, Tartorul urșilor, e și-acum agățată în prisma lui...

Măgarul: Mănâncă-ți iarba și vorbele, fanfaronule... Eh, suntem măgari bătrâni...

Câinele (*Revoltat*): Tu ești măgar! (*Vine la el, umblă în desaga din spinare — bine legată — vâra botul și înfulecă.*).

Măgarul (*Urmărindu-l*): Nu te lăcomi. Mănâncă-ncet, frățioare! De-aia nu te-ngrași. Cu măsură.

Câinele: Măsoară-ți cuvintele. (*Astupă desaga și se întoarce la locul lui.*). Toată vremea nu faci altceva decât să fii măgar. Mă dădăcești, de parcă n-aș fi câine... (*Grav*) Să nu mă superi: să nu mă superi că-ți mușc urechea dreaptă! Ei, drăcie! Așa mănânc eu...

(*O pasăre cântăreață zboară peste ei, apoi se așază pe o crenguță uscată și începe să fluiera. Oile, Tapul, auzind, privesc vesele spre ea. Tapul aruncă pușca și începe să joace. Oile, tot așa.*).

Măgarul (*Răde gros, aplaudă*): Iac-așa și iar așa! Zi-i, mă... (*Apoi cântă*): Toți străbunii mei măgari / Au fost meșteri lăutari / Răgnete și strigături / N-au mai scos alte făpturi / Ca artiștii măgăruși / Ca artiștii măgăruși / Avem cap de contrabas / Urechile lungi, gură și nas...

Câinele (*Sare, urlă spre el*): O, Urechilă — destul. (*Măgarul se oprește.*). Dacă-ți mai încerci o dată glăsciorul, să știi că-mi iau lumea-n cap. Ei drăcie... (*Tapul și oile se domolesc. Abia își trag sufletul.*)... au ostenit bietele oițe... (*Pasărea fluieră mereu.*).

Măgarul: Ai dreptate! Sărăcuțele! **Tapul:** Mi-a mers la inimă. (*Se apleacă și paste. Oile tot așa. Neagra, oița tânără și sprintenă, vine la Măgar.*).

Neagra: Mai lasă-mă, nene, o dată. (*Sinceră, cu nerv*): Nici nu m-am dezmoțit!... Numai o dată...

Măgarul: Bine-e-e! Eu sunt de acord... Tot cu moț în frunte...

Oaia Neagră (*Nu mai așteaptă răspuns, începe a juca și joacă de sar scânteii din iarbă, iar pasărea îi „zice” cu tot focul. Celelalte oi și Tapul adorm. Și Câinele. Oaia neagră se oprește și ea, ostenită, abia suflând*): Me-he-he! că...nu...mai pot... Și mi-e-be-he, o sete!...

Măgarul: Nu e bună apa acum. Ce?

Vrei să te îmbolnăvești? Dormi nițel și, la asfințit, vă duc la un izvorăș cristalin, colo-n vale...

(*Oaia neagră, târâș-grăpiș, se duce spre stânga, în spatele celorlalte oi adormite și se culcă la umbra unei ciuperci cât ea de înaltă. Deodată, din pădure se aude hăuit de lupi. Câinele tresare, ridică urechile, privește îngrijorat la Măgar. Acesta sare în picioare, înfiorat.*).

Câinele (*Ușor*): Lupii!

Măgarul (*Dă din picioare*): Să mergem! Repede, în sat! Să nu ne-nconjoare / Și să ne omoare.

Câinele (*Latră*): Ham-ham! Pericol!

Oile (*Se trezesc*): Ce e? Ce e?

Câinele: Lupii! Haideti la vale!

(*Hăuitul se apropie. Tapul uită pușca și fuge întâi; Măgarul se ridică în două picioare, cu ochii cășcați, mirosind aerul. Desagii îi cad; la acest zgomot, se sperie, o ia după Tap, urlând: „lupii”, „lupii”! Oile fug după el, ultimul zbughind-o Câinele. Doar Oaia neagră doarme sub ciupercă, singură-cuc, în luminis; departe se aude vocea Măgarului: „Vă credeam mai sprintene!”... Apoi —*

STELARIANA

oaia neagră (I)

Între manuscrisele postume semnate de Dimitrie Stelaru se află și un basm dramatizat, dedicat copiilor: **Oaia neagră**. Subtitrat „Două tablouri pentru păpuși”, textul original conține două variante, cu câte două tablouri fiecare. Prima versiune este terminată, iar a doua are ultimul episod doar schițat, însă, cel dintâi este mai dezvoltat decât corespondentul lui din celălalt text. Există și un al treilea fragment, mai scurt, reprezentând, probabil, ultima formă a piesei. De aceea, propunem tiparului o mixtură alcătuită din primul tablou al versiunii neterminate și al doilea episod din varianta întreagă. Cum se justifică această idee? Prin aceea că pasajele alese de mine rezolvă stările conflictuale, individualizează personajele și aduc note de originalitate în interpretarea unor motive des folosite de literatura pentru copii.

De asemenea, din dorința de a întregi valoarea basmului dramatizat, am intervenit, de câteva ori, în textul original, eliminând unele neconcordanțe și confuzii de personaje (Capra — Tapul și Ciobănasul — Măgărușul), conferind scrierii dimensiunea atemporală — specifică basmului, care este **Oaia neagră** — prin expulzarea unor trimeri prea fătise la realitatea vremii: cămin cultural, echipă de dansuri, cooperativă de consum, electrificarea satului.

Ele ne-au sugerat, însă, epoca posibilă în care a fost scrisă lucrarea: deceniul al șaselea.

VICTOR CORCHES

liniște...).

Ciocănitoarea: (*Nelinistită, se așază pe ciupercă, vorbind oii adormite*): Trezește-te, proasto, că vin lupii! (*Desface aripile, sare peste oaie, apoi, la urechea ei*): Șiuul... (*O ciocănește peste ureche*): Vin lupii! Fugi!

(*Oaia neagră doarme; Ciuperca se apleacă și-o lovește cu marginile clopotului ei — degeaba. Sosește un corb mare, zdrențuit; Ciocănitoarea sare pe o creangă; Corbul se așază pe ciupercă.*).

Corbul: Nu vezi că oaia e moartă? (*Ciocănitoarea se uită.*). Ce te tot itești în jurul ei? Du-te, învârtindu-te, că de unde nu... crau... crau... crau! (*Oprivește pe oaie*). Hî... Ce ospăt! Carne de oaie! Până or mirosi-o fiarele, am isprăvit-o eu! Să duc și neamurilor o pulpă. (*Se mișcă, peste oaie*). De unde să încep? (*Saltă ciocul, privește spre Ciocănitoare, topăie pe deasupra oii*). Cam de la coadă, că e grasă!

(*Se plimbă de la cap la coadă, face planuri. Ciuperca, haț! o prinde sub clopotul ei, dar Corbul se strecoară, privește în ciudat la ciupercă și cârâie. Apoi, lovește ușor cu ciocul în Ciupercă, pe urmă în coada oii. Ciuperca se apleacă repede, lovită. Corbul, care, speriat, fuge într-o parte, revine la capul oii; Ciuperca nu-l lasă. Ciocănitoarea sare și ea la Corb, și-l ciocănește pe unde poate. Derutat, încolțit, Corbul nu se lasă, ci-și înfinge ghearele în lână, lovind puternic cu ciocul în coadă. Oaia sare speriată, Ciuperca își îndreaptă clopotul, Corbul fuge într-o parte, Ciocănitoarea se așază, ca înainte, pe o ramură. Oaia face câțiva pași, se tot învârte pe loc, apoi caută suratele în colțuri, behăie și stă prostită, vede Corbul, dar nu-l bagă în seamă.*).

Oaia neagră: Încotro s-au dus? Me-he-he! Unde sunteți, fetelor? Me-he-he! (*strigă*): Măgărușule! Grivei!

Ciocănitoarea (*Voce subțire*): Prietenii tăi au fugit, oito! Caută urmele lor în frunziș și nu mai bocii! Fugi!

Oaia neagră: Ce să caut? Nu înțeleg; me-he-he! (*Vede Ciuperca, se duce la ea și începe să plângă. Ciuperca o mângâie cu aripile clopotului vegetal. Corbul amenință pe Ciocănitoare — zburând spre ea — apoi, dă târcoale oii, topăind pe jos.*).

Corbul: Crau-crau! (*Vine lângă oaie.*). Ce? Te-ai speriat, dragă? Fricoasă ești! Fuge vântul printre frunze — nu-l auzi? / Și în vizuini — că-i seară — merg bursucii / Uite și Luceafărul și Luna / Toate sunt așa, ca-ntotdeauna! (*Întinde o aripă s-o mângâie.*). Sărăcuta! Vai! A rămas fără surioare! Ha-ha-ha! Păi, noi ce-ți suntem? Las' că nu ești singură-n pădure. Crau-crau! Ești în pădurea noastră. Dormi liniștită, ce dracu! Ești coșcogea namila și te sperii de viermișori?

Ciocănitoarea: Nu-l asculta! E prefăcut. (*Ciuperca, dând din cap, confirmă; aplecându-se — scârțâie.*).

Corbul (*Privindu-le ucigaș*): Eu?! (*Zboară la Ciocănitoare, care fuge; Corbul*

ramura). Hau! (*Ciuperca acoperă Oaia; Lupul dă cu laba, îi place, începe jocul: e sigur pe pradă; trage cu dinții de ciupercă, apoi de coada oii, sare, este vesel*). Ești moartă? Las' că te mănânc și așa... Dintr-o dată!... (*Corbul vine aproape, n-are astâmpăr.*). Ce vrei?

Corbul: Să-mi dai și mie! Eu am găsit-o întâi!

Lupul: E-te-te! Mai la vară! (*Se repede spre Corb, care fuge la dreapta*). Pomanagiule! Du-te la muncă! De două săptămâni umblu după o ciosvârtă — nici iepuri n-aveți în pădure — și vrei cărnită? Râvnești la bunul altuia, ha? Ticălosule! Ți-arăt eu! (*Se repede la el. Corbul se ridică, zboară*). Neam de codosi! Veniți să luați ce rămâne de la alții! Hau!

Corbul: Eu? Mi se cuvine toată oaia, șefule!

Lupul: Pleacă o dată, pezevenghiule!

Ciocănitoarea: Așa e! Un cerșetor!

Lupul (*căscând gura la Ciocănitoare*): Nu? Am dreptate! (*Revenindu-și*) Tu cine-mi ești? Și tu vrei o pulpă? (*Privind-o atent*). A! Nu! Tu ești musafirul, care tot bate la ușă, dar nu intră niciodată... De tine nu mă tem.. A, știi? Fă bine și te du la nevastă-mea, colo sub stâncă, unde avem vizuina! (*Gândește*). Stai așa! (*Mângâie oaia cu laba*). Poate a venit, că se dusesse jos în sat, la piață. Da, hai, șterge-o și spune-i să nu m-aștepte! Spune-i ce vrei, da' nu uita prada. (*Pune piciorul apăsător pe oaie: Ciocănitoarea zboară, Oaia saltă botul, se ridică, dă să fugă. Lupul, politicos, o oprește*): Unde-așa grăbită, nepoată?

Oaia neagră (*Se oprește, picioarele n-o mai țin, spune umilă*): Acasă... că m-apucă ...n-n-noaptea...

Corbul (*Ironie*): Te-a apucat...

Lupul: Acasă?

Oaia neagră: Da... Acasă!...

Corbul: Vrea acasă... Crau-crau!

Lupul: Uită-te și tu, Corbule! O dolofană ca ea vrea acasă, firoascoasă. Păi, ești acasă, în pădurea, unde nu mai sunt lupi! Că acum patru ani mi-au izgonit neamul și mi-au astupat vizuina cu o stâncă și n-a mai fost chip să trăiesc aici! Ați trăit în voie, v-ați înmulțit! Am venit la belsug!... (*Îi cântă*): Luceafărul a coborât / Prin brazi ca o beteală, / Tot mângâindu-te pe gât / Duios, a flămânzeală! Îți place, fetito?

Corbul: Ce frumos! Cât pe ce să adorm!

Oița: Mi-e somn!

Lupul: Unde e casa ta?

Corbul: (*Înfoidu-se, sigur de pradă, ca și lupul*): Eh, aici! Haide s-o lăsăm... E ostenită! A jucat destul. Domnule Lup, nu crezi că...

Lupul: Pomanagiule! Unde vrei să ajungi? (*Se repede spre el*). Hau! Hau! Te conduc eu acasă... ca un șef (*oftează*) de hăitic. Ești destul de frumusică, zău! Mi-e milă de tine. Am și eu o nepoțică, lupșoară, chiar catine... La vârsta mea de bunic, iubesc (*cască gura mare*) tare mult, iubesc tinerețea! Știi?... **Oița** (*Naivă*): Zău?...

Lupul: Zici că stai în vale? Mergem împreună; după cum am zis, nevastă-mea s-a dus la piață și-o s-o întâlnim în drum. A plecat de la prânz...

Oaia neagră: Atunci arată-mi încotro s-o iau... Ai inimă bună!

Lupul: Ce? Ai văzut lup fără inimă? Ia-o înainte pe cărarea asta. Te-ajung din urmă. (*Oaia pleacă.*).

Corbul (*Revoltat*): Cum, s-o ia înainte? Mănânc-o aici! Vreau și eu o parte!

Lupul: Ce parte? Urmărește-mă...

Corbul (*Sare în spinarea Lupului.*). Na! (*Îl izbește cu ce poate; Lupul se vâra sub Ciupercă, care se apleacă peste el, acoperindu-l, ca și cum ar vrea să-l strivească; Corbul nu-l lasă, e hărmălaie, Lupul iese de sub Ciupercă, neputincios; Corbul, înărrăvit, flămând, vede pușca, se repede la ea.*). Asta miroase a Tap. O mănânc! (*Dă, înfuriat în pușcă, cu ciocul*). Numai șira spinării a rămas (*Iar o lovește cu ciocul*). Ce fel de animal o fi fost ăsta?! (*O apucă de curea, o ridică puțin, dar pușca e grea; deodată, răsare Luna, e puternică, teava armei lucește, Corbul se sperie și fuge*). Crau!

Cortina

Recenta apariție a **Baladelor** lui Radu Gyr la Editura „Ex Ponto” constituie un eveniment editorial de anvergură în spațiul românesc, o binevenită „restitutio”, realizată cu pasiune și acribie filologică. Este vorba de o ediție completă și ilustrată, cuprinzând, în afară de antume — adică poemele apărute la Editura „Gorjan”, în 1943, la care se adaugă șase piese publicate în „Gândirea” și „Convorbiri literare”, precum și câteva postume: opt balade, datând din perioada detenției.

„Spiritus rector” al acestui veritabil și temerar act cultural este Ioan Popișteanu, cel care — într-o „Notă asupra ediției” — ne expune avaturile unui vechi proiect editorial, de o mare însemnătate pentru istoria literară. Postfața semnată de poetul și criticul literar Adrian Popescu întregeste și luminează în chip fericit o carte exemplară, ilustrată cu minuție și inspirație de Marieta Besu și Constantin Grigoriu.

Dar, dincolo de aceste considerații preliminare, vom încerca să pătrundem puțin în universul operei unuia dintre cei mai interesați poeți ai literaturii române interbelice, în mod condamnat și ignorat și uitat.

Întreaga creație a lui Radu Gyr stă sub semnul sacralului, al hieraticului, fiind populată cu sfînti, îngeri, arhangheli, mucenici, voievozi. Isus Hristos ocupă locul central în această sacralitate de sorginte populară, motivul cristic fiind însoțit de incantații folclorice, de ritmuri de colinde: „Tot mai arde cerul sus, / — ziurel de ziua — / peste ieslea lui Iisus, / — ziurel de ziua / ... / Peste-nsăngerat mag / — ziurel de ziua / — pune, Doamne, spini pe prag / — ziurel de ziua”; „Și-a muia Domnul Hristos / inelarul luminos / și călcăiul lui bălai / ca un nufăr smuls din rai”; „Papa-n drum înaltă cruce / spre sărut sfios. / Ca o lacrimă străluce / Chipul lui Cristos”; „Chipul Domnului pe uliți, / Dus în urlat și ocări, / Încă surădea iertări / Sfâșiat în vârf de sulii”. Aceeași tonalitate de pictură naivă, din care se degajă multă prospețime și autenticitate, o putem întâlni în versurile consacrate Maicii Domnului (Fecioarei Maria). Remarcăm în aceste texte și o notă ludică, non-solemnă: „Un zugrav de cer și stele / - hot de flăcări și stiubea - / tâlhari din curcubeu / aur tînăr și vopsele. // Și cu mână diafană / si lumini cutremurate, / chipul Maicii-Prea-Curate / l-a furat într-o icoană...”; „Cu azur suflată, / printre crângi și joarde, / Maica-Prea-Curată / Soare tînăr arde”; „În fereastra scripitoare / Crinul Preciei bălai, / Rupt din fulgere de rai / Si din viscole de soare. // Si cum strălucea Fecioara / Nezărită la-nceput, / Ochii ei din geamul mut, / Luminară ulicioara”.

Filonul folcloric constituie o coordonată fundamentală a creației lui Radu Gyr, imprimându-i un profund specific autohton, înscrind-o în blagianul „spațiu mioritic”. Poetul a cultivat cu asiduitate versul popular, specific doinelor, colindelor, baladelor. În studiul său „Baladă și eroism” — publicat în revista „Gândirea” și inserat în prezenta ediție —, Radu Gyr face o adevărată pledoarie „pro domo”, relevând virtuțile artei populare: „Bogăția sufletească a unui neam se aprinde în arta lui populară. Se fixează aici, în această artă, eternități de suflet din sufletul Neamului. Zăcămintele nelineștilor interioare sau, dimpotrivă, zăcămintele seninătăților launtrice ale poporului irump la suprafață numai în arta lui. Prin nimic altceva nu se poate cunoaște mai bine fondul sufletesc al unui neam, decât privindu-se atent în această oglindă minunată care e folclorul”.

Încă din mai 1980, data decesului scriitorului Marin Preda, moartea sa a fost învăluită în mister. Misterul s-a amplificat tocmai pentru că timp de opt ani acest subiect era delicat și oarecum „clasat”. După 1990, subiectul s-a reluat într-o serie de articole și chiar într-o carte cu titlu de senzație și cu pretenții de edificare completă: **Cum a murit Marin Preda?** de C. Turturică. În urmă cu un an, subiectul a fost reluat la televiziune de către doamna Mariana Șipoș în cadrul emisiunii „Dreptul la adevăr”. Această emisiune stă la baza cărții recente („**Dosar**” **Marin Preda**). Mariana Șipoș își propune o obiectivare maximă, lăsând să vorbească documentele și martorii. Asadar, în prima parte sunt reproduse certificatele de deces și rezultatele sau concluziile expertizei medicilor legiști și ale procuraturii. Urmează declarațiile „martorilor” scriitori, functionari sau oameni de serviciu ai Casei de Creație Mogoșoaia care au fost în preajma lui Marin Preda în seara zilei de 15 mai 1980. Aceste declarații sunt contradictorii și autoarea evidentiază

UN POET MARTIR

Sintagma „suflet din sufletul Neamului” ne amintește de o cunoscută poezie a lui Cosbuc, un alt apostol al poporului nostru, autor al „Baladelor și idilelor”, cu care Radu Gyr se pare că are unele afinități.

Remarcăm faptul că poemele lui Gyr sunt dominate de eminesciana „iubire de moșie”, de străvechiul „amor patriae”. Dar această iubire nu este pur declarativă, exterioară, ci izvorăște din jertfă, din profundă suferință. Poetul se află într-o perpetuă comuniune cu străbunii, din care își trage sângele și seva: „Ti-astept în lut trudite ciorane / să le-nfrățesc cu mine sub tăpșane / Si-n strănse împletiri de oseminte / vom ține-n brațe veacurile sfinte” (*Dacul*); „Legat de datini prin vînjoase vine, în apriga ta scoartă de copac / să gâlgaie toți morții tăi din veac, / urcând, precum un sânge cald, în tine” (*Cartea Basarabului*). Aici este momentul să amintim de „dacismul” sau „tracismul” lui Radu Gyr, pe linia tradiției Eminescu-Părvan. În afară de poezia menționată mai sus — intitulată „Dacul” — autorul **Baladelor** a inserat, în volumul publicat în 1943, ciclul „Fuga lupului”, alegând, nu întâmplător, simbolul totemic dacic. Lupul simbolizează libertatea, nesupunerea și, în același timp, forța, tăria: „Lupul mușcă, lacom, carnea lunii, / dinții se împlântă și sfășie, / și, rupând ca dintr-o pradă vie, de pe bot îi curge sângele genunii”. De fapt, după cum se știe, și începuturile Romei stau sub semnul Lupoaicei-mame.

Poetul își fundamentează și teoretic — în studiul amintit mai sus, *Baladă și eroism* — interesul pentru viața spirituală a tracilor, a geto-dacilor. El afirmă următoarele: „Această desăvârșită seninătate de suflet în fața morții are, fără îndoială, o geneză tragică. Ea oglindește ceremonialul dacic al intrării în fericirea morții / ... / Eu identific în aceste atitudini de seninătate interioară: luminozitatea latină și eroismul mistic, deschis tot spre lumină, al fondului tragic”.

Dar Radu Gyr manifestă o deosebită predilecție pentru epoca medievală, evocându-i pe voievozi de seamă ai neamului, pe Ștefan Vodă, Neagoe Basarab, Vlad Tepes, Ioan Vodă, Mircea Vodă, precum și pe conducătorii-martiri din epoca premodernă și modernă, la loc de cinste aflându-se Tudor Vladimirescu. Constantin Brâncoveanu, domnitorul-martir, este evocat într-un poem cu rezonanțe folclorice, *Balada ghiocului cu moarte-n Tarigrad*: „... — Ghioc cu plâns de apă vie, / geme cu vâltori dușmane, / că vād oaste cu

turbane / și firman de mazăle. // Domn valah fără prihană / și coconii lui cei tineri, / jupăniță, doamnă, gineri, / smulși din țară în rădvane. // Apă dulce, Dâmboviță, / cucuruz cu frunza-n cruce... / Peste Dunăre mi-i duce / pe coconi și jupăniță. // ... / Capul de argint când sare / cu zăpezi de sărbătoare, / pare chipul dus la rai / al lui Sfântu-Niculai”. Și moartea lui Eminescu este văzută ca un martiriu, ca o răstignire, marele poet fiind considerat un „blând Isus”: „Caut picurii de sânge, nestersi încă, / ai crucificării pe furtuni / și sărut lumina lor adâncă / și i-ating cu mâini de rugăciuni. // Umbră care trepte-nalte suie, / dăruind azur din mâini subțiri, / sfânt, bătu, pe veacul tău, în cuie, / scânteind, înalt, din răstigniri. // Frânt de-o stea și-ngeuncheat de-o floare, / biruit de ramuri de arin, / îndulcit cu dor de moarte-alinătoare, / ars ca Nesus în cămașă de venin... // Nu, tu nu ești meșterul, nici cneazul, / nu ești înstelatul împărat. / Sfâșiat ți-i pieptul și obrazul, / tu ești marele însăngerat! // Te-ncrustăm, zadarnic, în agată / și-n icoane noi pe flori de crin. / Crinii nu vor stinge, niciodată, / umbrele cununilor de spin”. (*Baladă pentru Eminescu*).

Fatum-ul poate avea, la Radu Gy, tonalități grave, rezonanțe tragice, ca în *Baladă pentru miez de noapte*, sau poate căpăta un aspect ludic, ca în *Inelus-învârtecus*: „Inelus-învârtecus, / moarte, joc cu lunecus, / în ce inelar căzuși? / ... / Viață, negru cărăbus, / moarte, joc cu lunecus, / inelus-învârtecus”.

Putem afirma că întreaga creație a autorului **Baladelor** este dominată de ideea jertfei, a mântuirii prin creație. Emblematic este, în acest sens, poemul *Zidarul de la Argeș*, din care cităm „în extenso”: „Mi-am rupt din brațe hălci de carne vie / să stămpăr foamea zidurilor crunte. / Bătea adânc o inimă-n mistrie / și-n orice zid gemeau un piept și-o frunte. // Nu cărămizi căram pe aspre schele, / ci sângele meu aprig în dogoare. / Și pietrele, cu duh de om în ele, / plângeau, cântau și înviau spre soare. // Și-acum, când în minunea-nsăngerată / sub tencuială / carnea mea tresare, / cad scările, rămân în vânt și-n sloată, / sus, pe osânda turlelor amare. // Bătut de jos, cu bulgări de argilă, / pe creasta jertfei singur în zăpadă, / îmi cresc pe umeri aripi de sindrila / casă mă ducă, tînăr, în baladă”. Figura legendară a Meșterului Manole, urcând pe treptele sublimului prin creație și uitare de sine, prin jertfă, apare în *Balada iconarului de lângă rai*, scrisă de Radu Gyr în anii detenției. Sonurile folclorice se îmbină cu vocabulele sacre, desprinse parcă din

vechi cronici domnești: „Din evlavii de vladică / si porunci de Domn pios, / mănăstire se ridică / pe tulpina ei de os // ... / Turlele melodioase / prind în aer moliciuni, / mlădieri de chiparoase, / frăgezimi de rugăciuni // ... / Se cutremură peretii / de-nvieri și răstigniri. / Pe iconostas, asceții merg cu tălpi de trandafiri. // ... / Dar, cucernici în smerire, / duc plutasii chipul sfânt / la domneasca mănăstire, / peste vreme și mormânt...”. În *Baladă și eroism*, Radu Gyr, vorbind despre „Legenda Argesului” (sau „Meșterul Manole”), analizează procesul psihic al transformării suferinței și jertfei în seninătate și mântuire: „Legenda Argesului”, sau „Meșterul Manole” aduce o altă stare de seninătate sufletească: seninătatea jertfei / ... / Si jertfa crește cu atât mai uriașă, cu cât înăbuse în suflet învălvorata suferință umană. Suferința se sublimază: în ascensiunea ei spre jertfă, se epurează, se sfintește cu cer. Si jertfa, desi înălțată din cumplită suferință, capătă pe tămplile ei un cearcăn albastru de seninătate, de martiriu luminat”.

Putem afirma că poezia vesnic nelineștitului, revoltatului Radu Gyr se deosebeste de cea a apolinicului Pillat, desi își trag seva din același tradiționalism, autohtonism. Radu Gyr nu cultivă bucolicul, naturile statice, sculpturalul, cu toate că este, în unele privințe, un parnasian *sui generis*. Cultivarea cu asiduitate a baladei, definită de teoreticienii literari ca „poezie epică cu caracter legendar narativ” (Mircea Angheliescu.... **Dictionar de termeni literari**, p. 31), este explicată, justificată astfel de autorul studiului *Baladă și eroism*: „Dintre toate genurile poetice, balada mi se pare cea mai încăpătoare pentru profunzimile sufletesti ale unui neam / ... / Trecutul neamului, devenit zăcămant sufletesc, își oglindește simbolic în baladă fie aspirațiile, fie mucenicia, fie lungile lui cutremure de biruință, fie lacrimile și rănile lui”.

Putem descoperi și un filon villonian în creația lui Radu Gyr, care se poate vedea nu numai din predilecția acestuia pentru baladă, ci și din lexicul extrem de bogat, colorat cu expresii argotice, cu familiarisme și cu arhaisme, cu cuvinte rare, precum și din ipostaza vesnic nonconformistă, picarească a creatorului: „Hot, tâlhar de campanule, / vechi geambas de libelule, / Treci bolborosind cuvinte / de amnar și mărgărinte, / aiurând și pierde-vară, / furând melci și tămăioară... // Hei, bătu-te-ar sfintii totii, / derbedeu de-azur și hot, / răzvrătit golan răslet, / scris în aur pădure!... / Măna-te-ar zodă, smeul, / serpii grosi cât curcubeul!... / Unde mergi călcând zănatec, / pe cobuz de-argint sălbatec, / hotoman / prin măghiran / slugărind pe la străin / pentru cântece și crini?” (*Cântece*, 14). Nu întâmplător, Adrian Popescu îl numește pe Radu Gyr „un Villon valah” (*Tentația capodoperei la Radu Gyr*, p. 409). Ca tonalitate se pot stabili corespondente și cu unele poeme argheziene, precum și cu *Cânticele țigănești* ale lui Miron Radu Paraschivescu.

Putem afirma că mulți poeți postbelici se trag din „mantaua” lui Radu Gyr și, în acest sens, exegetul menționat mai sus ne oferă numeroase exemple. Acest sublim martir al literelor românești „tras pe roată” în anii dictaturii, nu a fost, de-a lungul timpului, „citit, dar nu citit”, ci, dimpotrivă, „citit, dar nu citat”. Asezarea sa la locul cuvenit, în Panteonul literaturii române, constituie un imperios act de justiție literară.

ȘTEFAN CUCU

„DOSAR” MARIN PREDA

timpul „nelămurit” între orele 1 și 2 din noaptea de 15 spre 16 mai, petrecut de scriitor în restaurantul Casei de Creație Mogoșoaia. Totodată aduce în discuție dispariția unor manuscrise și a unui jurnal ale lui Marin Preda care, conform declarațiilor unor apropiați ai scriitorului, au existat cu certitudine.

Secțiunea a II-a a cărții este intitulată „Marin Preda în arhivele securității” și este de natură să atenueze foarte serios îndârjirea unor critici care susțin cu obstinație colaboraționismul și nomenclatorismul autorului **Moromeților**. Marin Preda a fost multă vreme director al celei mai prestigioase edituri dinainte de '89, „Cartea Românească”, și căreia el, în primul rând, i-a dat prestigiu, fără să fie membru de partid ceea ce în vremea comunismului însemna o raritate. Se consemnează în rapoartele ofiterilor de

securitate atitudinea originală, independentă și îndrăzneată a scriitorului în raporturile cu conducătorii de partid (chiar cu perechea prezidențială), atitudine profund contrastantă față de obediența cvasi-generală a scriitorimii românești. Câți dintre scriitori, de pildă, ar fi avut curajul să refuze o invitație a lui Ceaușescu de a-l însoți pe mai departe într-o vizită de lucru, când ne sunt încă în minte imagini televizate sau fotografii din ziare în care plini de admirație, cei ce-l însoțeau nu pridideau să-și ia notițe, aprobându-l cu fete emoționat-admirative. O dovadă clară a urmăririi sale este înregistrarea unor replici, aprecieri, chiar mărturisiri de jurnal intim: „Dacă aș vrea să scriu — notează Marin Preda, as putea să scriu în fiecare zi, pentru ei (comunistii) contează dacă ai bun condei pentru ziare, pentru problemele la zi, pentru

lupta dintre lagăre. Eu nu pot și nici un vreau să scriu articole politice fiindcă n-am despre ce scrie și nici nu mă interesează. Dar îmi cer; din când în când sunt nevoit să le dau pentru că, altminteri, s-ar spune una și alta. Sunt unul care mă mențin fără porcării, fără funcții și fără să amestec literatura cu altele”.

Ultimul capitol, *Lumea fără Marin Preda* cuprinde articole și comentarii din presă, cărți și câteva mărturii inedite. Mai ales în acestea din urmă se insinuează că moartea lui Marin Preda nu a fost și nu este chiar atât de misterioasă ci a fost pusă la cale. Prea clar nu ni se spune: de către cine? de K.G.B., de securitatea românească, de către oficialitatea comunistă? Răspoi în continuare cu nostalgia duioșie sau cu amar regret un revelator album fotografic, un succint (și desigur lacunar) film al vieții sale, de la casa natală din Siliștea-Gumești și până la mitingul de doliu din 21 mai 1980 din fața Muzeului Literaturii Române, într-un „dosar care va rămâne deschis...”.

ION BUZASI

NOUTĂȚI EDITORIALE

EX PONTO

Dreptul de retenție. Aplicații în materie civilă, comercială și maritimă de Marin Voicu, 176 p., Colecția „Themis”. Lucrarea prezintă, metodic, într-o formă sistematizată și completă, institutia juridică a dreptului de retenție privită din perspectiva originii și evoluției sale, a doctrinei și jurisprudenței în dreptul civil, comercial și maritim

Jurisprudență maritimă (1885-1947) de Marin Voicu și Maria Veriotti, 382 p., colecția „Themis”. Această lucrare, alături de Buletinul jurisprudenței maritime, editat de Curtea de Apel Constanța și Editura „Ex Ponto”, împreună cu Revista română de drept maritim, constituie un instrument util și necesar, îndeosebi practicienilor în materie.

Domnule copil de Arthur Porumboiu. Editie bilingvă româno-turcă, 94 p. Traducerea în limba turcă de: Agi-Amet Gemal și Bayar Abduraim Amet

Tăceri de vitraliu de Dima Zainea. Versuri, 68 p. Coperta și ilustrațiile Ion Codrescu.

- **Chisturile branhiale. Probleme actuale de diagnostic și tratament** de dr. Ion Nicolae și dr. Adrian Creangă, 136 p. Colecția „Ars Medica”. Lucrarea se adresează studenților în medicină (stomatologi și generaliști), rezidenților și specialiștilor în domeniu, precum și anamistilor, anatomo-patologilor și medicilor legiști.
- **Sociologie și psihologie economică** de Elisabeta Nicorescu, 272 p.

LUCRĂRI ÎN CURS DE APARIȚIE:

- **Bizant după Bizant după Bizant. Teme ale arhitecturii în secolul XX. Cazul românesc** de Augustin Ioan, 226 p. și 25 ilustrații.
- **Chimie organică** de Răsanu N., 446 p., Colecția „Gaudeamus”
- **Steaua reminiscențelor**. Roman de Vasile Gavrilă, 240 p. Colecția „Proză contemporană”
- **Nuvele. Povestiri. Basme** de Barbu Șt. Delavrancea, 212 p., Colecția „Cartea de literatură a elevului”
- **Armata Română și Unirea Basarabiei și Bucovinei cu România (1917-1919)** de Marin C. Stănescu, 244 p.

statu quo

Radu Bărbulescu este un autor care transfigurează poetic deopotrivă experiențe cultiste și evenimente ale istoriei individuale. Ineditul fiecărui subiect poetic nu stă numai în formula în care se înscrie ci și în selecția pe care o operează la nivelul celor două registre generatoare. Subiectul poetic, ca marcă intențională în care Eu-l poetic se proiectează, pendulează între literatură și istorie: iese din materialitatea vremelnică a ființei istorice și pătrunde sub o ipostază mai abstractă într-o formă obiectuală de materialitate (carte), relevantă chiar dincolo de orice posibilitate de înțelegere a cuvintelor. Integrat în șirurile de versuri, închis în fiecare pagină poem, însumat în volum, subiectul poetic reconsideră de pe această poziție realitatea pe care a depășit-o.

Radu Bărbulescu reunește sub titlul **Statu-Quo** cinci cicluri quasi autonome: *Rândul anonim poemul*, *Quasimodo*, *Portretul poetului*, *Limba în care scriu exil* și *Statu-Quo*.

Primul ciclu impune ca temă creația deopotrivă poetică și picturală, arhitecturală și muzicală, sub semnul efemerului, perisabilului atâta timp cât este materializată, dar eternă, indestructibilă în stadiul de proiect neconcretizat, de creație nefixată în materialitatea expresiei: „Versul nescris pe nisip / nici marea nu-l poate / șterge... / Nici vântul, nici algele, / nici sfărâmurile de scoică, / nici pasul nepăsătorului... // Poate — doar — astfel / rămâne-vom poem, poate, — // de dincolo de timpuri...” (*Poemul*).

Mișcarea baroc suprarealistă, caracteristică pânzelor lui Dali din etapa *hitleristă* (după cum numește pictorul perioada suprarealistă a experiențelor sale paranoice), surprinde stilizarea imaginilor decontextualizate și recontextualizate în funcție de un element liant între două registre care aparent nu au nimic în comun: „Lasă-mă / să-ți sparg ouă proaspete / pe umeri, / să urmăresc / prelungirea albusului lor / pe pielea tânără. // Ca niște epoetii aurii strălucesc / Gălbenușurile sub casca / de abanos / a părului tău!” (*Dali*).

Fantasma în cheie picturală se exprimă în portretul unei femei ce scoate la iveală latențele unei ființe cazone, așa cum poemul intitulat *Chagall* reface o metaforă picturală într-un limbaj poetic.

Unitatea ciclului *Quasimodo* este susținută nu numai la nivel formal prin structura egală a tuturor poemelor pe care le cuprinde, de două catrene ci și la nivel imagistic prin reiterarea meditativă a unor repere clasice ce actualizează ecouri din volumul *Ape și pământuri* (1920-1929) ale poetului italian Salvatore Quasimodo. Artisticitatea creator mimetică relevă o contaminare de adâncime cu modelul poetic căruia i se dedică un elogiu neobișnuit într-o substanță poetică din care lipsește tonul encomiastic.

Volumul lui Radu Bărbulescu, atent alcătuit, poate fi citit ca o alegorie a devenirii poetice: de la modelul pictural, fascinant în primul ciclu, la modelul poetic, dezvoltat în al doilea, se ajunge la conștientizarea propriei capacități creatoare, care transformă spațiile traversate: Île de la Cité, Bamberg, Venetia, Fjaerland, Porta dell'Arsenale, vecinătățile Rinului, într-o autentică materie poetică în grupajul *Portretul poetului*. Resimțind distanța dintre individul ce aparține istoriei și poetul care devine — odată așezat la masa de scris, purtat de destin — asemeni lui Odiseu, „... prin nouă lumi și mări [...] Adus de-un val / să îl aline / Nausicaa...”, Radu Bărbulescu exploatează relația lui cu *poetul*, persoana a III-a, ca *Alt eu*: „Adesea te întâlnești cu altul - / chiar dacă doar legat în coperta / unei cărți;” (*Alt eu*).

Sentimentul de înstrăinare care se instaurează timid în *Portretul poetului* se tematizează dureros în *Limba în care scriu exil*. „De plumb” este determinarea sugestivă pentru apăsarea copleșitoare, iar cuvintele imposibil de rostit în limba maternă amintesc de „patria părăsită”: „cu gură amară / de gust amar al / propriei limbi, ajunsă / străină;” (*Exil*).

Trecerea de la un ciclu la altul se face treptat preluându-se întotdeauna problematica ultimelor poeme ale ciclului precedent. Sondarea naturii *eu-lui* poetic îl conduce pe Radu Bărbulescu la o descoperire previzibilă: „Domnul Radu Bărbulescu din München / îi scrie domnului Radu Bărbulescu din București -” (*Fulgerător*).

Jocurile rimelor din *RIME SUB-BALCANICE* întăresc ironia de tip barbian și construiesc anacronic un spațiu al degradării morale și al mizeriei pe care Karaflak îl domină satisfăcut.

Atmosfera de Fanar a Bucureștiului anilor '90 este anihilată numai de priveliștea marină și de spațiul tomitan. Registrele poetice se schimbă la fiecare două trei poeme, configurând un univers poetic ale cărui locuri comune îl particularizează.

Gestul de a publica un volum de poezii în limba română la o editură din ce în ce mai cunoscută din România — „Ex Ponto” Constanța — mărturisese conștiința propriei valori și curajul de a se plasa în literatura română prin raportarea la tradiția ei.

Necesitatea de a se confrunța fie cu poezia română fie cu cea europeană, îl recomandă ca pe un poet care își asumă deplin exercitiul creator.

ILEANA MARIN

teme de reflecție

În colecția „Literatură română modernă și contemporană” a editurii „Alfa” a apărut de curând, între coperti sumbre dar deosebit de elegante, volumul lui Z.Ornea, *Glose despre altădată*. E vorba despre o serie de articole publicate de-a lungul vremii (1993-1996) în revista „Dilema”, și pe care autorul le-a grupat acum, cu acribie, în trei mari secțiuni: „Parlamentarismul interbelic, un mit în discuție”, „Tradiție și modernitate: istoria unei confruntări de idei” și „Politice”.

Analizele cunoscutului istoric literar, client fervent al Bibliotecii Academiei (și conștient, cât de controversabil este trecutul, aburit de vremuri, cât de grea este reconstituirea lui, cât de aprige dispute se dau pentru fiecare segment al timpurilor apuse) se ocupă mai cu seamă de „mândra lume veche”, de luminoasa perioadă interbelică a României, însă tabloul încrobit cu autentic talent sociologic face ingenioase racorduri atât în trecut, către secolele XVIII-XIX, cât și în prezentul cel mai recent, pentru care anii '30 sunt oglindă vie și crudă. În aceste articole, Z.Ornea este documentarist și interpret inspirat al fenomenelor luate în discuție, indiferent că e vorba de specificul național, de tradiționalism și modernizare, de religie și fundamentalism, de prostie, de clasa mijlocie, de viitor, de tradiție, de toleranță, de om și drepturile sale. Totul e dezbătut cu implicare și detașare deopotrivă, din perspectiva unui român patriot care are însă curajul să recunoască și să critice deschis păcatele românismului, atât de multe și de, aparent, nevindecabile.

Într-o vreme când ne-au dispărut aproape complet reperele axiologice, cartea lui Z.Ornea ne ajută să mai fixăm câteva dintre ele, să meditam asupra destinului nostru de popor (cam) nefericit, să devenim mai lucizi, mai conștienți că e vremea să ne mișcăm odată în direcția aleasă — asta, dacă nu cumva încă ne întrebăm, năucii, *încotro?*, instalați „într-o neînvidiabilă stare de ambiguitate permanentă... mângâiați cu ideea că suntem încă în tranziție... un echivoc ce nu mai pare, ci este efectiv o permanență, de care cine știe dacă și când vom scăpa”. Concept reluat și de Dan Silviu Boerescu, în scurta-i prefață la acest volum plin cu teme de reflecție: „Pradă blestemului de a ne inflaționa luciditatea, suntem datori, acum, nu cu vise, ci cu fapte. Dar este, oare, românul un om de acțiune?”

aripi și revoluții

Dacă am lua în considerare clasificarea lui Foucault, care împărțea textele literare în preclasic (cele care reproduc simpla figură a lumii reale), clasice (cele care numesc realul) și moderne (cele care încearcă să substituie lumea), am putea spune că proza lui Haniel Stănculescu ne apare ca un original amestec de clasic și modern: pe de o parte stăruința de a stăpâni lumea prin verb, de a contamina discursiv realul și a ordona, astfel, lingvistic o realitate haotică și absurdă; pe de altă parte, încrederea obstinată în puterea cuvântului, în Textul mai real decât Lumea pe care, nu de puține ori, e în stare s-o amelioreze, s-o înlocuiască, să fie chiar lumea.

Universul cuprins în prozele scurte din volumul *Revoluția din apartamentul 114* (colecția „Biblioteca București”, Ed. „Eminescu” 1998) e unul familiar. Mai întâi, pentru că avem de-a face cu personaje cu care ne-am mai întâlnit și în volumul de debut al autorului (*Casa*, ed. C.R. '88), precum bietul profesor stagiar Bartolomeu Albu și pitoreștii lui colegi de cancelarie, protagonistul fiind angajat acum, în același „lăcaș scolar” din Bărgan, într-o idilă hibernală cu Adina, anglista locului, a cărei „indiscibilă feminitate” naște în sufletul lui „cele mai crunte reverii”. Apoi, pentru că e vorba de peisaje și circumstanțe în care am trăit aievea cu toții, asemeni soților Kowalski din proza ce dă titlul

volumului. Trăitori la bloc, într-una din cuștile strâmte și înghețate „confort doi sporit”, cei doi încearcă să se amestece printre semenii împărțiți de *escribidor*-ul Mihai Kowalski în două categorii: „*manipulonii*” — „gudurăi disciplinați, clone ieșite dintr-o stăruitoare propagandă... dacă nuli se spune ce să gândească, ce să simtă, sunt pierduți”... „aluatul zeiesc din care satrapii își plămădesc fanteziile... substanța inefabilă din care se clădesc imperiile” — și conformiștii, care nu „s-au rupt complet de specia umană. Sunt doar niște indivizi fricoși care se adaptează maladiv la orice tip de societate. Au o filosofie — *Ce poți să faci?* — și un ideal: supraviețuirea cu orice pret”. În acest context, intelectualul nu-i decât un deviant, „infraculor potențial, insurgentul tembel, ieșit din matcă, ori, mai rău, adeptul pățimăș care se dăruie trup și suflet. Din el nu va ieși niciodată un manipulon ca la carte. Prea deștept ca să se lase mutilat și prea prost ca să priceapă încotro merge lumea, intelectualul este o excrescență malignă a corpului social și trebuie extirpată fără milă”. Povestirea se încheie cu pregătirea unui ritual de autodaf, căci eroul, aflând despre căderea regimului și nașterea unei lumi noi (simbolizate de explozia, pe tavanul bucătăriei, a unui prozaic ou fier), se decide să-și ardă carnetul de partid, deși nevasta protestează, acuzându-l că afumă bucătăria.

Acesta este doar unul dintre tipurile de proză exersate de Haniel Stănculescu, căci mai putem citi în volumul său națiuni de inspirație dramatică, în care personajele se nasc din perspectiva unei regii auctoriale ce mizează pe polimorfism și focalizare multiplă, sau texte cu ușoare infuzii fantastice, unde personajele au aripi de arhangheli, fălăind în spirale deasupra pădurii sau poposind pe pervazul iubitei. Visul, fantasma, coexistă însă cât se poate de pașnic cu realul, insolitarea lui făcându-se prin intermediul unor tehnici demitizatoare, egale cu un nou mit — acela al lecturii libere și non-conformiste. Căci textul literar, cum spunea atât de bine Jean Ricardou, este, mai presus de toate, „o mașină de schimbat sensurile”.

GABRIELA INEA

în căutarea referinței

Rare sunt cărțile de critică literară din ultimii ani, dar și mai rare cele inteligibile și utile. Rarissimă este cartea lui Gheorghe Crăciun **În căutarea referinței** (252 p.), atât ca valoare a informației cât și ca atractivitate a scriiturii. Apărută în 1998 la Ed. „Paralela 45” din Pitești, în colecția 80, seria *Eseuri*, volumul atestă opțiunile și obsesiile unui scriitor, dublat de cercetător, interpret și teoretician al fenomenului literar contemporan, românesc și universal, ceea ce nu exclude descinderi diacronice și comparatiste, cu argumente și demonstrații spectaculare. Autor al mai multor cărți de ficțiune, între care amintim romanul *Frumoasa fără corp* (Ed. „Cartea Românească”, 1993), Gheorghe Crăciun este membru fondator al ASPRO și, în calitate de lider al *grupului de la Brasov*, nu pregetă să scrie o critică de direcție, să aperse și să illustreze o literatură ținând de *ultima modernitate*, concept lansat de Caius Dobrescu. Adevărul e că poți sau nu să fi de acord cu disocierile și judecățile de valoare, dar rămâi captivat de discursul critic profesionist, la zi, de calitatea investigației originale, în respectul sau refuzul unor interpretări mai vechi sau mai noi. În ciuda materiei non-fiction, eseurile, studiile și cronicile, subsumate genericului „În căutarea referinței”, învederează un pathos abia reținut al căutătorului de adevăr, al cercetătorului-scriitor, tentat să-și identifice convingerile în cărțile confrăților și ale lumii, să discearnă un viitor al poeziei și prozei, adesea anticipat în secolul XIX, conturat în prezentul continuu al veacului ce tocmai se sfârșește. Structurată în patru capitole, primul fiind un sondaj de „contexte și concepte critice”, cartea lui Gheorghe Crăciun îmbină discursul teoretic cu aplicația analitică pe cărți, curente, școli, opere mai vechi sau mai noi, reperele sale de fond fiind optzecismul, poetica tranzitivității, școala ludică de la Târgoviste, proza lui Radu Petrescu, D.Tepeneag, vizualizați nu numai în tehnica lor postmodernistă, ci și ca purtători de cuvânt al viitorului prozei românești. Retrospectiva deceniului nouă, din punct de vedere al *literaturii experimentale*, reține un *singur nume*, Gheorghe Iova, „acest redutabil prozator, poet și teoretician (care) nu a reușit să-și vadă un volum publicat decât în 1992 (...)”. Un autor atipic și, totuși, tribut ar experimentalismului masiv, de grup, sucub al autorității avangardei românești, pentru prima oară relansată, mimată, recuperată ironic de poezii din „Aer cu diamante” (1982). Decisivă a fost modificarea sistemului de referință al gustului poetic

și subsecventa reevaluare, în înțelesul postmodernității, a unor individualități, cum ar fi: Mircea Ivănescu, Virgil Mazilescu, Daniel Turcea, a mișcării oniricilor, dar mai ales a *instituției* Gellu Naum, garantul longevității avangardei, de fapt al autenticității visului poetic. Profesioniști ai experimentului integrat ca poetică de interfață au fost prozatorii „Școlii de la Târgoviște”, excelenți în „relativitatea naratorală, amestecul stilurilor, antireprezentarea, autoironia, personajul de hârtie, imaginea speculară, autenticitatea jurnalului și metarealitatea construcției românești”. Coexistența pacifică a mai multor generații, cu recunoașterea sinceră a *părinților spirituali* de către poeții și prozatorii optzeciști nu se mai poartă în deceniul X, puternic marcat de ingeri exterminatori fără operă și fără Dumnezeu. Diversele valori de poeți și prozatori, de la Cărtărescu la Nedelciu, de la Ioan Flora la Livius Ciocărlie, V.Andruș a.m.d., reperate în aportul lor inventiv și chiar inovativ în sedimentarea unei noi poetici, a unei noi strategii textuale, menite să conexeze biografismul cu experimentul lingvistic, o nouă sintaxă cu imperativul autenticității, atestă bogăția de oferte a deceniului nouă, inventariate și clasate cu mare scrupol de Gheorghe Crăciun, un potențial istoric al acestei extraordinare perioade. Opiniile și, totodată, opțiunea criticului, în privința poeziei, apar limpede în studiul din 1987, intitulat „Denotație și conotație în limbajul poetic”. Gustul său, justificat prin exemple trecute și contemporane, merge spre poezia denotativă, denotația fiind „starea normală a limbajului”, în timp ce „conotația” se manifestă în lirică prin proceduri semantice, tropi ș.a.m.d. Mergând în jos pe firul istoriei poeziei, criticul aduce în prim-plan, ca argumente ilustre ale preferințelor sale, *comunicarea tranzitivă* a unor poeți ca Wordsworth, Whitman, Montale și Bacovia (prin ultima parte a creației lor), Frost, Brecht, Kavafis, Robert Lowell, Pavese, Ritsos ș.a.m.d., nu întâmplător ignorați de faimosul studiu al lui Hugo Friedrich sau de cartea lui Bousoño, „Teoria expresiei poetice”. Gheorghe Crăciun crede că viitorul poeziei va aparține tendinței tranzitive, în detrimentul celei reflexive, radicalizată violent de suprarealism.

Abandonarea transcendenței metafizice ca regim creativ al romanticilor sau simbolștilor, deschide calea poeticii cotidianului, către care se îndreaptă preferința criticului, nu însă din lipsa unei viziuni ontologice și gnoseologice a logicii poetice. Amplul studiu „Bacovia, simbolistul eretic” este un exemplu în care istoricul literar dă mâna cu interpretul de poezie, care nu pregetă să obțină rezultate de-a dreptul șocante prin aplicarea propriei grile de lectură. Un *nou* Bacovia, am zice, mai ales în privința ultimelor sale volume, unde, critica noastră tradițională a văzut involuția parabolei simboliste a poetului. Gheorghe Crăciun, însă, ne convinge că este vorba de o evoluție firească a operei percepute „ca un singur Text, perfect coerent în metamorfozele sale interioare, avându-și propria sa teologie”. Drumul de la universul *Plumbului*, unul al opulenței semantice, conotative, la volume ca *Stante burgheze*, *Cu voi...*, *Stante și versete* este cel de la modernism la postmodernism, prin urmare, al discreditării unor felurite utopii: a purității curentelor literare, a esenței atemporale a limbajului liric, a operei desăvârșite formal. Erezia de la simbolism, echivalat apologetic ca formulă unică a lirismului, este firească pentru o *conștiință tranzitivă cu evidente apetente ludice*. Astfel că Bacovia mai mult a simulat norma poetică simbolistă, și chiar a discreditat-o, prin supralicitare. Prin excesiva redistribuire și sintetizare a unor prefabricate lirice, preluate de la înaintași ca: T.Demetrescu, Al.Obedenaru, I.C.Săvescu, Săulescu ș.a.m.d., uzând și abuzând de un limbaj și o recuzită, Bacovia n-a făcut decât să epuizeze, prin recurență, niște forme devenite formule de reprezentare malefică a realului. În interiorul căruia Bacovia a rămas, fascinat de imediat, de social, de fenomenalitatea lumii. Nu un sindrom al sterilității legitimează faza non-simbolistă a poetului, ci accesul spre un limbaj al detaliului și al denotației. Intransitivitatea simbolistă, latura gravă, sumbră, abisală, lasă loc *ironiei* ca purgatoriu. Emfaza reflexivității, dedublarea metaforică, poza demonică cedează locul biografismului, contingentei, prozaismului disarmonic, versului fracturat, eliptic, ironic în autenticitatea lui. Despărtirea de tehnica simbolistă se însoțește cu apariția tot mai insistentă a unor aspecte metatextuale oferite de reiterarea unor motive ca arta, artistul, versul, stanța, poezia, repertoriu al unei conștiințe teoretice. Acuzat antiprozodică și antieufonică, pe alocuri asintaxie ce verbalizează criza, ultima parte a creației lui Bacovia este, în demonstrația lui Gheorghe Crăciun, „fără un precedent în poezia noastră, nici măcar în cea de avangardă, ceea ce face din Bacovia un pionier al unui tip de limbaj poetic, abia astăzi pe deplin constituit”. De care se poate lua cunoștință în poezia

scrisă de Matei Vișniec, Simona Popescu, Andrei Bodiș, Petru Romoșanu, Aug.Pop ș.a.

În spiritul aceleiași grile denotative este văzut Kavafis, anticipator al *poeziei viitorului*, „o poezie care-și caută esența în adevăr și nu în propriul ei limbaj, o poezie umană, simplă, fragmentară, denotativă (și magică exact la acest nivel), tranzitivă, și prin scopuri și prin mijloace”. Francis Ponge devine și el un argument irefutabil al viziunii criticului și teoreticianului despre poezie, în sensul în care poetul francez, prin volumul „Le parti pris des choses” (1942), dar mai ales prin poetica sa formulată în 1947, renunță la transcendența conceptului, devenind animatorul unei poezii obiective, a *proemului* ce înseamnă anularea fruntariilor între genuri, agregarea lirismului cu eseul și proza, acreditarea ideii de creativitate în cunoștință de cauză, comunicare ce se produce plecând de la natura lucrurilor. O *referință* certă și o probă de modernitate este „Școala de la Târgoviște” care, datorită performanțelor sale ludice, a pus pariu pe *eternitate*, nu pe *istorie*. Ocolind istoria, prozatorii acelei grupări s-au retras în biografismul individual, mai precis în literalitatea acestuia numită *jurnal*.

Jurnalul devine pentru ei un reflex al autenticității operei literare, o blocație între experiența proprie și arhiva experiențelor livrești. Tipologia personajului simultan *social și mitic* (Radu Petrescu, C.Olăreanu), *cotidian și livresc* (M.H.Simionescu) este reabilitată ca o *referință* a reconsiderării axiologice, evitată în ultimii ani de floarea cea vestită a criticii noastre, dar nu și de Gheorghe Crăciun. „Prin oceanul întors” el scrie pagini admirabile despre viața și opera lui Radu Petrescu (1927-1982), în spiritul acelei întâlniri spirituale îndelebile între discipol și magister vitae / magister ludi. Discipol, dar și hermeneut, ce-a reușit să interiorizeze destinul prozei scrise de Radu Petrescu, un „discurs asupra creșterii și descreșterii puterii autorului, în limitele unei foarte lucide concepții despre paradigma originalității, atunci când implicațiile acțiunii de mimare a vieții prin scris sunt deja duse la ultimele lor consecințe”. Credincios vocației sale de a aborda teme și opere dificile, dar susceptibile de a corespunde unui program moral și estetic de *referințe*, Gheorghe Crăciun sondează, prin deconstrucție și remodelare, mecanismul intim, poetica, liniile de fugă și uneori impasul unor cărți extrem de personale, transgresive, cum ar fi romanul lui D.Tepeneag, „Nunțile necesare”, radiografiat ca o *reduplicare a Mioriței*, volumul de poezii *Un timp de vis* de Călin Vlasie, eseul lui Al.Mușina *Paradigma poeziei moderne* ș.a.

Supunem atenției eminescologilor excepționalul studiu despre „Geniu pustiu”, text descifrat de Gheorghe Crăciun cu mijloacele lecturii postmoderne, ridicat pe bună dreptate și în răspăr cu opinia criticii de specialitate, la rangul de „exemplu surprinzător de roman modern care-și conține propriul mod de întrebuințare”.

Demonstratia riguroasă, ce pune la lucru ideea temerară și intuiția comparatistă, investigația palimpsestului și voluptatea disociației, oferă cheia acestei cărți despre cărți de referință, cordial și cu folos polemică, în strădania de a pune o nouă ordine în lucruri și a descuraja locuri comune ale criticii otioase, incompatibile cu momentul schimbării codurilor de comunicare, cu noua ordine morală a tranzitivității operei literare.

GEO VASILE

Înfruntarea lui Heraclit

Arcadie Suceveanu, glas poetic al Bucovinei de nord își strânge într-un volum antologic, intitulat **Înfruntarea lui Heraclit**, versuri și eseuri reprezentative pentru literatura română de azi.

A debutat cu placheta **Mă cheamă cuvintele**, în 1979, după o ferventă colaborare la publicații literare din Moldova, demonstrând sincronizarea poeziei de pe ambele maluri ale Prutului. „Optzecistul din Basarabia”, după cum a fost numit scrie o poezie *modernă*, grefată pe substratul mitic tradițional. Criticii au remarcat stilul său rafinat precum și temeinicia lecturilor.

Pentru Arcadie Suceveanu existența, lumea sunt în esență dramatice, căci el resimte cu acuitate un destin potrivnic. **Arhivele Golgotiei** (1990), volum de referință ilustrează cu prisosință gândul și simțămintele celui ce aparține neamului „fiilor rătăcitori”. Sărutul lui Iuda „e pecete a lumii, pururea vie” în toate timpurile. Răul covârșitor din noi și din afara noastră, face ca izbăvirea să fie foarte îndepărtată. Babilonul lumii, disperarea din priviri nu sunt convertibile în fericire: „Tot dau

cu var Infernul, peste smolă / Doar o să-nceapă să miroasă a Rai, / Dar albul convertit în negru, vai, / Obține noi nuanțe-n tencuială” (*Infernul*) sau: „Ei ar fi vrut grozav să mă deschidă / Să intre-n mine și, cu vârful cheii, / Să-mi schimbe, deci, poziția ideii / Și-a inimii ce bate prea candidă. // Să-mi răsucescă dorul, doina, plânsu-mi / Și cifru-n care îmi păstrez străbunii / Iar sufletul să mi-l ridice-n funii — / C-am îndrăznit să mai rămân eu însumi. // Voiau să mă descuie... Și de-aceea, / Îmi căutam cu înfrigurare cheia — / Sub limbă, în urechi și în cuvinte, // În dragoste, în vise și-n greseală, / Nebănuind c-o port (și nu se vinde!) / Zidită-n trup — coloană vertebrală!” (*Cheia de boltă*).

Cu volumul **Eterna Danemarcă** (1995) apărut la Editura „Eminescu” din București, îngrijit și prefatat de Ștefan Hostiuc, Arcadie Suceveanu obține în 1997 premiul „Mihai Eminescu” al Academiei Române, precum și Premiul special al Uniunii Scriitorilor din Moldova. Antologie însumând 22 de poeme inedite, **Eterna Danemarcă**, reînnoiește scrisul lui Arcadie Suceveanu. Criticii remarcă tonul profetic, într-o lume în care *sabia apocaliptică* poate face dreptate în orice moment. Este avertismentul pe care poetul se simte dator să-l facă unei lumi care seamănă din ce în ce mai mult cu o „corabie nebună”.

Arcadie Suceveanu a alternat în scrisul său tonul grav cu tonul ludic, având printre cărțile publicate și volume dedicate copiilor. Poetul se achită cu maximum de ingeniozitate și talent de responsabilitatea asumată. Incantația și frumusețea metaforei atrag și delectează pe cititorul copil. Poeziile au ceva din scânteierea versului arhegian, jocurile de cuvinte și calambururile abundă, aluziile la universul maturilor nuantează mesajul. Antologia de față le grupează sub titlul **Poezii pentru (când suntem) copii**. Cităm *Turnul Eiffel cu urechi*: „Dacă rogi două girafe / Să stea față-n față nitei, / Obții dintr-o dată Turnul Eiffel — / Un Turn de blană și urechi, / Săltând pe opt copite-n perechi, / Care, ori de câte ori îi oferi / Întinde botul / boturile după frunze de palmieri // Dacă-aș avea un asemenea Turn Eiffel, precis / C-aș renunța să mai plec la Paris”.

Volumul se încheie cu un grupaj de *Eseuri*, în care Arcadie Suceveanu își expune crezul poetic, subliniind neatenția sa luptă pentru spargerea tiparelor, pentru inovație, pentru magia limbajului. Sunt în eseuri și portrete ale unor scriitori și oameni de cultură din Basarabia: Ion

• Vase vechi

Druță, George Meniuc, Vasile Levitchi, Ștefan Hostiuc etc. Spiritul viu, observația acută, dramatismul tonului fac din poezia lui Arcadie Suceveanu un tărâm al responsabilității asumate față de soarta poetului, dar și a lumii.

CORINA APOSTOLEANU

epistole de la Poarta Albă

Cartea cu acest titlu este cea de a treia din bibliografia călărășeanului Iulian Talianu, după **Sufletul meu într-o noapte** (1994) și **Cartuse oarbe** (1996), și a apărut, fără specificarea anului, la Editura „Curierul” din orașul de la Dunăre. Situat, spiritual vorbind, într-un topos al claustrării prin excelență, poetul elaborează un discurs mnemotehnic al refugului salvator, amintirea devenind motivul central al multor poeme (*Amintirea ca un câmp de flori*, *Amintire*, *Focuri de artificii și amintiri*, *Greierul unei amintiri* etc.). E un univers dominat de spaima existențiale — simbolul fricii fiind cel mai adesea iepurele: „inima mea imită salturile unui iepure / orbit de farurile camioanelor / și gândurile freamătă ca furnicile după ploaie” — cu orizonturile cenzurate de lipsa oricărei perspective: „câtă vreme privesc prin luneta / puștii în jur / nu mai pot să scriu despre / zboruri înalte”. Timpul curge lent, provincial, cu zăbovirea cochetă a realului imediat și palpabil într-un altul, de altă natură. E în toate o acută nevoie de oglindire și de raportare, ceea ce face ca figura tutelară a acestui discurs în care liricul alternează cu epicul, iar evocarea cu descrierea, să fie comparația, totdeauna proaspătă, inedită, neașteptată, temerară, șocantă și nu de puține ori telescopată: „eram ca pădurea unde ziua s-a furisat ca un fazan”. Nevoia de părelnicie devine astfel o formă a evadării în imaginar, libertatea plenitudinară fiind trăită doar în universul paralel al comparantului, apele oglinzii fiind prin definiție securizatoare și facilitând, în chip magic, convertirea relativului în absolut. Excesul de contemplativitate în care memoria nu întârzie să erupă sfârșește prin a-i da realului pasaport de liberă trecere spre reflectant, precum în antologicul poem *Mânzul* pe care însuși Esenin ar fi putut să-l semneze: „amintirile ca niște pietre în drum, / mă împiedicam noaptea de ele, / între umbra lui și umbra mea era un gol / ca de la pământ la stele // într-un târziu mi-am dat seama / că tot drumul e numai tropot, / în capul pieptului îmi bătea / nervos și nelămurit un clopot // roscatul mânz părea că aleargă / pe un alt drum, prin cer, / îl vedeam ca într-o oglindă aburită / adâncă și plină de mister”. Actul scriptural este deopotrivă bucurie și angoasă, moarte și epifanie, recuperare a (ne)trăitului și dezîncrămărire proiectuală. Aplecarea peste foaia de hârtie e sinonimă ritualului magic al simultaneizării vârstelor, altfel succesive, ce capătă girul autenticității, combustionarea existențială derulându-se cu maximă intensitate: „te apleci pe coala de hârtie / ca și când te-ai uita într-o fântână / să privești stelele arzând în apă / ca și cum ai lua o gură de aer” (*Martor*). Alteori, paginii albe i se substituie nu mai puțin mirifica pânză a ecranului cinematografic — audiovizualizare basmică a Textului în care copilăria își află rațiunea de a fi cumpănită între două tărâmur: „Pentru ceea ce vă spun acum am martori / eram cu toți așezați / pe câteva rânduri de scaune / priveam un petec alb / dintr-o sală de spectacole / vedeam acolo războaie și femei frumoase, / tăceri adânci, ispite și miracole” (*Cinematograf*).

Există în cartea lui Iulian Talianu și poeme în care se insinuează elegiac sentimentul zădărniceii luptei cu timpul și cu destinul, o oboseală de a-i mai trimite „scrisori înșelătoare” morții, îndeosebi când „tăcerea ne cheamă ca pe niște bătrâni / albi ca varul”. Dar toamna vieții poate fiși „precum călătoriile” care „la capătul zilei dezvăluie o taină”. Cumpăna se înclină în favoarea bucuriei jucate „pe această carte”. Rămâne, tainică și temurată, nădejdea că amintirile scrijelite pe zidurile gărilor, „ca niște lozinci ale Revoluției”, aserțiune metaforică a textului erotic desacralizat — vor mai putea fi retrăite cândva, ceea ce înseamnă, în fond, o nouă ancorare în mit.

Bucuria scrisului, ca și „cetitul cărților”, poate da sens unei existențe. Existenței chiar. Iulian Talianu, poet care are ceva de spus, își arcuiește optimismul și speranța sa într-un mâine al lui, dar și al nostru, contaminându-se revigorant: „Mâine voi scrie povestea captivantă / a sânilor unei femei”. Poetul, „tânăr și nelinistit ca un păcat”, ține să ne amintească că există totul atâta vreme cât mai există dragoste și cât mai credem în fecunditatea poeziei.

ION ROSIORU

Seara de toamnă în care, pregătind micul ospăt îngăduit, uneori, nouă, de noroc și de norocul plaselor de pescuit, l-am auzit pe Hrizea Furtună-paznic spunând: „Locul ăsta pare de nedezlegat, dar are un sămbure al lui care stă și de aia e puternic. Poftim de încearcă să-l strivesti!” Vorbea nimănui sau tuturor. Am crezut, dintâi, că se rostește un năduf. Naivă ignorantă... Furtună m-a îndemnat să-i explic istoria Cetății. Eu, încă mirându-mă, am cocoloșit câteva fraze stereotipe care se suportau greu între ele. Apoi m-am oprit. Nu știam să vorbesc despre Cetate în fața lui Furtună-paznic. Acesta continua să rămână serios, aproape grav. A pus unele întrebări destul de banale. Am răspuns aproape prin definiții. Furtună a întrebat altele și altele. Pe când îmi făceam curaj ca să găsesc dezlegări, el, vesel, chiar, după un păhărut de rachiu — obligatoriu de băut — a pornit să povestească... „Acum destui ani, a venit aici unul, un smintit; mi-a cerut voie să locuiască în baraca asta pentru cât timp îi va lua ca să-l suie pe Hotnog înapoi pe Turnul Mare. Acum, Turnul e mult tocit; îi poți atinge creștetul cu palmele, dintr-o săritură bună, dar atunci se păstra, încă, înalt. Nu știi cine era Hotnogul, nu? Putini mai știu... O statuie de granit, cât mine de mare; zăcea hăt, pe la picioarele zidului de nord... Hotnogul... Avea capul și o mână rupte de trup, iar smintitul vroia să le lipească și să-l suie unde, cică, era locul năimit. Străinul era un om înalt, foarte uscat și, deși tânăr, aproape fără dinți. Cărase cu sine un calabalac nesfârșit, un întreg echipament de șantier: ciocane, dălți, scripeti, funii... Eu — tânăr, del! L-am primit și l-am lăsat să facă ce-o face, fără să-i cer hârtie, adică învoirea Muzeului. A muncit o lună, singur-singur, și a supt unde a vrut statuia, după ce îi fixase capul și mâna. A muncit pe rupte. Eu mă sculam dimineata, pe bezna, trezit de bocăniiturile lui iar seara adormeam tot cu ele în urechi. Și era vreme de noiembrie; mai lapovită, mai ninsoare, vânt și frig. Nu-i păsa, nebulunii. Muncea... Nu-l oprea nimic, nici chiar el însuși, el cel slab, prost hrănit, înfrigurat și singur. Prinsesem drag de el. Când i s-au trimis proviziile, i-am dat eu să mănânce și să bea. Stăteam foarte mult de vorbă, serile și nopțile, întâi pentru că vremea se înrăutățise foarte, apoi pentru că nici el, săracul, nu mai avea puterea de la început. L-am întrebat despre statuie. El mi-a spus că o cercetaseră numai nepricepuții și că ăia au scos o carte proastă cu o copertă urâtă — Hotnogul, ca relicvă ciungă... Mai mult: acolo, în carte, scriseseră că statuia ar fi fost dăltuită de un oștean al Cetății, în urmă cu sute de ani. Oșteanul, cică, ar fi fost îndrăgostit de o fată de om avut care, deși îi iubea, la rândul ei, pe oștean, trebuia să se mărite cu altul, bogat și ticălos. Si atunci, oșteanul a dăltuit-slefuit statuia și a prins-o taman pe Turn, în noaptea dinaintea nunții, așa ca să se vadă de la biserică. Mai scriau ăia, în carte că, la vederea ei, oștenii din garnizoană s-au răsculat, ucigând comandantul-mire și i-au ajutat pe îndrăgostiți să treacă hotarul. Asta mi-a povestit nebunul, mai întâi, după care, cu sume la gură, a început să tune și să fulgere împotriva celor care scriseseră ce scriseseră în carte și împotriva cărții. Mi-a spus multe. Eu țin minte doar că, după mintea lui, statuia nu ar avea nici o sută de ani și că era frumoasă, desi, mie nu-mi plăcea; chip încruntat, ca de durere lăuntrică, iar mâna nelipită ar fi stat întinsă spre înainte și puțin în sus, ca și când ar fi aruncat o anatemă. L-am întrebat pe nebun de ce se chinuie cu statuia. M-a privit într-un fel care m-a băgat în răcori, și iar a răs, cu sume la gură... A terminat treaba și s-a dus. Nici n-am apucat să mă obișnuiesc cu Hotnogul acolo, sus, pentru că au venit din Oraș directorii, au văzut, mi-au făcut scandal și apoi au trimis oameni care au dat jos de pe Turn statuia și au dus-o cine știe unde... Auzisem că zace într-un depozit. Sunt ani de atunci... Acum, nu

La început, a fost o capsă ca multe altele, ca tovarășele ei din cutia mică, argintie, lipită de celelalte și visa la clipa-n care capsatorul, domnul cel albastru, o va arunca în lume. În lumină. În viață. În viața cea adevărată. Atunci va străluci și-și va îndeplini cu devotament misiunea. Își va ține strâns capetele și va avea grijă să nu se desprindă niciodată de foile prinse de ea.

Și, într-o zi, se petrecu și momentul cel mult așteptat! Tac-tac! Și veni rândul eil Domnul capsator albastru își făcea treaba cu mare viteză.

... Si gata! Capsa noastră se trezi în lumină, în viață. În viața cea adevărată.

... Străluci, mândră de noul ei statut. Cu siguranță că era prinsă de niște documente foarte importante... doar documentele importante sunt capsate. De ele au grijă oamenii să nu se piardă. Și, le capsează.

... Ce frumos! Ce bine era! I se urăse deja să stea lipită de suratele ei în cutie. Era întuneric acolo. Lumina pătrundea numai când domnul capsator albastru avea nevoie de noi capse. În rest, era întuneric în cutie.

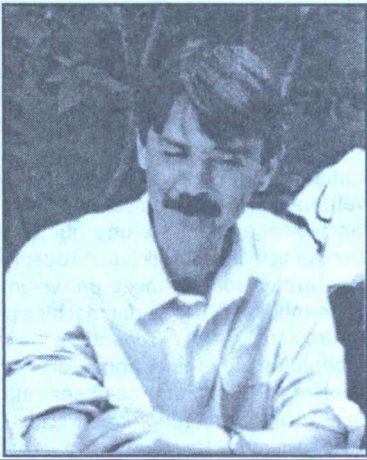
Ah, dar acum... era acolo... în lume... avea o misiune și strălucea.

Începu să viseze. Da, sunt documente care călătoresc și-n gentile diplomăților cu avionul, peste oceane și țări...

... Se imagină la bordul unui avion, în mâinile plăcut mirositoare ale unui tânăr domn cu ochelari de vedere cu ramă din aur. În avion mirosea a parfum bărbătesc. Frantuzesc. Ah... dar cineva o

LIVIU LUNGU

hotnogul^{*)}

mai știu...”. A doua zi — vreme căinoasă, rea — pe Hrizea Furtună l-a tras ața în baltă, nici acum nu știu ce i s-o fi năzărit; noi nu aveam nevoie de peste și nici în sat nu voiam să ajungem, pentru câștig. Mie mi-a spus că lipsește puțin; între timp, eu să repar încuietoarea ferestrei și să fierb tuică. Când, oprindu-mă din treabă, am privit ceasul, m-am speriat... Trecuseră aproape cinci ore și Furtună lipsea. Afară — pic de vânt. Ploua mărunț, era frig, dar astea nu puteau fi găsite deosebite pentru un meșter în vâslit și pus plasele. Mi-am zis că s-o fi dus spre Nord, la adânc, după peștii cei mari, am răs, hotărându-mă ca la întoarcere să-l dojenesc ca hapsân și am rămas lângă godin, bând tuică fiartă. Vreun ceas... Eram liniștit, poate chiar vesel. Deodată, m-a cuprins o teamă cumplită. Am alergat până la marginea bălții... N-a fost nevoie să caut prea mult... Hrizea Furtună, paznic, zăcea între tepii de stuf, pe jumătate în apă. Mai încolo, barca... Priponită, după cum tremura... Am ridicat trupul greu, l-am târât pe nisip și l-am învelit cu pelerina. Furtună clipise. Trăia! L-am dus în cârcă la baracă, l-am așezat aproape de foc și i-am turnat pe gât un pahar cu tuică crudă... După care puterile m-au părăsit. Se întâmpla ceva și eu încă nu pricepeam ce... Atunci mi-am dat seama că îi pusese de mai multe ori aceeași întrebare: „Ces-a-întâmpat?”, că nu mi răspunsese, că turnasem în el tuică așa cum aș fi turnat într-o pâlnie... L-am privit atent. L-am vorbit. L-am atins... Hrizea Furtună paralizase. În aceeași seară, medicul comunei, adus aproape cu forța, a confirmat sentința mea, specificând că, desi nu are toate datele, ținând cont de rezultatul consultului și de vârstă pacientului, paralizia pare a fi ireversibilă... Prima noapte a fost ca un calvar neobișnuit pentru mine. Îl asezasem pe pat, acolo unde Furtună obișnuia să se tolănească ori de câte ori își îngăduia să asculte poveștile altora. Mă privea cu ochi sleiți, dar nu morți, și parcă îi tremurau buzele. Îl hrănisem cu ce aveam, lăsând pe a doua zi începerea tratamentului cu regimul hotărât de doctor. Aveam un plan; Furtună va trebui dus în Oraș, oricum dar trebuia! Consultat acolo de un specialist... Da, în Oraș... Ca să prind curaj, am băut o cană mare de tuică fiartă, dar imediat mi-a fost rușine, am ascuns cana, cât și ibricul. M-am așezat pe un scaun, în fața paralizicului. Ne priveam. Eu, ce aș fi putut spune? În clipa aceea am înțeles perfect care va fi sfârșitul-sfârșit al lui Hrizea-Furtună, paznic, și al meu ca sălășluitor cu mici tremurări de suflet al barăcilor vecine unei Cetăți căreia îi eram, pe nedrept, ghid... Tot următorul timp al meu nu a fost decât o luptă înversunată împotriva a ceea ce numeam, atunci, fatalitate dintâi-înțeleasă. Faptul că am fost învins se datorează exclusiv mie: odată cu hotărârea de a lupta, îmi născusem în suflet liniștea de cavou a zdrobitului... Am rămas în Oraș aproape o zi. Diagnosticul dintâi se confirma. De asemeni, prognoza. Iar în sanatoriu, pentru cazul lui Furtună nu

era loc... Știam că în sat voi găsi oameni sărmani, cu chiar și trei bolnavi zăcând, dar și alții, mai înstăriți, pe care Furtună îi ajutase cel puțin o dată. Mi s-au deschis toate ușile. M-au încuiat vorbele... „Prea săraci ca să hrănim un paralizat, nu suntem. Bogati, ca să nu ne uităm la banii dumitale, iarăși nu... Dar suntem deopotrivă speriați de sărăcie și bogăție, iar Furtună ar veni să ne fie o povară...”. M-am întors în Cetate. Ningeau vlăguți... Mă temusem că va fi greu să-l întretin pe bolnav. La început, a fost și greu. După care, m-am obișnuit. Urmam un program strict și cred că, peste vreo săptămână, Furtună s-a obișnuit cu acest program. Cât stăteam lângă el, îi vorbeam încontinuu. Îi povesteam ce făcusem pe baltă, mai ales, sau prin stufărișuri, cu lațurile pentru prins păsări, închipuindu-mi că el se mândrește cu izbănzile fostului elev. Îmi părea, chiar, că intrasem amândoi într-un fel de rezonanță benefică... Sigur, mă descurcam anevoie cu treburile gospodărești și cu braconajul care, deși nu-mi aducea cine știe ce dobândă, îl practicam îndârjit. Iarna aceea a fost una cu ninsori putine, dar eu mă simteam, mai mult ca niciodată, izolat... De Crăciun, ne-au vizitat doi nepoti ai lui Furtună. Voiau să-și ducă unchiul într-o casă omenească, să aibă grijă de el. Se întreceau în a-l căina și se jurau că, dacă ar fi aflat la timp, nu l-ar fi lăsat acolo, în sălbăticie... Am pus mâna pe umărul celui mai vârstnic și le-am spus răspicat că eu am fost un escroc mult mai rafinat decât amândoi laolaltă, că viitorul imediat al bolnavului se poate discuta numai în prezenta tuturor rudelor și că, de altfel, am și eu un interes serios privind moștenirea lui Hrizea Furtună, de vreme ce posed un act. Cealaltă mână o sprijineam de coada toporiștii... Au plecat injurând... Voiam ca Furtună să rămână lângă mine până în ultima lui clipă și speram ca acea clipă să mai întârzie. Mi-era frică de lipsa poveștilor lui, dar mi-era groază de dispariția lui. Eram foarte naiv și credeam că, rămas singur, Orașul mă va înghiți din nou. Logic, trebuia să cred asta... Iar după câteva nopți de coșmar, am început să port altă spaimă: spaima de a nu mă înghiți satul, ca pe un laș fugit de amenințările Urbei. Satul care se lepădase atât de ușor de Hrizea Furtună, fost paznic... Ajunsesem astfel încât îndatoririle zilnice le pricepeam doar ca exerciții fizice. Mă obseda frica, frica de a nu fi absorbit de îngrădădirea omenească. Trecutul meu nu mi se mai arăta în episoade de serial ci într-un amestec hidos, diform, fără culoare. Să nu fiu absorbit!... Frica urca în mine, din mine. Înnebunisem sau eram aproape nebun... Începusem să beau mult — ferindu-mă de ochii paralizatului, dar am renunțat pentru că alcoolul îmi creștea monstruoșitatea vedeniilor la dimensiuni care mă copleșeau, astfel încât, după trezire, zăceam ore în șir lângă bietul Furtună. Înnebunisem sau eram nebun dintotdeauna... La câteva săptămâni de la incidentul cu cei doi nepoti, într-o zi senină și foarte rece, am

MAHDI STAN

♦ VIS DE CAPSĂ

♦ POVESTE CU O PUNGĂ CU GALBENI

smuci și visul ei se destrămă.

Cine e necioplitul? Întrebă pe limba ei. Așa se umblă cu un document capsat?

...Documentul se făcu un ghem de hârtie în mâinile butucănoase ale unui funcționar care luă cu precizie traiectoria coșului de hârtii.

Ghemul, nu funcționarul... Capsa noastră se înfurie atât de tare încât, se încordă și se eliberă de hârtile trădătoare. Nu fuseseră decât niște hârtii lipsite de importanță, capsate din greșeală...

Capsa lăcrimă puțin după care, obosită, căscă și adormi cine mai știe la ce visând...

Afară, vântul rece al toamnei se certa cu niște gunoaie aruncate pe trotuar.

Pe un drumeag prăfuit se întorcea, într-o seară, de la grădină, un bătrân cu plete albe, cu toiag și-o traistă în care se mai aflau câteva firimituri din bucata de pâine neagră pe care o avusese cu el la lucru. Bătrânul cu

plete albe era tare obosit și abia aștepta să se întindă pe patul său cu o saltea umplută cu paie. Era o seară liniștită de vară și cerul arăta mai degrabă albastru întunecat decât negru.

Cu pași măsurati se apropie de bancuța de la poarta casei sale și se așeză să-și tragă suflarea când, din senin, se ivi în fața lui o mogâldeată de om îmbrăcată în straie colorate și hazlii.

Bună seara, om bun! glăsuiea mogâldeata, cu o voce pitigăiată.

Bună să fie, străine, precum ți-e gândul... îi răspunse bătrânul cercetându-l curios, dar binevoitor, cu ochii-i cenușii.

Ce vânt te-aduce lângă casa mea?

Mogâldeata își dresе glasul tușind, după care spuse:

Om bun, vin de tare departe și sunt tare obosit și caut adăpost pentru noaptea asta. Din belșug te voi răsplăti de mă vei găzdui...

Bătrânul tăcu o vreme după care-l pofti pe străin în casă.

zărit venind pe soseaua greu accesibilă, o șaretă trasă de un catâr. Întâi, m-a încremenit frica. Apoi, printr-o convertire firească a patimilor, în mine a hotărât-o mânia teribilă; să mă apăr! Și pentru făptuirea răului, am devenit lucid. Planul a fost gata într-o secundă: omului, securea. Baioneta, la gâtul animalului. Și un foc mistuitor pentru ei și șaretă. Norocul a fost cu un semn de departe, prin care l-am recunoscut pe Tudorică, poștașul... Ambău împreună tuică și vin. M-a întrebat de bolnav și m-a întrebat astfel încât să pricep că nu-l mai pot ține pe Furtună fără a-i întocmi acte de pensionare. „Concediul i se sfârșește curând...”. Am pătruns din nou în Oraș... „Se caută paznic...”. Am început să-i repovestesc lui Hrizea Furtună istorioarele pe care el, cândva, mi le povestise. Zi-seară-noapte mă aflam lângă bolnav, îngrijindu-l excesiv, dereticând inutil prin baracă, repovestind, ignorând treburi posibile mai importante. Scăpasem de obsesia unui dublu asalt de întâmpinat... Spunând, apăsam vreun accent pe un tablou de povestire și atunci îl priveam pe Furtună crezând că deslușesc, îndărătul măștii sale, grimasa veselă și îmi aminteam râsul mucalit... Acolo unde uitasem puntea de legătură între două imagini care îmi erau clare, improvizam. La început, temător; apoi am prins curaj. În sfârșit; am ajuns să improvizez mai mult, să înlocuiesc părți ale originalelor cu născoceli și să însăilez tot mai multe amănunte noi. Dar poveștile noastre s-au sfârșit curând. Le-am repetat. Iar. Altfel și altfel. Și când puterea mi-a sărăcit absolut, am dat fuga între zidurile tocite, peticite, fărâmate... Umblam ore întregi în incinta Cetății. Am urcat în Turnul Mare, de atâtea ori. De atâtea ori am rămas în biserică, peste noapte, odată pe un ger cumplit, fiind apărât numai de cei doi pereți rămași... În altă noapte, cu ger tăios, am făcut de strajă pe locul unde, cândva, se aflase statuia Hotnogului, restaurată de nebun... După fiecare asemenea escapade reveneam, rupt de oboseală și ars de emoții, în baraca unde Hrizea Furtună, inert, mă privea cu ochii poate ai milei, poate ai încurajării... Pe la sfârșitul lui Februarie a apărut primul înlocuitor al lui Furtună: un puștan crescut parcă în seră, îndepărtat de niște părinți absurzi de tentațiile Orașului, trimis aici ca să învețe pentru concursul de admitere în facultate. L-am făcut să petreacă la Cetate o noapte cum știam eu; a doua zi a luat-o repede înapoi. Câștigasem. În noaptea următoare, ca de obicei, stăteam cu bolnavul în baracă; eu beam tuică, dar fără să o fierb, ca aburii tari să nu ademenească în plus. De cu seară gătisem o supă din care Hrizea Furtună înghițise două linguri, și eram foarte mulțumit, chiar mândru. Am băut încă un păhărel... Și, deodată, am început să vorbesc; să povestesc... Si nu era nici un auditor. Nici eu nu eram auditorul meu. Vorbeam. Povesteam. Știu numai că aveam sau mi se părea că am ce spune. Povesteam, fascinat de forța asta nouă ce izbucnise în mine... „Treii unghiuri dintr-o sferă... Iluzia Eternității o strecoară revelația artistică și dragostea. Câștigarea conștiinței Eternității comportă altceva”. Mi-am dat seama că focul din sobă se stinsese și că în cameră trebuie să fie frig, dar eu nu-l simt. „Dragostea, ca ferie de Râu...”. Scormonind cu vâtraiul în jarul lenevit, am revăzut privirea sadicului care își asmutise cănele-monstru asupra copilului nesupravegheat. M-am trezit întins pe pat, cu fata spre fereastra care aduce o lumina prea puternică. Mă durea foarte tare capul și mi-am zis, ca o primă frază, că asta e din pricina mirosului urât, foarte puternic, ce umpluse încăperea. Am luat în seamă, cu privirile, fiecare obiect. Nimic nu se mișcase. Dar am remarcat că păhărelul cu tuică, pe care, noaptea ce trecuse, înainte de a scormoni în jar, îl lăsasem pe jumătate plin, acum era gol. Lichidul se evaporase. Dormisem nu o noapte, ci nopți și zile. Mirosul era al cadavrelor intrat în putrefacție a lui Hrizea Furtună...

* fragment de roman

Cu mișcări încete acoperi masa cu un ștergar curat și puse în mijlocul mesei o lampă veche de când lumea. Scoase din dulap două străchini și două linguri de lemn, solnița și două căni din lut.

Străine, îmi vei ierta bucatele și masa. Pentru unii ea e sărăcie, pentru mine e doar cumpătare. Bucuros împart cu tine cumpătarea mea.

Umplu străchinile cu ciorba de cartofi acrită cu boș, rupse două felii de pâine și, după ce-și făcu cruce, se apucă să mănânce, urând oaspetelui poftă bună.

Într-un târziu, străinul se retrase în odaia din față, odaia de oaspeti.

Bătrânul se spălă pe mâini, pe față, pe picioare, și apoi se culcă și el, multumit de ziua care tocmai se încheiasе. Dimineata, bătrânul se trezi în zori, ieși în curte, se spălă cu apa rece de la fântână și turnă, în două căni, lapte acru. Bătu la ușa odăii din față, dar, neprimind nici un răspuns, intră încet, cu gândul de-a pune cana pe masă, căci el trebuia să plece la lucru, la grădină.

Dar în odaia nu mai era nimeni. Privi patul și părea că nici nu dormise cineva acolo. Bătrânul dădu să iasă, când văzu pe pernă o pungă de bani.

Zâmbi, se gândi că doar în basme se petrec lucruri dintr-astea, luă punga și văzu că era plină cu galbeni.

Râse și plecă. Îl aștepta grădina.

Se făcea că începutul era greu. Tocmai aflasem că pe o carte de poeme suficient de grosută (cam la vreo două labe de urs) — luai o mașină.

Mai întâi am început cu labela ursului. Gospodărește. M-am strecurat noaptea la „Grădina zoologică” din oraș, înarmat cu un subler... Pentru trei tuici îngrijitorii m-au lăsat în voie... Și-am cartografiat ursul. De-acum eram lămurit.

Restul? Poezia? Simplu! Formalitate din buric și din truisme.

Chiar a doua zi, devreme, m-am prezentat cu blana, ghearele și gățile poemelor la Editură. Mai departe, cei de acolo știau ce au de făcut.

Așa a venit primul automobil. O „Otcă”, un exemplar frumos, de munte, tot numai recenzii elogioase, hibernate până mai ieri fără rost prin cine știe ce pârlăoagă ori momoroadă, și răsărite toate deodată din atâtea disponibile, tandre foioase neuronale.

Și se mai făcea că după saftea, totul mergea strună. Scriam, publicam, scriam, publicam — apucati! Parcul meu de „Otcă”, de-acuma crescuse îngrijorător; invadase curțile vecinilor, pe urmă strada întreagă, cartierul... Scriam, publicam, scriam... luam mașina...

Cu vremea începusem să public înainte de-a scrie!

Gândeam direct pe tipografie. Și mai apoi — pe librărie, direct. Că începusem să sar și de tipografii — gândeam și totul apărea drept în rafturi, rouă de litere spontanee, convergentă.

În „Otcă” gândeam, deja!...

Și nici nu mai știam prea clar când, ce și cât scriam, când publicam... publicasem... Doar mă trezeam iar — a câta oară, că și scrisul ăsta-i obositor! — cu încă o mașină la poartă... și încă una... și numai atunci știam că-mi mai apăruse vreo carte... Și-abia atunci aflam, înțelegeam c-o și scrisesem.

Devenisem, eram Midasul literelor amocheze; pe aur Diesel.

Într-o bună zi mi-am dat seama că-s femeie! Fusesem tot estimp femeie, se făcea...

Taică-meu, bietul, tocmai mă striga pe nume: „Passionario!”... Că-i plăcuse lui, îi rămăsese de pe când luptase, bătrânului Rudolf Nevlegu... Luptase hât, îndesase pe-acolo, pe de departe, paie la curul tancurilor republicane... Paie amocene în tiplă, de prin shop-urile noastre regale... Îi sunase lui bine numele ăsta al meu: Passionaria Nevlegu.

Revelația nescontată a feminității mele nu m-a-nghesuit prea tare — deși, parcă era mai bine bărbat!

După un timp Craiul al Bătrân, îmi dăduse mie binecuvântarea pentru primul parc de taxiuri al regatului: parcul „Nevlegu”... De se făcea că tot Amocul circula pe mașini, pe Otcă „Nevlegu”, iar în ele cărți Nevlegu se distribuiau gratuit, pe gustate, cu cep sau fisate — oricum erau așa de multe!...

... În vreme ce producția de automobile a fabricii „Otcă Publishing Motors” îmi era de-acum mie acontată toată, pe cel puțin zece ani, se făcea...

Iară editurile, ce să mai vorbim, deveniseră practic erau toate magazine de desfacere auto și ciclopuri „Passionaria Nevlegu”.

Ba pe deasupra începusem să am un succes nebun și la sate, tărani mă cumpărau în draci — în cârciumi, în magazinele generale și-n biserici: o lumânare la „Vii” și una la „Morți” — o „Passionaria”; iar kilul de zahăr pe rație ăia nici nu-l acceptau fără vreo carte de-a mea; și-n bodegile comunale la fel: toiul și „Nevlegu”.

După aia m-am lămurit. Ai dracu tărani, firi practice și putine la simțire! N-aveau țigări și nici hârtie igienică pe-acolo, pe la ei, pe la țară... Așa că-și învăteau la mahorcă ăștia, din operele mele... da’ nitel tot mă citeau ei, pe bude, înainte să... c-aveau timp berechet de stat, chiuleau toți...

Da’ las’ că și eu m-am adaptat, nu m-am lăsat și schimbând defectiunea rurală în virtute și, cu binecuvântarea Tătuclui Crăișor trântii o fabrică de țigarete — cu versuri de-ale mele gravate pe foiță; și o alta încă, una de hârtie igienică, mai trântii — da’ frumoasă hârtie, fină, corai, cu câte un poem, desigur de mine scris, calculat ca lungime să ajungă la fix, exact cât pentru o utilizare — hârtie igienică „Passionaria”...

Un singur eșec major am avut — cu „Medalia mondială pentru poezie” n-am putut penetra, nu știu de ce, dar nu s-a prins, nu se imprima clasicizarea pe drăguta de hârtiută, a mea...

Însă versurile mele igienice și-au făcut de două ori datoria până la urmă, căci odată ajunse în pământ — runele l-au îngrășat... invadând izvoarele... dealurile, runele mele — încât pietrele, râurile cu iarbă cu tot prinseră a rima cu copacii pe strofe, tertine — tertinele Passionaria, se făcea... Că nici țigarele, drăgutele nu mi-au stat

ele geaba: ruguri la purtător, cu filtru... vers după vers... sinecdoco, lironimii înălțate la cer prins-au norii în gheare... și-apoi mai sus... mai sus!...

Și să rămân eu ca proasta fără fărâma de medalie!

Mai apoi, că tot somam de-atâtea producție, mă apuca să scriu și cărțile ălorlalți... cărțile tuturor scriitorilor...

Scriam... le scriam de zor operele, să scap de plictis — care pe o frână, care pe-un carburator, un far, o supapă — fiecare cum putea, iar restul „Otcii”, le rămânea lor... Că tot la mâna editurilor mele ajungeau... pentru piese de schimb... Așa că scriam... scriam eu, totul...

Și dacă nu le convenea, nici atâtea nu primeau, n-aveau decât să își aștepte în veci, editarea!... Că între timp datoria fabricii de automobile față de mine crescuse, oricum nu mai făcea față scrisului meu de mult, „Otcă Motors”...

Pe urmă nu-s’ cum se făcea că editurile se privatizaseră cu toatele, ca nebunele, se denevlegizaseră-n masă — de rămăseși eu curând

VALENTIN IACOB

cum am scris patru sute de cărți pe lună*)

(jurnal de scriitor amochez)

fără picătură de bujii, nici arbori cotiți, nici benzină, cu parcul în ruină, eu, Passionaria Nevlegu — luceafărul auto al poeziei amocesti!

Geaba stau... stau, produc pe mai departe și-acuma, fără efort tipăresc cât ai clipi — ziare... că vedeți, chiar și azi mai toate ziaarele-s ziare „Nevlegu”, de cărți nici nu mai spun!... Da’ nimeni n-o știe! Că ei le-nhată repede, le semnează, distribuie și „Otcile” pentru mine, ioc!

Eeei, unde-s tipografiile, unde-s editurile, unde ciclopurile de altădat’?!... Un sfânt, o mochetă, o banchetută de mult nu mai capăt... un ștergător de parbriz... pentru astă minte și-ast complex critico-industrial ale mele, nu!... Care au tipărit, tipări-vor într-una...

Între timp se făcea că mă trezisem iar bărbat și nici nu mă mai miram, ce folos!...

Acu’ m-au închis într-o peșteră, a Poetului — îi zic ei... Stalactite sferice — ideile calcii... metaforă calcinată... și-o pastă vâscoasă năpădind apa freatică... trupul Spânului mort... Spânul diluat,

praznicul „Potopului celui mare al Stilului”.

Pelerini nedeciși, sfâșiați, năvălind o dată pe an — mereu îndoiți, neștiind cum, ce să aleagă între cele două minuni-prăjitură de Ctitor lăstate, mereu oferite... Căci până la urmă cum e mai bine?

5 alinări plus 5 spovedanii la tir, cu arcul la bălci... La bălciul Stilului an de an ținut, nesmintit la intrarea în peșteră... 5 iertări să ochești?

Sau mai sigur, o lecutică de divinație — să ciupesti?... Câte-o fleică de har — al Lui — să apuci doar o dată, în peștera aia...

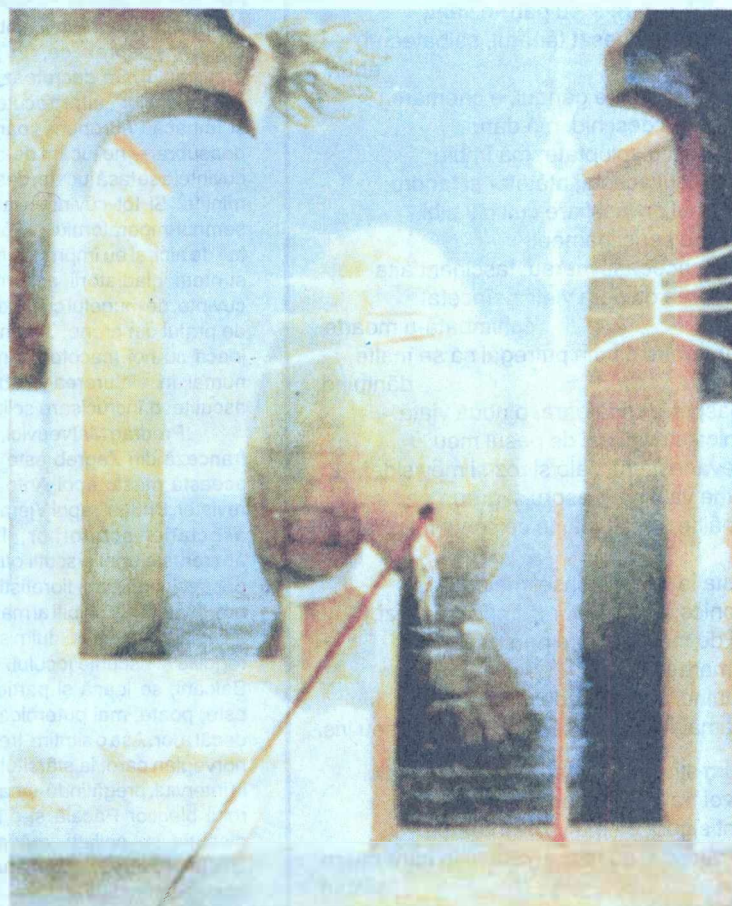
Un har... un jiglor... o bujie... Din peștera cu Ctitorul continuat... tras în zăru... Difuz, imperceptibil plutind... ori poate numai impregnând stalagmitele, ființând coridoarele și lacul subteran și...

Scribul Aleator... Dumnezeuul trăsas.

Dumnezeu — Arbore cotit, șovăitor...

* fragment din romanul „Avatarurile învățacelui lui Pafnutie la curtea regelui Amoc”

• Singurătate

LAVINIA VRÂNCEANU

mare de ninsori

Un veac de umbre
Mângâie aripa încetoșată a aurorei.
„Sunt brațe de ancoră”, mi-am zis
Acoperișul mi-e marea,
Ochii-mi sunt smaralde de algă,
Privirea-mi e undularea valului,
Parfumul mi-e briză de stâncă.
Salbe de amfore îmi cerșesc
Genunchii în cochilii de rouă.
Vino, să ne iubim... și poate
Atunci sărutul tău o să-mi fie cuib.

ego

Ce sunt eu?
Culoarea ierbii pe tâmpla ploii...
Ce-mi este căușul mâinilor?
Văpaie de nori strângând
Sudoarea acidă a măștii timpului.
Pupilele-mi sunt supte de negura
vestedă...

chiar și tu

Un abur de ceață...
Se desprinde de pe tulpina
întunericii,
O picătură de rouă
Intră-n zorile atât de sângerii
Un fir de iarbă dansează
În bătaia vântului.
O carte fără nume
Zace prăfuită într-un raft
O plăcere de neuitat
Îmi scapă printre degetele străvezii
O speranță și un zâmbet
Se evaporă cu lacrimile căzute recent
pe bufet;
Toate vorbesc în numele nefericirii
Chiar și tu...

castitate

Alungă-mi taina străină
O, pur suflet pe care l-am pierdut
odinioară
Tu, cel ce-ți-ai găsit alinarea într-o petală
Nevinovată de ghiocul care plutea
deasupra culorilor
Purpurii ale ploii de primăvară,
Cu chemarea ta de stăpân al zorilor
Simt căldura trupului tău,
Care mă scaldă într-o pustie dorință de
supunere...

reflexe

Pălăria șade neobosită...
Și gândește la umbrele trecerii
Oare să fie ea de vină?!

Culoarea ochilor tăi reflectă odaia
În care obiectele plutesc
Dincolo de speranță.

MANUELA MIGA

șansa

Copilă fiind,
eram puternică.
Alergam așa iute
că băieții nu mă puteau ajunge.
Adolescentă,
prea înțeleaptă.
Deja îngreunate de gânduri erau
colțurile buzelor.
Unde să-și fi oprit zborul ușoarele săruturi?
Tânără,
prea cuminte
și părul meu prea bogat,
încât, vai, spaima bieților bărbați
în fața sonorelor mele bucle aramii
și a surâsului meu deschis
desigur, o meșteșugită capcană.
Acum,
pe lacul vrăjit,
privesc nu fără de recunoștință
cum prințul meu dansează fericit
cu lebăda neagră.

cea adevărată

Trebuia să trăiesc așa,
cu un ochi deasupra și altul dedesubt,
îngenunchindu-mi când sufletul,
când trupul.
Un suflet purtat de dimineată
era ucis spre seară
ca să facă loc altuia.
Am trăit nenumărate vieți astfel
și voi mai trăi încă,
fără să mă răzvrătesc;
de altfel, împotriva cui?
Măcar dacă aș ști
că mă apropii în felul acesta de mine,
cea adevărată,
măcar de aș ști sigur că există
ea,
eu,
cea adevărată.

temeritate

Ce rănced e gustul tău, iubire,
când turmele sălbaticie ale timpului
au cotropit cu ale lor copite
altaru-ngemănat al trupurilor noastre,
spărgând potirul cu uleiul sfânt
din care flacăra nu-și mai înalță
îngemănat degete a rugă.
Șchioapătă gândul, frânte sunt cuvintele,
rânite mâinile cu care-ncerc să ocrotesc
candela străjuind mormântul gol,
și cenușiile, oarbe flori
ale defunctelor iubiri.

Privirile mele țintesc către cerul
spre care m-avânt
cu o singură aripă.

dorință

Vreau să gust gustul gurii tale,
și totuși nu,
mai bine
voiesc, binevoiesc să îmi îngădui,
pohtesc să îmi preumblu
pe-mbietoarele coline din preajma trupului tău
alene, pasul,
adulmecând august
mireasma roadelor preacoapte-n asteptare,
neculegând decât
șoapta-ngăimată-a vântului prin frunzele de
viță,
fiorul, doar, din ochii tăi cuminti,
iar arșița s-o potolesc privind
— blând, îndelung privind —

supusa curgere a râului în marginile
ce sieși și-a hotărnicit
cândva
(greșind nespun)
odinioară.

rugă împotriva ispitei

Izbăvește-mă de fericire,
izbăvește-mă de frumos,
și încă mă izbăvește de dragoste,
câci îndărățul lor
— de neînvins —
surâde roz, gras,
viermele.
Izbăvește-mă, Doamne,
de fructul rău-și-bun al copacului,
mântuiește-mă de viață-și-moarte
ca să pot trăi cu-adevărat,
câci a Ta este viața întru veșnicie,
iar nu această
rătăcire
în care nu pot să mai cred.
Amin.

primul pas

Mă uit la tine
ca un copil sărac la o portocală,
ca un îndrăgostit
la neasemuita lălea
împurpurată arde iarna
de după zăbrele ferestre
Te privesc fascinată,
ca o hoată
portofelul ce își arată cu zgârcenie
din piele de crocodil, colțul.
Castă, ca într-o cramă, un musulman ce se
respectă,

ca un muzicolog
beat decorul de raze dintr-o vitrină cu
bijuterii,

Neputincioasă,
ca o pasăre ce zboară în jurul unei colivii
din care un frate înaripat cheamă,
Disperată,
ca un suflet proaspăt damnat
cârui a se arată porțile raiului.
Fericită, totuși,
ca un ocnaș ce-și șlefuieste lanțul
nepretuitelor iluzii

cu lacrimi nemiloase de diamant,
Întind mâna spre tine
ca un nebun după luna din lac...
O, de-ai rosti cuvântul ce deschide,
ori, Doamne, chemarea
dorită și temută deopotrivă,
dar să fii tu
cel care face
primul pas.

chemare

Acum sunt sigură că mă voi întoarce aici,
că voi trăi din nou pe malul mării,
cu ochii-n zare și pe păru-n vânt,
inspirând cu nesaț tânărul, sălbatecu-i
abur.

E respirația ei, e gândul, e chemarea
căreia mă deschid, mă dăru,
de care, cu voluptate, mă îmbib
— mirosul acesta, atâtător și tandru,
parfumul divinei fiare cu colți albi
hăpând cer și pământ,
mereu aceeași, mereu, fascinant alta —,
duhoarea dulce-a vieții neîncetat
schimbată-n moarte
doar pentru ca din putregai să se înalte
dântuind,

proaspătă, sfidătoare, o nouă viață.
Scoica strivită azi de pasul meu
— evanescentul alb și roz și mov sidef —,
măine va fi nisip aspru și greu,
și măine, un alt măine ce se va întrupa în
timp,

va sta la temelie casei mele.
Agonice alge îmi vor fi limpezi oglinzi,
cail de mare, agrafe pentru păr,
iar marea însăși,
unduind, va zâmbi de dincolo
de amăgitorul verde, griul albastru meu iris.

Acum știu sigur că mă voi întoarce aici
că voi trăi din nou pe malul mării.
Sunt sigură că mă voi reîntoarce
să trăiesc și să mor în orașul în care m-am
născut,
privind marea.

FLORENȚA ALBU
JURNAL
IUGOSLAV (III)

Croatia: polemici. O nouă oprire: Zagreb.
După Ljubljana, după Skopje. Trei republici — trei
lumi, trei stiluri de viață și cultură, poate trei destine
diferite în viitor. Aici am găsit, pretutindeni, oameni
tineri, discuții tinere, ironice, sarcastice, furtunoase.
Furtuna nu este disimulată. Contradicțiile sunt etalate,
așa cum sunt. Bătrânii domni melancolici,
neputincioși în fața unor conflicte, unei generații, unei
situații istorico-politico-estetice de la Ljubljana, li se
opun aceștia — generația între 30-40 de ani — tinerii
maturizați convingător care conduc reviste, asociația
scriitorilor croați, catedre, biblioteci etc.

Se poate vorbi de un destin comun în Balcani?
Și acești Balcani, atât de des invocați — o cursă de
soareci sau un hipodrom pe care caii aleargă fără a
ajunge la același potou?

Discuțiile aici, sunt deschise, îndrăznețe,
poeziile croate — spre deosebire de poezia slovenă
contemporană, organic pesimistă — sunt tinere,
polemice, în conflict cu istoria însăși. Citeșc poezii
care ar putea fi semnate de un singur autor și destin
contemporan. Știu care sunt contradicțiile aici, dar
literatura le abordează cu mai multă îndrăzneală
decât altunde. Ei sunt — spre deosebire de sloveni
care se vor individualizați egoist, bătrânește —
cosmopoliti, aceștia sunt naționaliști, exclusiviști,
patetici. De fapt, în fiecare epocă de-a lungul istoriei,
fiecare popor a cunoscut aici, în Balcani, atâtea
probleme de rezolvat, încât nu a mai avut timp să fie
contemporan cu lumea.

Poeziile lor — aceste „texte polemice” — invocă
istoria, Croatia, Balcanii. Ei au, de aici, un alt unghi de
deschidere spre Europa — și aceasta este o șansă
geografică adevărată nu idilizată, și nu luată în tragic —
așa cum fac slovenii, la ei acasă. Și totuși,
vizionarismul contemporan e tot atât de opac, ca
pretutindeni în lume, la ora aceasta.

— Și care este literatura voastră de azi? Ce fel
de poezie se scrie?

— Influentată de suprarealism, structuralism,
existentialism, etc., etc.

Eclectism — spiritul veacului? Sau spiritul
balcanic?

Aici, la Zagreb, un fel de bar-club al scriitorilor.
La aceeași masă suntem poezi din Croatia, România,
un poet american, un ziarist norvegian, prietena lui
muză-evreică-poloneză. Discuții pe muchie, jocuri
de cuvinte, o efervescență fantastică, otrăvită, explozii
de râs ireverentios, sarcasm.

— Aici nu trebuie să mai întrebați ce-i cu folclorul
și care este influența folclorului asupra poeziei
contemporane — îi suflu confratelui meu,
moldoveanul, care din Macedonia, a rămas fixat pe
această temă.

Se vorbește, făcându-se un haz subtil, de
cea mai caustică speță, despre poezi și fixații, despre
pasiunile oamenilor de stat contemporani — unii
pentru sculptură, alții pentru teatru, alții pentru sport
ori literatură — unii chiar practică în ascuns sau pe
față asemenea nesorioase îndeletniciri (cuvintele își
dovedesc, deodată, virtuți și vicii cumplite — sigur, au
dreptate cei care le păzesc, cei care fac procese de
intenție cuvintelor); aici totul e spirit tăiat în patru, în
opt, în șaisprezece, în progresia geometrică a
eretismului. Se decretează, „internationale a V-a a
intelectualilor”, sunt trecute în revistă, rapid, conflicte
și împăcări europene, oamenii de spirit se declară
deasupra — ne jucăm de-a cuvintele, cu cuvintele și
cuvintele se lasă jucate, despicate, dresate, convinse,
mintite. Și tot cuvintele au să ne taie capetele, la
semnul imperatorului... Gândesc — și văd, și îi văd pe
toți de aici, și eu împreună cu ei, și văd o arenă în care
suntem gladiatorii aclamați — cetatea beată de
cuvinte, de mugetul cuvintelor, de sângele cuvintelor,
de praful din arene. Jucăm cuvintele și cuvintele se
joacă cu noi (cacofonia implicată și în gânduri, nu
numai în alăturarea silabelor). E un joc de lame
ascuțite, o încredințare scilicet.

Predrag Matveevici, șeful catedrei de literatură
franceză din Zagreb este maestrul iconoclaștilor la
această masă, apoi Ante Stamic, redactorul șef al
revistei „Bridge”, apoi Vjeran Zuppa eseist, secretarul
asociației scriitorilor, încercând să păstreze
aparențele unei discuții oficiale, fără succes — apoi
oaspeții: noi, slabi floretști, dar ni se potrivește, hoo
ho!, condiția de chibiti ai marilor arene. Știm să rădem,
să aplaudăm, să huiduim și, în orice caz, cunoaștem
regulile și riscurile jocului. Dar aici, pe acest ring din
Balcani, se joacă și partida noastră. A noastră. Și
este, poate, mai puternică, mai bine individualizată
decât a lor. Așa o simțim, treziti brusc, în fața ziaristului
norvegian care, la sfârșitul „banchetului”, vrea să ne
ia interviul, pregătindu-și carnetul și creionul. Jucăm
rolul begilor Păcală și e nemulțumit. La masă, în
discuția cu ceilalți, măcar reacțiile noastre erau
spirituale, erau nonconformiste. În fața întrebărilor
despre „revoluția culturală” de anul trecut — iulie
1971 — a oamenilor destituiți cu acest prilej, zice

domnul cutare, norvegul — și dă exemplu pe
M. Breban, auzi! Și mai întreabă de cărțile oprite și
topite și de o mie de întâmplări importante, ca om ce
se află în Polonia — corespondent pentru lagărul
socialist, al ziarului său, al partidului său muncitoresc,
zice. Și noi ne arătăm tepii și colții, dintr-o dată naționali,
balcanici, (fricoși de noi și unii cu alții) simțind că
această Europă spectroare nu are nimic de împărțit
cu noi; simțind dintr-odată că înseamnă să polemizezi
și să iei în răspăr politichile, împreună cu Croații
chiar, și ce înseamnă să stai la această masă, pe care
se află numai carnetul și creionul ascuțit, al ziaristului
norvegian. Și-n celălalt capăt al mesei, poetul
american și muza, poloneză, transfigă, făcând mare
caz de curajul ei de a fugi, de a iubi și detesta liber —
liber zice, clătînându-și marii cercei băgați prin lobul
urechii, prin pavilionul urechii (aceste mari verigi ca
inelele sălbaticilor, sclavelor de export).

N-avem ce vă destăinui, domnule, acestea
sunt treburile, ofurile, rănile noastre — nu zicem, dar
gândim. Și, la răspunsurile noastre monosilabice,
domnul cutare își ia carnetul, zice că are o întâlnire
importantă și ne părăsește disprețuitor. Știm ce
gândește și știe ce gândim, dar nu poate, dar nu
putem și gata!

Partida noastră, pe acest ring din Balcani...
Dar noi suntem literați și, în ultimă instanță, condiția
noastră este de singuri în istorie. Arenele noastre —
chiar când se luptă la sărbători — încap lume puțină.

Și chiar aceste „texte polemice” ale scriitorilor
croai, prezintă neglijabilă totuși. Din nou, aceeași
imprezie apăsătoare, că grozăvenia noastră e ridicolă,
insuficientă, că nu ne cunoaștem nici măcar noi, cei
mai apropiați, să invocăm destinul balcanic — și că
suntem atât de absorbiți de acest destin azi și mereu
azi, încât nu avem timp să fim contemporani cu
lumea.

Zagreb. Vizităm Muzeul Mestrovic și Galeria
pictorială naivă. Hălăduială prin orașul de sus; toamna
are mirosul special al străinătății. Prin parcurile
acestea — unul cu mari platani, luminând cu frunzele,
cu umbrele lor, dedesubt; pe alei se plimbă doamne
și domni impunători, cu niste impunători câini de
rasă. Parcă sunt la Sibiu, undeva, dincolo de Pasajul
Scărilor, între vechile turnuri ale cetății, pe unde se
întinde Parcul elevilor...

Piața Sf. Marcu, Catedrala veche și acoperișul
smălțuit, colorat cu emblemele vechii Croații; dincolo,
panorama este dominată de cele două fleșe ale
turnurilor Domului gotic; și-n altă zare, zgârie norii
orașului nou.

Aici, în vechiul oraș, treptele se îngustează
între case miniaturale și felinare luminând cu gaz. De
aici se ajunge în piață, trecând printre sute de tarabe
și vorbe colorate. Dar adevărata revelație este hala
de peste. Este o abundență pe care noi nu am mai
cunoscut-o vreodată. Ne uităm ca la o fantasmagorie,
la toți acești pești vii, în mari vase, cazane, tăvi; pești
de mare și de apă dulce, crustacee și scoici, stridii și
raci, pește congelat și pește înghețat, pește ucis pe
loc, lângă fiecare negustor tronează satul și cuțitul —
solzii zboară în toate părțile, spectacolul este teribil,
mirosurile sunt gretoase și apetisante, formele și
culorile acestor icre, acestor cruste și solzi — totul e
de o abundență năucitoare. Ieșim din acest rai de
vremuri bune, dinainte de război, pentru a trece printre
vânzătoarele de flori și fructe, prin inflorescența
vorbilor, reclamelor, tocmelii, mirosurilor; toamna
are mirosul străinătății...

Orașul de sus — cât de ciudat apar noaptea
aceste felinare arcuite, aceste străzi cocotate între
ziduri și vegetații, acele subsoluri în care noaptea,
tinerii dansează după o muzică apocaliptică, într-o
lumină spectrală, de mușegaiuri. Îi privesc prin
ferestrele subsolurilor, într-o lumină acvatică,
împrumutând forme plate, de faună a mărilor, așa
cum se văd de la această suprafață a timpului nostru.
Ei par că țin de alt regn — așa se văd dansând,
trecând, acolo dedesubt.

Dar noi, noi suntem oameni cuminti, „turști
culturali”, noi vizităm muzee și librării, ne încărcăm cu
albume de pictură — clasici verificați, garantați de
timp, desigur; la atelierul de sculptură al lui Mestrovic,
colegii mei întârzie, pipăie, cred, se extaziază. Acest
maestru Mestrovic, pe care l-am mai admirat în zeci
de exemple până acum — a ajuns să mă obosească.
Prea mult, greoi, o manieră care place și tocmai acest
place mă face să mă îndoiesc.

Frumoase maternitățile, femeile — troite — un
fel de asta ghemuite și un fel de a-și desface genunchii
— act, maternitate protectoare. În cele mai multe
recunoști chipul mamei sculptorului — după fotografii.
Fată de tânără, marama, tăietura geometrică a
obrazului, aceleași pliuri ale vestmântului, cum stă la
pământ — idol al fecundității, ritual al pământului.

O răstignire pe un perete întreg: Christ apare
gol, păzit din spate de un heruv; încât răstignirea pare
că nu e pe cruce, ci pe aripile acestuia.

O Pietă neagră, impresionantă, — aceeași
mamă culturoasă, tânără, aceeași durere a
pământului-mamă. Spre deosebire de această Mamă
pământ, madonele de factură gotică, capete învaluite
prelung, cu gâtul înalt — spre deosebire de mamele
troite cu obrazul lat, cu marama care lăstește fata și
îngroapă gâtul.

SCENA

o comedie de succes

În orientarea repertorială a Teatrului „Ovidiu” lucrarea comică „Revizorul” de N.V. Gogol reprezintă un punct luminos de referință, în sensul că Dramaticul tomitan încheie conturile cu comedii de tip boulevardier, trecând la creații de gen a căror problematică și densitate ideatică fac atingere cu stările de lucruri din societatea românească actuală. În fond, imaginea de ansamblu care se degajă din „Revizorul” este aceea a unei corupții generale și a unei disoluții umane cvasi-totale, prin mijlocirea unei satire politice vitriolante incluse într-o comedie de tip realist, profundă, cutezătoare și generatoare de râs nestăvilit. Însuși autorul era un romantic prin gândire și spirit și un realist prin arta sa care mizează, paradoxal, pe fantastic și pe elemente de hiperbolizare simbolică adecvate funcției satirice. De aceea, capacitatea de invenție a aceluia din „Mantaua” căruia au apărut valori certe ale literaturii ruse moderne, era pur și simplu, halucinantă. În „Revizorul”, Gogol folosește pretextul confuziei într-un orașel de provincie, dintre un tânăr boem petersburghez și revizorul așteptat să inspecteze așezarea, cu scopul panoramării universului târgurilor unde se moare (cenușii, inodore și incolore) prin prisma realismului satiric necrutător. Pentru a ușura misiunea celor care îi cercetau opera comică, ori, poate, pentru a le întinde o capcană, Gogol oferea o cheie a descifrării ieroglifelor târgului rusesc provincial din prima jumătate a secolului al XIX-lea, afirmând că orașelul, ca atare, e sufletul omenesc, funcționarii sunt slăbiciunile și viciile noastre, iar Hlestakov (revizorul fals) conștiința noastră frivolă, întunecată. Adevăratul revizor care urma să vină de fapt și a cărui sosire iminentă paralizează pe demnitarul detractat din urbea X, ar fi, în accepția interpretării gogolene, conștiința noastră trează. Așa se și explică faptul că acel gen de comic drăcesc cultivat de Gogol ne debrășează din contingentul inconfortabil, ne provoacă râsul în cascade de orice și de oricine (chiar și de noi înșine!), ideea gravă, tristă, ușor demobilizatoare a piesei provocându-ne un rictus amar. Rădem întristându-ne și ne întristăm râzând! Rezultatul firesc al acestui catharsis comic este aflarea unui adevăr grav și serios: corupția s-a întins ca o pecingine, ca o pânză de păianjen otrăvitor, amenințând să paralizeze incurabil ordinea socială. Pornind de la considerentul enunțat de Lucian Raicu în „Gogol sau fantasticul banalității”, potrivit căruia „lumea lui Gogol se menține cu greu în tipare definite, fiind refractară categoriilor esențiale, distincțiilor radicale”, am putea proceda la analiza felului în care regizorul Tudor Mărășcu a conceput în special conturarea, de către tânărul actor Alexandru Boureanu, a rolului funcționarului din Petersburg — Ivan Alexandrovici Hlestakov. Masca și vestimentația acestuia sugerează un personaj la limita fragilă dintre angelic și demonic, cu accent preponderent pe latura demonică de sorginte Ierontovian. În fond, din câte înțelegem, apariția revizorului în târgurile administrate de funcționari obtuși, venali, brutali și lacomi era o raritate și descinderea lor „incognito”, meteorică, imprevizibilă, părea (și chiar era!) a unui emisar dintr-o altă lume. Cum scopul mărturisit al descinderii era inspecția, controlul care panica pe jecmănitorii din administrația locală, era firesc ca aceștia să-l asocieze, ca imagine și comportament, cu dracul (deci cu un demon). Ideea regizorală, în cazul lui Hlestakov, mi se pare fericit inspirată, eroul comediei adoptând gesturi, priviri și, mai ales, rostiri de replici

ale căror rezonanțe suitoare, chiar asurzitoare pe alocuri, nu-l acuză, ci îl scuză, fiindcă el e dator să convingă în registrul demonic: „Sunt peste tot” — afirmă Hlestakov zbătându-se și zvârcolindu-se, înaintând nesigur și poticnindu-se. Și are perfectă dreptate: răul e peste tot în lume și conștiința trează a oamenilor e datoră ca, detectându-l, să-l evite, ori să-l suprime. Actorul Alexandru Boureanu joacă un Hlestakov inedit, profund original, făcând o creație în care investeste inteligență, dezarmant de multă energie fizică și nervoasă. E un Hlestakov zguduit de sărăcia lucie în care se zbate ca funcționar mărunt în Capitală, captivat, fascinat de ofertele ce i se fac de către primarul Anton Antonovici și isterizat de chiolhanurile din casa acestuia, ca și de tentațiile erotice exercitate asupra-i de nevasta și de fiica venerabilului încornorat. Îl secondează cu succes Nicodim Ungureanu în rolul servitorului său — Osip. Spectacolul cu „Revizorul” al d-lui Tudor Mărășcu e o construcție riguroasă desfășurată, într-un crescendo tensional și emoțional, ale cărui expresii de vitalitate și de savoare comică culminează în final cu momentul de suspans al anunțării de către un crainic (Radu Niculescu), situat pe un promontoriu din fundal, a iminentei descinderii a adevăratului revizor. Spectacolul prilejuiește clipe de viață scenică dezlănțuită, ritmul alert al mișcării, sinceritatea jocului, armonioasa împletire a comicului de situații cu cel de limbaj și de caractere, cu quiproquo-ul, cu substituirea de personaj, cu eroarea și acumularea comică (tehnica bulgărelui de zăpadă), reprezentând tot atâtea argumente ale succesului. Regizorul face risipă de fantezie, imprimând tuturor actorilor ritmul impus de rolul interpretat, astfel încât spectacolul își afirmă perenitatea ideilor, vioiciunea comică și bunul gust în personalizarea unor scene cum sunt plângerea negustorilor (un trio nuanțat cu accentele de rigoare de Nae Stângaci, Marian Miron, Mirea Moldovan), luarea cu asalt a lui Hlestakov de către Fevronia Petrovna, nevasta unui lăcătuș și de către nevasta unui plutonier (admirabil interpretate, într-un avânt furibund, cu o mimică, o gestică și cu un limbaj incongruent, dar agresiv, de către Gabriela Belu și Ina Tosca) ori pendularea, înaintea plecării definitive a lui Hlestakov, „ambetat absolut”, între Ana Andreevna și Maria Antonovna sub privirile stupefiate ale lui Anton Antonovici — primarul obscuriei urbe dintr-o gubernie rusă care și-a aflat în veșnic tânărul Lucian Iancu un actor într-un rol plin de vicii și de slăbiciuni omenesti, vehement în nemăsuratul său orgoliu și caraghios în negliobla de a fi crezut în autenticitatea falsului revizor, dezvăluindu-și o ambiguitate caracterologică amenințând de a divaga în cameleonism. Un rol complex, antrenant, dar extrem de solicitant, servit cu asupă de măsură. Soția sa, interpretată de Nina Udrescu și fiica, jucată de Laura Crăciun, ne-au prilejuit satisfacția probării discreției și sensibilității la umorul de bună calitate, cu o reprezentare clară a limitelor unui astfel de umor. Cuplul comic Dobcinski (Livi Manolache) — Bobcinski (Lică Gherghilescu), cu un mers ușor dezarticulat, cu fețe exprimând în reprize infinitezimale cele mai diverse stări de buimăceală, spaimă, furie, satisfacție grosieră, bucurie nătângă, dar mai ales, cu o rostire aiuritoare, apelisită, gângavă, a vorbelor ce par a se rostogoli învălmășit pe un povârniș hârtoșos, sârlind în toate părțile, echivalează cu o mare creație actoricească. În atmosfera generală a spectacolului de mare efervescență comică: actorii Alexandru Mereuță (Hlopov), Maria Nestor (soția lui), Emil Bărlădeanu (Judecătorul Leapchin Treapchin), Iulian Enache (Ivan Kuzmic — dirigintele poștei) și Eugen Mazilu (Zemlianica, administratorul așezămintelor de binefacere). Sugestiv decorul lui Ion Olaru, adecvata muzică de scenă a lui Constantin Dani, iar caietul-program al lui Anaid Tavitian — impecabil model de servire a intențiilor montării.

FELIX MAIOR

PROFIL

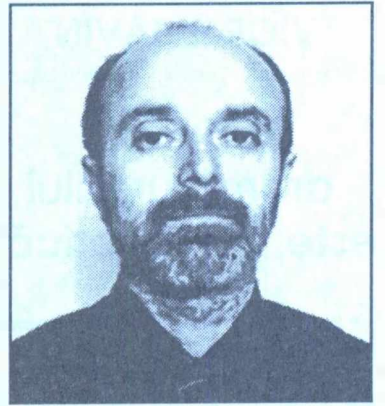
GHEORGHE CONSTANTIN

Pictor, gravor, artist decorator. Născut la Constanța pe 5 ianuarie 1951. Absolvent al Academiei de Arte București; membru al Uniunii Artiștilor Plastici Constanța. Începe activitatea expozițională în 1974, participă la toate manifestările de grup ale filialei constantene; în 1986 este prezent cu lucrări de grafică la Expoziția personală la Constanța: 1989, 1991, 1992; Mangalia, 1996; Tulcea, 1997.

Participă la Expozițiile internaționale de grafică de la: Ljubljana — 1989, 1991 și Varșovia — 1991. Colecțiile particulare din: România, Franța, USA, Italia, Elveția, Germania dețin opere semnate de artist. Sunt, iată, 30 de ani de când scriu despre artiștii din Constanța, despre opera și expozițiile lor, ca martor implicat, care le cunoaște creația, împlinirile, bucuriile, dar și nelineștile, tristețile și greutățile pe care ei le trăiesc. Cunoașterea demersului lor creator și a lor însile a fost slujită de timp și de aceea comunicare în dublu sens, care a devenit permanentă în relația criticului cu artiștii. Din acest numeros grup doar cu pictorul Gheorghe Constantin această comunicare se face mai mult prin „rostiri nerostite” (din parte-i). Încercării noastre de a stabili un dialog pictorul îi răspunde cu un zâmbet dezarmant, cu ridicarea unui umăr,

• Vase vechi cu eșarfă

cu un cuvânt îngânat pe jumătate. Dreptatea este, poate, de partea sa. De ce să vorbească acest sensibil introvertit, când operele de pe pereții atelierului de la Mamaia sunt răspunsul oricărei întrebări!

Naturile sale statice, seducător-odihnitoare, degajă un calm suveran, care este și acela al artistului; ele par populate de o lume modestă a cărei prețiozitate sporește prin actul creator. Scoici, cochilii, fructe și plante marine, pietre erodate de ape; legume și draperii, dar și vase vechi din metal, specifice arealului sudului dunărean ș.a.; acestea toate apar, pe rând, grupate în naturile statice concepute de Gh. Constantin. O lumină încorporată culorii mângâie formele, le decupează în spațiu, le profilează pe fundaluri neutre, ades imateriale. Savoarea detaliului, grija pentru aspectul material tactil, specific fiecărui element component, strălucirea sau matitatea lui, după caz, gruparea obiectelor în spațiul dat, lăsând „aerul” să circule printre ele, culoarea folosită arbitrar sau aluziv, cu tentă personală recunoscutibilă, toate aceste calități ale picturii lui Gheorghe Constantin ne duc cu gândul la minuția artei micilor maeștri olandezi. Este o aluzie aparentă, alăturare de gând și atât; pentru că pictura sa este de fapt „autopoietic” interior al artistului, pe care ochiul avizat îl descoperă.

Și dacă naturile statice reconstituie lumea sa înconjurătoare, care-i populează dens atelierul „așteptând” în rafturi să fie pictată, compozițiile, rod al informației, inteligenței creatoare și inventivității au un pronunțat caracter suprarealist. În ele pictorul dă frâu liber visărilor care-i stăpânesc bogata sa lume lăuntrică. El prezintă, de cele mai multe ori alăturări de elemente disparate, aparent insolite, unite printr-o armonie „caligrafică” și de atmosferă aparte. Aproape toate aceste configurări sunt plasate pe un fundal marin; este un mod propriu de a include compoziției peisajul mării, îndrăgit din copilărie și de care sufletul său nu se poate desprinde.

Culoarea lisă a peisajelor, ca și a naturilor statice relevă același calm suveran, aceeasi transfigurare a „faptului” banal, investit cu o aură poetică, impusă în final, ansamblului. Și „liniștea” deplină a picturii lui se transmite integral, terapeutic, privitorului.

Apropierea creației lui Gheorghe Constantin de unele specii (natura statică a micilor maeștri olandezi), sau curente (suprarealismul), rămâne la nivelul exterior al denumirii. Într-atât de distinct personală, nouă și proaspătă este opera sa, un „altceva” în care se descifrează deplin „dialogul” cu lumea al „necomunicativului” prin cuvinte. În opera sa decelăm permanentă prezența naturii locale, ca și apartenența sa pasionată la spațiul dobrogean.

FL. CRUCERU

SIMEZA

HAMANGIA '99 — CERAMICA

Procesul de deculturalizare națională a indus conștiinței publice o anume dependență de categoria „circ” și „festival” și a condus către ștergerea din conținutul politicii naționale a problemelor politicii culturale.

Și totuși, datorită unor personalități deosebite afirmate în rândul propriilor membri, Gheorghe Fărcășiu — ceramist, de exemplu, colectivitatea plasticienilor constănțeni demonstrează de la o vreme un efort extraordinar în direcția reconsiderării sale valorice, integrării în respirația socială a zonei și a țării. Ediția a VII-a a Simpozionului de creație ceramică HAMANGIA '99, desfășurată în perioada 1-10 octombrie la Hotel „Pescăruș” din Eforie Nord, semnalează nu numai continuitatea acestei întâlniri de creație dar și personalitatea, mereu alta, pe care o adoptă fiecare ediție.

Anul 1993 consemnează prima ediție HAMANGIA, gândită ca întrunire a unei familii spirituale dar și sentimentale — Costel Badea, Gheorghe Fărcășiu, Vasile Cercel, Ionel Cojocariu, Dumitru Rădulescu, Mihai Tomșeneanu — deoarece ea face legătura, peste timp și vremuri, cu ceea ce a fost Tabăra de ceramică monumentală

din Dobrogea, de la Medgidia. Celelalte ediții s-au autoconturat, devenind pe o perioadă determinată o colectivitate internațională de profesioniști ai genului, simpatizanți sau mai tineri începători pentru care „jocul” cu pământul-apa-focul a intrat într-o zonă importantă a creației lor, operând mutații conceptuale benefice. Contactele internaționale au prilejuit cunoașteri reciproce ale sistemelor, tehnicilor și cuprinderii spirituale ale acestei discipline artistice, una dintre cele mai vechi meserii din lume, în direcția reconsiderării sale. Prezentă în Dobrogea printr-un reprezentant de excepție, o doamnă a artei universale, Akiko Fujita, ceramica japoneză a acestui sfârșit de secol a intrat într-un dialog aparte cu suflul și spiritul concepției autohtone în baza unui numitor comun: calitatea pământului dobrogean.

Ediția 1999 adună un colectiv valoros de plasticieni români cu specializări diferite, păstrând astfel o regulă a jocului instituită pe parcurs: sculptorii Titi Ceară, Mihai Istudor, Laurențiu Mogoșanu, Cristina Lazăr — pictor; Alexandru Ghilduș — designer și ceramistii Gheorghe Fărcășiu, Daniela Făiniș, Ionel Cojocariu, Petre Manea, Mihai Tomșeneanu, alături de un singur invitat străin, Vesna Svoboda din Iugoslavia vecină. Gestului delicat al organizatorilor îi corespunde, surprinzător, poetica semnificație a numelui celei invitate, conotațiile devenind profunde.

Numeroasele lucrări rezultate în cadrul acestei ediții au suportat, o parte, experimentarea tehnicii japoneze de ardere, raku, celelalte urmând a se definitiva prin intermediul tehnicii clasice de ardere în cuptor. Finalul Simpozionului va fi

considerat momentul expozițional ce va avea loc la București, la Galeriile Căminul Artei, în semn de protest al organizatorilor, plasticienii constănțeni, cărora li se refuză de către administrația locală, retrocedarea sălii de expoziții a UAP. Desfășurarea simpozionului HAMANGIA a condus, anul acesta, în plan local, chiar dacă timid deocamdată, la o reconsiderare a activității formațiunilor politice în zona socialului și culturii, PNȚCD și ApR având o implicare reală în acest sens.

Categorie defavorizată în ansamblul vieții sociale din România, uitată de reprezentanții legislativului, executivului, administrației locale, „deportată”, nu se știe unde, chiar de către Ministerul Culturii, colectivitatea artiștilor plastici români, continuă să existe, să spere și să fie remarcată, grație talentului și originalității creației membrilor săi.

Această realitate a confirmat-o și ediția a VII-a a Simpozionului la care ne referim, devenit evenimentul anual major al zonei, cât și spațiul consolidării unui crez artistic de excepție.

ALICE DINCULESCU

VIOREL SAVIN,

secretar literar al Teatrului „George Bacovia”:

„condiția
dramaturgului
este... dramatică”

• Suntem la câteva clipe după premiera la Teatrul „Fantasio” a piesei dumneavoastră „Tu nu ești trupul tău”. Ce înseamnă să fii jucat la Constanța?

• E un lucru minunat. La Constanța mă simt mai bine decât la mine acasă. Aici mi s-au montat trei piese: „Bătrâna și Hotul” la Teatrul Dramatic, „Ginere de import” — care se joacă de cinci ani — la „Fantasio” și piesa de astăzi, pe care ai numit-o mai înainte, avându-i ca protagoniști pe actorii Florin Zăncescu și Luiza Sarivan.

• Mai puțin obișnuit cu un astfel de text pe scena de la „Fantasio”, publicul din această seară v-a aplaudat cu entuziasm!

• Să vii cu o asemenea piesă la un teatru de revistă mi s-a părut o nebulie. Dar, s-a dovedit a nu fi așa. Publicul de premieră este, în general, unul circumspect, retractil, ușor snob, pentru că este cel care posedă invitație. Publicul plătit de bilete este mult mai generos, aplaudă orice, vrea să se distreze, participă, te îndeamnă să-l distrezi. În seara aceasta spectatori ai reacționat senzational. Chiar și eu am fost surprins.

• Cum se explică această montare, a unui spectacol de idei, dramatic în substanța lui, insolit prin poezie și deschiderile sale filosofice, pe o scenă unde muzica, dansul și umorul dețin supremația?

• Se pare că cei de la „Fantasio” au găsit o soluție să multumească, în intenția lor, complet publicul. Pe lângă compartimentele consacrate au înființat și un studio de creație. Acesta dă posibilitatea oricărui actor de aici să vină cu proiectul său personal. Proiectul de astăzi, pe care l-a concretizat Florin Zăncescu, în calitatea dublă de regizor și interpret, este un proiect absolut senzational, teribil de generos, pentru că are un accent umanitar deosebit. În intenția regizorului este ca acest spectacol să-l întinerizeze exact în mediile din care a provenit eroul principal, adică prin închișori. Vrea să contribuie cu el la înseninarea zilelor umbrase ale celor închiși pe drept sau pe nedrept.

• Din punctul meu de vedere, spectacolul este o propunere de reîntoarcere la starea de sensibilitate, frumusețe sufletească și morală, poezie, sinceritate, adevăr și speranță, de recuperare a visului (o obsesie, un leitmotiv al piesei) — din noi, orizonturi profunde și esențiale pentru condiția omenească, pe care le-am pierdut în această tranziție prelungită și dureroasă!

• Ce spui tu este foarte adevărat. Eu, însă, aș explica-o mult mai frust. Este vorba despre două existente aflate sub media socialului, ca marea masă a românilor — el, abia ieșit din pușcărie, ea, o biată recuzieră de la teatru. Am vrut să demonstrez că și în sufletul acestor oameni, în aparentă banali și nerealizați, se poate afla cele mai nobile sentimente. Am mai vrut să dovedesc încă un fapt, și anume că noi suntem „contaminați” aproape genetic cu o anumită noblete, pe care încercăm s-o murdărim zilnic prin actele noastre. Așa cum ai remarcat, o obsesie a celor două personaje este visul. Visul, totuși, după părerea mea este o salvare. Pentru că, trebuie să recunosc, și eu, de cele mai multe ori, m-am refugiat în vis, și visul m-a salvat.

• Care este, după opinia dumneavoastră, relația dramaturgului român contemporan cu teatrul?

• După schimbarea din decembrie '89, dramaturgul român poate scrie despre orice vrea, când vrea și cum vrea, având azi libertate totală: nu e cenzurat, nu e anchetat, dar nici jucat nu e. Regizorul, la rândul lui, este la fel de liber: montează ce vrea, când vrea și, dacă are cotă, numai unde vrea, — fără să fie cenzurat sau întrebat cui folosește efortul său. Întâlnirea dramaturgului cu regizorul ar trebui să se producă, rodind, în actor. Ar trebui, dar arareori se face. Dramaturgul se topește de dorul asteptatei întâlniri făcând cu ochiul, „din bibliotecă”, actorului, pe când regizorul, acum la putere, trece la faptă, oferindu-i actorului (manipulându-l cu) exact ceea ce acesta dorește: să joace indiferent ce, indiferent unde, indiferent dacă jocul său lasă urme în conștiințe sau în timp. Valoarea și forța din teritoriul teatrului se măsoară acum cu onorariul regizorului, nu cu mizerul salariu al actorului și nici cu dobânda pe spectacol a dramaturgului. Regizorul a devenit dictator în teatru. Toate repertoriile se fac în funcție de dorințele lui. Există o explicație psihologică. Regizorul nu vrea să-și anexeze dramaturgul contemporan. Regizorul s-a săturat de cenzură, pe care a suportat-o ani de zile înainte în vremea comunismului. Dintr-o dată s-a

Prin rubrica „Scara lui Escher” din revista „Tomis”, am reușit să depășesc starea de apatie a tinerilor instalată anii trecuți, după numeroasele esuuri în a-și găsi un ideal. Le ofer partea de continuum, cu dorința de adevăr, curat și demnitate, unelele grădinarului-bibliotecar. În manifestările haotice, cu conținut ce tine mai degrabă a cerseală decât a revendicare, cu topăieli și bățai de tam-tam nu cred că se poate obține decât o altă amânare, o altă păcăleală. „Foamea strigă-n noi și strigăm și noi” ar fi o lozincă mai potrivită măturătorilor de stradă decât studenților. Voi, ca tineri studioși, prin ce vă deosebiți? Nu laboratoare performante, tehnică, cursuri la zi, profesori cu ținută și pregătirea temeinică ar fi nevoile voastre? De ce vă opriți la suprafață, de ce vă opriți la reprezentanți care nu au nimic comun cu amfiteatrul, de ce mimati revolta? De ce nu alegeți momentul grevelor perioada sărbătorilor de iarnă, legitimând cererile voastre cu strigătul de libertate al celor care au crezut în „Vom muri și vom fi liberi”.

Mai tinere prieten, mi-ai dăruit o parte din timpul tău care nu este altceva decât ogor pentru sămânța semănătorului. Ea a rodit, rotunjind oul dogmatic al cunoașterii, care, în bune ațingeri, urmează să producă eventualele modele în economii de criză, capabile a găsi drumul spre acele modele de „welfare” pentru care oamenii de știință au găsit două teoreme de echilibru. (Economistii fug de astfel de modele ale analizelor spectrale, în care ascunsul după deget nu este posibil). Atingerea ta de spațiul căutării modelează forma de neliniște creatoare necesară în orice act de cunoaștere, întrucât cunoașterea înseamnă nu doar memorare. Ești ceea ce ești nu doar ceea ce te naști ci ceea ce atingi și ceea ce vibrezi.

Întâlnirea ta cu lumea Cuvântului îți este haina pentru a te proteja de intemperii și a afla izvorul unui adevăr: așa nu se mai poate. Amânarea este o boală prelungită. Terapia rămâne o vorbă fără voință de a face pasul pe scară. Te bucură un cer senin, un răsărit de soare, o rază printre nori, o frunză de mesteacăn între paginile cărții, teancurile de cărți care-ți stau pe lângă pat? Privește bine întâmplările și vei vedea că la fiecare pas pândeste acel „Memento mori” (Panorama deșertăciunilor). Lângă mine-o turturică, gângurind a bucurie, înghiți o furnicuță ce ajunsese-n prag, la usă...

De multe ori, leg faldurile vieții de întâlnirea turturicii cu furnicuța. Într-o altă zi, tot stând la soare, lângă pinul de unde începe pădurea lui Doru Busuioc, în cântecul vrăbiilor, sticleților, ciocârliei, turturicii, a

FATALITATEA. În momente de vârf ale tensiunii tragice, prezenta fatalității este dezvăluită fără echivoc.

Primul moment este cel în care se declanșează resorturile tragicului. Este clipa în care izbucnește criza construcției, clipa în care se constată inutilitatea eforturilor mesterilor, clipa în care implacabila și metodică surpare a zidului abia înălțat iscă revelația cutremurătoare a prezentei fatalității: „Manole-ncepea, / Sforile-nțindea, / lucrul că-mi zorea, / Dar ce se-ntâmpla? / Ziua ce-mi zidea / noaptea se surpa, / c-așa Domnul va!”

„C-așa Domnul va!” este sentința irevocabilă prin care, intermediat de Fatalitate, se anunță Destinul.

Cel de-al doilea moment, cu funcție augmentativă în economia tragediei, este cel al nopții ce urmează visul. Manole face o ultimă încercare de a înfrunța Destinul, de a evita soarta tragică. El singur speră, el singur știe că nu trebuie să speră, el singur rămâne în acest nou și tragic asfințit la locul în care lumea refuză încă să se nască din haos, în care elementului amorf îi lipsește suflul sacru al vieții la locul zidirii, „cu capul pe-o piatră, pustia s-o bată”. Și lui, primul, i se dezvăluie încă o dată neîndurătoarea Annake: „Și noaptea trecea / și zid se surpa / c-așa Domnul va”.

Cel de-al treilea moment, cel al justițiarității estompată, premergând căderea finală și având un caracter evident expiatoriu, îl constituie preparativele de evadare ale meșterului pe acea „prometeică stâncă”. Icarul își fixează aripile cu ținte de otel în propria-i came, se autoflagelează în perspectiva unei ispășiri care este irevocabilă. Lui Manole îi este clar de acum sfârșitul său: „sita că-mi lua, / bine c-o cioplea, / șase muchi venea; / cu ținte-o bătea, / cu cuie de fier / cu ținte de otel: / și unde-o bătea / sânge că țâsnea, / nimic nu-i păsa, / c-așa Domnul va”.

Fatalitatea apare deasupra profanului și sacrului, existând într-o sferă din care pornesc resorturile intime ale întregului univers, dintr-o zonă ce instituie ordinea supremă, care-i conține pe zei și pe oameni deopotrivă. Acest „Domnul va” este mărturia irevocabilă a Elenei și în același timp, universalei Annake.

Venirea Caplei nu este decât reîntoarcerea eului, ca esență a desăvârșirii în sine pentru împlinirea jertfei întru care Domnul l-a ales.

Vina aparține structurii eroului, este rezultat al naturii interioare a acestuia. Ea declanșează Destinul, dar în același timp, ea însăși este declanșată de destin, căci destinul omului, cum remarcă Aristotel, nu este altceva decât caracterul său ceea ce-l face să acționeze numai într-un anumit fel. Adevărata vină a oricărui erou tragic este de a scoate faptele sale de sub regimul oricărei condiționări exterioare, de a da

SCARA LUI ESCHER

DEMNTATE
ȘI RANĂ

greierului, a pescărușului rănit de la far, (și cine nu cânta în acea dimineață!), o bufnitură înfundată mă făcu să tresar speriat, cu presentimentul unei întâmplări triste. După cum încetase cântecul turturicii, presimțeam că ea a căzut. Mă apropii de rădăcina pinului. În iarba înaltă, ca cea de sub măslinii sălbateci care sprijină cerul, cu aripioarele strânse, încă respirând, porumbita și fixă privirea-n privirea mea, acolo lăsând-o. I-am făcut un cuib în care am lăsat-o să odihnească la soare. Inima-i bătea tremurândă. Brusca-i cădere, fără cea mai mică încercare de fâlăire de aripe-mi era semnalul finalului brusc. A doua zi, ca semn de aducere aminte și mărturie, în cuib mai erau câteva pene din puful trupului care adăpostise privirea zburătoare purtătoare de simbol. Scrisese în acea zi: „Finalul, de cele mai multe ori e motiv de tristete. Concluziile sunt finaluri. Transformă concluziile în mirări și ai ajuns la noi începuturi”.

Un loc, drag mie, astăzi, un nenorocit lupanar, conține o tăbliță: „În acest loc s-a aflat hotelul d'Angleterre la mansarda căruia a locuit zece zile, în iunie 1882 Mihai Eminescu (1850-1889), poetul național al românilor”. Pentru mine e o triplă atingere, Ovidiu-Eminescu-Pompiu, din care se naste tesătura unui vâl de istm, care, dacă nu o percepi muzical, sigur că-ți dă necomunicarea...

Venind vorba de plăcuțe de aducere aminte, (probabil că-i o nebulie să te legi de memorie când ai de uitat atâtea), iată că-mi pare o incoerență, în interesul neidentității, toată involutia de după '89. E suficientă o plăcuță? Cred că sensul vieții nu poate fi bun când curbele existenței sunt peste tot tepoase.

REDESCOPERIND
MITUL JERTFEI (II)

naturii sale valoare absolută, astfel aspirând la condiția divină, dorește a deveni egalul zeilor sau cel puțin a se ridica împotriva lor.

Eroul tragic acționează în conformitate cu un cod, cu o lege care este numai a lui. Pentru el măsura nu există, el însuși devine unica măsură, propria lui măsură.

Marea vină a eroului tragic este aceea de a fi el însuși indiferent de circumstanțe, care-i pot pune sub semnul incertitudinii și al morții propria-i ființă.

Care este adevărata vină a lui Manole?

„Zidindu-și soția — crede Laurențiu Ulici — Manole comite un act de sfidare. E sfidarea de sine, renunțarea la componenta psihică a eului său... dar această sfidare ni se pare supremul sacrificiu, mai mare și mai profund decât jertfa Anei”.

„Balada Mesterului Manole — scria M. Eliade — este ea însăși un produs folcloric de tip cosmogonic, deoarece jertfa zidirii este o imitație omenească a actului primordial al creației lumilor”.

Este vorba aici de o profundă neînțelegere. Ceea ce nu pricepe Manole este imposibilitatea organică a unei noi creații. Zidind-o pe Caplea, el se zidește pe el însuși și, zidindu-se pe sine, împlinește destinul până la capăt. De acum înainte nimic nu mai poate fi creat, căci mesterul nu are nimic de jertfit. Cosmogonia este un fapt unic. Încercarea icarică de a salva ceea ce nu mai există de fapt, de a se salva pe sine — mesterul este împiedicat de propria-i operă. El se izbeste de mânăstire și cade. Manole nu-și poate depăși opera. Zborul lui către o altă închipuită creație este prea jos în raport cu înălțimea acesteia, este de fapt un zbor închipuit.

Tragedia presupune o vină, care se repercutăz nu numai asupra eroului tragic, ci și asupra celor din preajma sa. Vina celor nouă este de a fi aspirat la cosmogonie fără să fi avut în ei scânteia divină. Destinul lor este destinul acelor minusculi asteroizi care au avut îndrăzneala de a aspira la vecinătatea soarelui.

Mesterul Manole este creatorul de cultură și plâsmuitorul de noi forme ale Vieții. Să admiri biserica — minune și să te bucuri de frumusețile ei nu e totuna cu înălțarea ei spre slavă și soare. Noi ne desfătăm trăind măreția zidirii, dar mesterul și-a înmormântat în temelia ei iubirea, viața. Acesta e destinul celor aleși. Când Mesterul a reușit să transmită tot sângele său operei sale, atunci viața îi oferea betia unei clipe de

„Noi, cetățenii Timișoarei, încredințăm eternității „Memoria eroilor mării” și a celor care la 16 și 17 decembrie 1989 s-au răzvrătit contra regimului comunist de opresiune și teroare... Timișoara devenind primul oraș liber al României”. Sărăcia, ignoranța și imagologia care se practică, nu sunt o rană? Poate, nu întâmplător, în Piața Maria din Timișoara, un poet a fost acela care a oprit tramvaiul și a format grupul de manifestanți, iar numele lui este Monorană. Totul într-o singură rană chiar dacă multe par fără legătură între ele.

Plouă pe tărul murdar. Plouă și viitura mătură spațiul dintre Masa Tăcerii și Poarta Sărutului. Fug la corabia cu vise pentru a-i lua scara, catargul și timona. Plouă pe tărul murdar. Plouă din toate părțile. Mă învelesc cu teoremele compactilor pozitivi și cobor în cala laticilor Banach perfecte unde găsesc Masa Tăcerii rotonda de la curtea regelui Arthur. Revin prin sfera unitate pe tărul. Pe când credeam că lucrurile s-au pus de acord, iată că un din personaje Peninsulei dispăruse din peisaj. „Așa, din Kerryozitate, cine este acest personaj?” mă provoacă Sabato la o lungă discuție pe tema ruperilor de ritm și a structurilor literare. „Vrei să știi cine este sau cum arată?” vine răspunsul, ca răgaz pentru o strategie de bună abordare a atingerilor. Spre norocul meu, dinspre Farul Genovez, probabil dintre colonade, acolo unde Ashador spunea că ar fi locul cel mai potrivit pentru a decora Istmul, din cântecul valurilor se nascu visul.

Sabato: „Știi ce au toate acestea în comun?” Fără să mă lase să-i răspund, continuă: se rup, se sparg, dispar, se devalorizează, se destramă, se înstrăinează, se pierd, se reneagă, se agită fără tintă, sunt tensionate, ca într-o lume acvatică, în care cel ce vânează în momentul următor este înghițit de-o formă care, în aparență e plantă sau stâncă dar se dovedeste a fi caracatiță.

Sloterius: Mă jucam cu fluturii de noapte încercând să fac portretul femeii din labirintul cu vise. Vreți să știți unde mă jucam? Contează unde? Contează când. De fapt, totul contează. Dacă acest unde n-ar conta nu aș mai sta, de atâtea timp, rupt între insulă și tărul, în căutarea istmului. Nu mi se potrivește nici tărul, nici marea, nici insula. Da. Ați ghicit. Căutam Peninsula până-n momentul când prin fata Terasei lui Herimon (aici mă aflam, la un pahar de absint, în căutarea spațiului pentru filmări...) trecu primul cortegiu. Un bărbat trăgând un cărucior cu cartoane, două femei și doi câini.

IOAN-MIRCEA POPOVICI

slavă trecătoare. Și Mesterul devenit Erou se crede plătit peste măsură de truda sa. Nu există însă forme care să poată mulțumi mai mult decât o clipă. Principiul vieții are noi și noi creații, Mesterul simte că forma aducătoare de liniște deplină poate fi visată numai, dar niciodată atinsă. Ultima fază în dezvoltarea omului ales: seninătatea deplină în fata Destinului implacabil. Destinul fatal îngereste neclintit la postol său.

Opera se va înălța mândră spre zări, spre bucuria generalității lor care vor veni și drept semn al veșnicului vis omenesc care trebuie înfăptuit.

În vis, meșterul vede ideea, unica, de care depinde înălțarea mânăstirii — sacrificiul, jertfa — dar și modul concretizării ei — zidirea de viu.

Manole este un creator cu moment de inspirație în vis. El ieșe din sfera normalului. Existența lui se rupe cu totul de real. Această trăire în și prin idee nu e rezultatul unei opțiuni; ea îi este impusă de o forță exterioară, neînduplecată și rece, dar care are un reflex în chiar ființa lui spirituală: vocația. Manole e creator prin vocație. Sfidându-se, desființându-se ca un om complex, el parcurge, concomitent cu ridicarea mânăstirii, un proces de luminare.

Manole crede în vocația sa și implică în repetabilitatea ei la un nivel mai înalt. Crezând însă „cu voce tare”, el nu va scăpa nepedepsit. Se prăbusește, iar pe locul căderii apare o cruce și izvorăște o cismă.

În „Mesterul Manole” destinul seamănă cu un blestem. Blestemul e o soartă nouă, un destin parvenit, un legământ puternic. E un blestem al pământului și al tainicilor lui puteri, revoltate împotriva încătușării pe care vrea să le-o impună sfortarea omenească. În sfârșit, un blestem e însuși păcatul acesta, care se va răzbuna prin pieirea tuturor celor ce i-au fost părtași; și aceasta e singura explicație a episodului final, acela al căderii mesterilor rău susținuți în văzduhuri de fragilele lor aripi de sîndrilă.

O soartă rea plutește astfel asupra întregii legende. Un loc blestemat a fost ales ca să fie redat credinței. Răscumpărarea aceasta nu se poate face decât printr-o ispășire: si ispășirea e cruntul sacrificiu al iubirii mesterului, al legăturilor lui lumesti, sport apoi cu pierderea vieții care apare ca o simplă dezlegare.

Sublimarea sentimentului până la un sacrificiu constient, până la libera opțiune între ideal și real, până la această înălțare la stele, care e de altfel exprimată și prin simbolul aripilor de sîndrilă.

Dragostea de soție în „Mesterul Manole” nu e decât o piatră de încercare a suferințelor noastre, care ne face să înțelegem mai bine puținul pe care îl ducem cu noi.

LENA LAZĂR

O.D.

continuare în pag. 14

CHIRURGIA DEMITIZĂRII ISTORIEI — O OPERAȚIE FĂRĂ ANESTEZIE

urmare din pag. 1

fost de ajuns, a venit surprinzătoarea avalanșă a manualelor alternative de istorie, cinci la număr. Să spunem că utilitatea manualelor alternative rămâne în afara discuției — ideea fiind acceptată de mai toată lumea, deși întrebarea „câte istorii are poporul român?” a stăruit pe buzele multora.

Surprinzătoare sunt graba (și, deci, superficialitatea) cu care au fost redactate și suspecta modalitate de a fi puse în circulație. Forurile de specialitate ale Academiei declară că nu au fost consultate. În pofida demințirilor patetice, rezultă că nici profesorii de istorie — masă mută și disprețuită — n-au fost consultați, ci doar avizați de apariția lor, programa fiindu-le înfățișată după editare și nu înainte — totul aducând, așadar, a conspirație.

Chestiunea a luat apoi o turnură pasională. Presa, în consensualitatea ei, a încercat să reconstituie parcursul conjurației, pe filiera autori — Ministerul Educației Naționale — Grupul pentru Dialog Social — Fundația Sörös, pentru ca celălalt capăt să se piardă nu se știe unde, deși se poate intui. Împlicinații n-au întârziat să reacționeze. Domnul ministru se scotește un neînțeles, victimă a unui complot politic. Doamna consilier Dakmara Georgescu și directorul Editurii „Sigma” (cea care a editat controversatul manual de la Cluj) — evreu, precum și unul din autori, a cărui soție este unguroaică, se simt discriminați pe criterii sovine; un alt autor — se afirmă — urmează să ocupe o catedră la Universitatea Sörös din Budapesta. În fond, toate aceste lucruri nu par a avea vreo relevanță, deși par a se lega impecabil între ele.

Că întreaga problemă s-ar putea reduce, în final, la o afacere profitabilă ar fi faptul cel mai puțin grav. Comportamentul mercantilor al unor autori sporește proporțional cu anonimatul lor. Cu câteva excepții, acești iluștri necunoscuți ar fi în stare ca pentru șansa repetabilă de a-și vedea numele pe coperta unei cărți și de a câștiga un pumn de arginți, să-și renege nu numai strămoșii, ci și părinții.

Dar obscurii negustori au, totuși, vina cea mai mică, fiind executanți servili ai unor decizii situate mult deasupra lor. De fapt, la obârșia întregii afaceri stă programa impusă de Ministerul Educației Naționale, ceea ce face ca toate cele cinci manuale alternative să fie nu doar unul ceva mai bun decât altul, ci unul mai prost decât celălalt. Problema este nu că Decebal avea buze senzuale, iar Traian era tuns cu breton; din toate aceste manuale lipsesc deliberat fapte care depersonalizează istoria națională, o lipsesc de substanță ei, nu atât prin falsificare, cât prin eludare. Tot presa a găsit indicii potrivit cărora nu numai programa, ci și părți însemnate din manualul Editurii „Sigma” au fost redactate în laboratoarele teziste ale Ministerului, sub atenta supraveghere a numitului consilier ministerial. Așa s-ar putea înțelege aroganța cu care acest personaj a sfidat comisiile de învățământ ale Parlamentului și pe reprezentanții cei mai înalți ai Academiei Române, cărora le-a contestat competența și autoritatea de a se pronunța în privința unui manual școlar!

Încercând să nu se implice emoțional, orice om de bună-credință își va pune, totuși, întrebarea: ce se urmărește cu aceste manuale? Iată că răspunde Grupul pentru Dialog Social, Statul Major al curentului „elitist” de la noi: „tratarea istoriei românilor într-un spirit modern și european, fără abuzul de date și excese naționaliste din manualele de până acum”. Până aici toate bune și frumoase. În esență, anonimii chemați să facă această treabă s-au apucat să „demitizeze”, la comandă, istoria națională. Dar, într-o istorie de două milenii ca cea a românilor toți eroii s-au transformat în mit asemenea, să zicem, Ioanei d'Arc la francezi. Mitice sunt, de acum, figurile lui Decebal, Dragoș, Vlad Tepeș, Ștefan cel Mare.

Și atunci ce s-au apucat să facă toți acești vrednici autori? Pur și simplu i-au scos aproape cu desăvârșire din manuale! Cu două mii de ani în urmă, când continente întregi somnolau în erele preistorice, strămoșii românilor dialogau cu Elada și Roma. Iată la ce se reduce însă vremea marilor regi daci în manualul apărut la editura „Petron” (unul dintre cele mai bune, dacă se poate spune așa): „...în vremea lui Burebista se va înjgheba o vastă unitate politică (a înjgheba = a încropi ceva la repezeală, improvizând din materiale puține, întâmplătoare și disperate — **Dictionarul explicativ al limbii române**, 1996, p. 532). Statul dac a cunoscut o reală dezvoltare în timpul lui Decebal”. Atât! Sacrilegiul la proporții pe măsură ce parcurgem aceste posibile pagini.

Era de așteptat ca adepții integrării istoriei românilor în istoria europeană să stăruie asupra rolului proeminent jucat de voievozii români în apărarea creștinătății și a civilizației acestui continent. Ei bine, această idee lipsește cu desăvârșire, faptele lor reducându-se la următoarele rânduri terne: „*Politica blocului românesc promovată de Mircea cel Bătrân și continuată cu succes de lancul de Hunedoara și Ștefan cel Mare, a salvat existența țărilor noastre, ele nefiind transformate în pašalâcuri*”.

Se obișnuiește ca practica falsificării istoriei să fie ilustrată cu manualul din anii '50 al lui Mihail Roller. Ei bine, chiar și această lamentabilă lucrare a avut decența să citeze pe cronicarul polon Długosz din care elevul acelor timpuri afla că Ștefan cel Mare a fost „un bărbat demn de admirat întru nimic inferior conducătorilor eroi pe care îi admirăm, cel dintâi dintre principii lumii care a reputat în zilele noastre o victorie atât de strălucită împotriva Turcilor!”.

Afirmația că aceste lucruri au fost învățate de elevi în clasa a IV-a apare vizibilă elevilor înșiși; într-un sondaj pe această temă unul din ei sublinia absurditatea argumentului asupra căruia nici nu mai merită să stăruim. La întrebarea presei despre dispariția voievozilor, un înalt demnitar al Ministerului a dat un răspuns stupefiant: „*au dispărut pentru a nu lăsa impresia că suntem un popor războinic*”. Te întrebi chiar cum să reacționezi: să râzi sau să plângi? Mi-e teamă că, dacă această teză nu trădează inconștientă, ea vizează un scop precis: când o nouă doctrină își face loc în relațiile internaționale — aceea că suveranitatea statelor a devenit perimată, idee la care unii dintre noi au subscris cu servilism — a învăța că la ridicarea cu sabia au răspuns cu sabia nu rimează bine, fiind un nefericit exemplu.

Nu voi stăruia asupra a ceea ce a reprezentat istoria în modelarea la români a patriotismului și spiritului civic — hotărâtoare în momentele de cumpănă, nu puține — din existența lor. Astăzi însă este riscant să vorbești despre patrie și patriotism, pentru că îndată neo-internaționalistii, urmașii Anei Pauker — unii filosofi subțiri și eterați de altfel — te clasifică în regnul naționalistilor primejdioși. Obiectivul lor este distrugerea componentei naționale a istoriei României. Unul din exponenții acestui curent, prof. Lucian Boia de la Universitatea din București, nu face un secret din aceea că el nu predă istoria românilor ci, pur și simplu, istorie. Nu este întâmplător că acest intelectual a pus în circulație elucubrații potrivit cărora națiunile au fost „inventate” în secolul al XIX-lea! Tinerii români trebuie educați după alte norme pentru a deveni, de exemplu, buni canadieni, potrivit unor înțelepte și recente sfaturi.

România a reprezentat ceva pe acest continent când a avut demnitatea și mândria de a-și afirma răspicat naționalitatea și când a avut cutezanța de a pune mâna pe spadă atunci când aceasta nu i-a fost recunoscută. Solidaritatea dintre elitele instruite conducătoare și masele de jos în astfel de momente s-a bizuit pe forța insuflată celor din urmă de puterea — poate naivă, poate primară — a miturilor despre strămoșii lor, atâtea câte aflau în cele două clase de școală. Afirmatia unora că elevii de astăzi sunt terorizați și dezgustați de disciplina istoriei este o neghiobie sau, dacă este în parte adevărată, faptul li se datorește, căci manualele lor lipsite de har sunt parcă anume gândite pentru a obține un asemenea efect.

Subțirile și stridentele colorate, elaborate evident în pripă, naive pe alocuri, perfide în altele, manualele stăruie exagerat asupra vieții cotidiene, mentalităților, doctrinelor și curentelor filosofice — necesar dar defectuos dozate, adeseori prevalente în dauna faptului istoric.

Istoria este un sanctuar în care intri smerit pentru a ieși mai bun și mai bogat sufletește. Este adevărat că tineretul sfârșitului de mileniu nu mai este un romantic, dar nici un insensibil la semnalele sincere și credibile ale istoriei autentice. Suntem atât de săraci, încât dintre puținele bunuri accesibile care ne-au mai rămas este dreptul la mândria națională, „*mândria de a fi român*”, mărturisită de Mihai Eminescu, cel care la rândul său are șansa de a deveni un umil poet al neamului românesc, pentru a face loc în manualele de literatură unor autori de efemeride, găze literare care-și ard aripile la prima flacără de creație autentică. Dacă pentru Ecaterina Teodoriu, de exemplu, nu mai este loc în manualul de istorie — locul ei este în mausoleul de la Mărășești — s-a găsit spațiu pentru amanta regală Elena Lupescu, pentru domnișoara Andreea Esca, pentru Ana Blandiana, pentru Mihai Tatulici, personaje aflate încă departe de consacrarea care să le deschidă porțile istoriei. Așadar, nimic din paginile acestor triste și nefericite manuale nu face să vibreze sufletul predispus spre modelare al tânărului elev.

Răsfoind noul manual după care a aflat că trebuia să învețe, un astfel de tânăr se întreba confuz: „Până ieri știam că suntem daci; acum ni se spune că suntem fie geți, fie daci; așadar, ce suntem noi, de fapt?” Dar pe cine să întrebe el, dacă și domnul ministru, solicitat de două universități americane și una germană declară că nu se pricepe la istorie?

Obligativitatea cercetării și a prezentării obiective a istoriei (I)

Discuțiile — adesea agitate și emoționale — din ultimul timp în legătură cu manualele de istorie, mai ales pentru cele de clasa a XII-a, nu pot înlocui analiza de fond a istoriei — în acest caz a celei naționale — și a complexității efortului de cercetare și de interpretare a ei. Fără a ne propune o abordare atât de amplă, vom încerca să exprimăm doar câteva opinii personale în legătură cu tema în discuție.

Mai întâi o constatare. Dintre cele cinci manuale alternative pentru clasa a XII-a, autorizate de Ministerul Educației Naționale, treize numesc **Istoria Românilor**, unul **Istoria României** și unul doar **Istorie** — **Manual pentru clasa a XII-a** (coordonator Ovidiu Bozgan, Editura „All”).

Iată, continuă de aproape zece ani ezitarea și inconsecvența ministerului, dar și a istoricilor, inclusiv a forului științific suprem — Academia Română — în a se pronunța mai clar în legătură cu numele ce trebuie să-l poarte mult necesar tratat (dintre care primele trei volume sunt finalizate și așteaptă tiparul) ca și manualele școlare: **Istoria Românilor** sau **Istoria României**.

Prima denumire agreată mult după 1990, ni se pare greșită. Cum poate începe o istorie a românilor cu prezentarea paleoliticului și a neoliticului? Apoi, un asemenea tratat sau manual, chiar pentru perioadele medievală, modernă și contemporană, nu se referă numai la români, ci și la alte populații care au existat sau trăiesc în acest spațiu, la evoluția lor istorică.

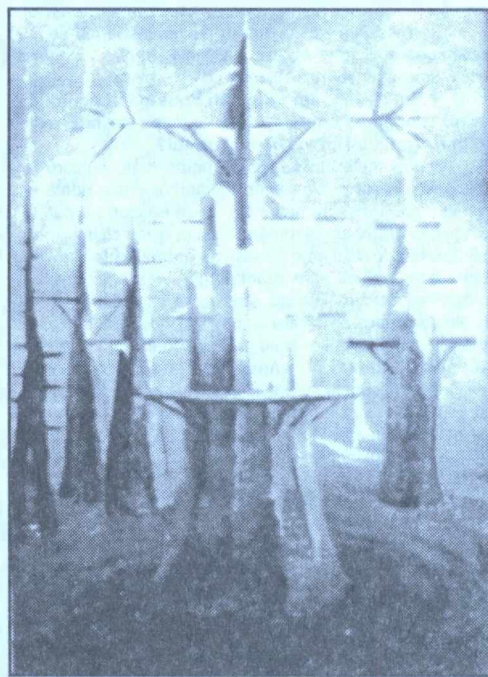
Mai mult: o adevărată *istorie a românilor*, cel puțin pentru perioada modernă - contemporană, este extrem de greu de realizat. Ea ar trebui să se refere și la românii din afara granițelor țării, nu numai la cei din jurul României (Republica Moldova, Ucraina — inclusiv sudul Basarabiei, Bucovina, Tisa superioară și Ucraina transcarpată, Ungaria, Serbia), ci și la românii din Peninsula Balcanică (Bulgaria, Grecia, Albania, la cei de pe valea Timocului etc.); ar mai trebui cuprinși românii din Asia Centrală, Siberia, Kamciatka (ajunși acolo ca urmare a represiunii și politici de deznaționalizare promovată de fosta Uniune Sovietică), apoi românii din Canada, SUA, America de Sud, Australia etc.

În schimb denumirea de *Istorie a României* se referă la un cadru geo-politic bine individualizat, la evoluția comunităților umane din cele mai vechi timpuri până astăzi într-un spațiu precis, chiar dacă evoluția statală propriu-zisă a Țărilor Române și apoi a României, a cunoscut modificări importante de-alungul istoriei ca întindere, forță politică și economică.

Sovăiala și reținerea în utilizarea denumirii corecte, inclusiv pe motivul că aceasta a fost folosită și în perioada comunistă, creează confuzii și nu sunt benefice cercetării; în plus, pot să apară și reacții de respingere din partea minorităților, care doresc să se regăsească într-o istorie a României, nefiind dispuse să învețe doar „istoria românilor”.

Discuțiile asupra manualelor au scos la iveală și câteva întrebări de fond asupra istoriei, exprimate mai clar ori mai confuz. Mai întâi: este istoria necesară societății? Lărgirea orizontului de cuprindere al omului prin istorie înseamnă sporirea bogăției sale spirituale, culturale, satisfacerea unor cerințe intelectuale de factură superioară. Istoria este cu mult mai mult decât divertisment, ori surse de informații facile; ea reprezintă un domeniu de cugetare și de reflecție, ne conștientizează realitatea trecută sau prezentă.

O altă întrebare, anume *dacă istoria este o știință*, nu este pur retorică. Deși nu lipsesc și unele opinii contrare, totuși, prin operațiunile necesare

• Din ciclul „Insule”

oricărei analize istorice, tot mai complexe în ultimele decenii, ca și prin rezultatele la care se ajunge în culegerea faptelor istorice, în asamblarea imaginii trecutului și în explicarea lui, istoria este fără îndoială o știință.

De fapt, criteriul suprem care-i asigură sau nu istoriei un caracter științific este *obiectivitatea*. În mod cert obiectivitatea istoriei, a istoricului, trebuie să rămână un ideal al acestei profesii. Deseori obiectivitatea istoriei a fost și este alterată de imixtiunea politicului.

O obiecție curentă privind obiectivitatea istoriei este dată și de orientarea ei așa-numită „prezenteistă”. Se pomenește de la observația reală, că istoria a fost scrisă și rescrisă mereu altfel. Într-o formulare aproape celebră a lui Iacob Burckhardt, „*istoria este ceea ce o epocă consideră demn de reținut dintr-o altă epocă*”. Istoricul, care reprezintă epoca sa, caută să descrie trecutul din perspectiva acestei epoci, prezentul fiind foarte activ în interpretarea istoriei. S-ar putea chiar considera că există atâtea istorii câte „prezenturi” interesate există. Totuși, în pofida acestor obiecții și exagerări, *obiectivitatea cercetării și a prezentării istoriei* rămâne o îndatorire esențială pentru orice istoric autentic.

În cercetarea istorică operează întotdeauna *selecția*. Un obiect sau un fenomen istoric intră în sfera cercetării numai în măsura în care el are, la un moment dat, o importanță deosebită. Aceleași calități, *obiectivitatea și selectivitatea*, trebuie să le aibă și produsele istoriografice, inclusiv manualele. Autorii programei școlare și ai unora dintre manualele clasei a XII-a, așa cum s-a semnalat deja în opiniile unor specialiști, au înlocuit obiectivitatea cu un subiectivism agresiv sau doar insinuat, considerând, în mod greșit, că asta ar oferi originalitate produțiilor lor.

În acest context, trebuie să între în discuție și conceptul de fapt istoric. Au existat și există fapte simple (individuale) și fapte istorice. Unui istoric nu-i servește, de cele mai multe ori, cunoașterea unor fapte simple, nesemnificative (cum ar fi, de exemplu, îndoirea armelor medievale în timpul luptelor). El utilizează faptul istoric, semnificativ, transformându-l în fapt istoriografic, bazat pe cunoașterea informațiilor provenite din izvoare sau din afara lor. Nu orice fapt simplu, real, are valoare de fapt istoric și istoriografic. Istoricul este dator să reconstituie realitatea trecută (chiar dacă este vorba de un manual), eliminând faptele simple și folosind selectiv faptul istoric, pe care-l transformă în fapt istoriografic. Faptul istoric trebuie să aibă un sens larg, astfel încât să cuprindă realitatea, în forma ei statică ori dinamică.

Ce constatăm la analiza manualelor de istorie pentru clasa a XII-a? Precizăm de la început că suntem într-un tot de acord cu utilizarea unor manuale alternative, practică existentă în România interbelică, precum și în numeroase țări europene. Faptul este chiar necesar, întrucât cercetătorii diferiți, utilizând aproximativ aceleași surse și aceleași tehnici de cercetare, ajung uneori la rezultate similare, altele diferite și care trebuie cunoscute.

Observațiile care pot fi făcute în legătură cu manualele elaborate privesc mai întâi *programa școlară*. Așa cum aflăm din *Declarația* d-lui ministru Andrei Marga din 10 octombrie 1999, „programele școlare au fost elaborate de cadre didactice care predau istoria în licee și universități...” și că la elaborarea lor „a fost consultat (sublinierea noastră) un grup de reputați istorici”, al căror nume este dat în text.

Afirmația potrivit căreia „proponerile de programe școlare noi au fost în dezbatere publică timp de câteva luni” nu are acoperire totală; era normal ca aceste propuneri de programe să se trimită tuturor facultăților de istorie din țară (fapt ce nu s-a întâmplat), inspectoratelor școlare județene și să se solicite opiniile celor autorizați, eventual în urma unor analize mai largi. Consultarea doar a unor reputați istorici nu era suficientă. Mai apoi, la sfârșitul lunii februarie 1999, pe baza propunerilor venite de la specialiști (câte propuneri?), Comisia Națională de Curriculum a definitivat programa.

Fiind vorba de un *manual școlar*, concepția după care s-a întocmit programa este cel puțin arbitrară. Nu înțelegem care au fost criteriile după care manualul de clasa a XII-a trebuie să înceapă doar cu capitoul „De la geneza etnică, la geneza statală”. Consideră autorii programei că elevii claselor a XII-a — tineri, dintre care cei mai mulți se întâlnesc pentru ultima dată, în mod organizat cu istoria — știu atât de multe lucruri despre istoria noastră străveche și veche, despre strălucirile civilizației ale neoliticului, sau ale bronzului din spațiul românesc? Ori despre civilizațiile epocii fierului la traco-geto-dacic, despre colonizarea greacă și impactul ei atât de puternic asupra lumii geto-dace? Nu întâlnim nimic despre expedițiile lui Darius, Filip al II-lea, Alexandru cel Mare, Lysimach și consecințele acestora pentru regiunile noastre, nimic despre Dromichaites și extrem de puțin despre Burebista și Decebal. Lipsesc orice referiri la arta preistorică, la cea traco-geto-dacă, la religia, monumentele și sanctuarele geto-dace. Consideră autorii programei că tinerii (oamenii maturi de mâine), cunosc mult prea bine această foarte importantă perioadă a istoriei noastre după cele învățate în clasa a VIII-a și în manualele de istorie universală (cum lasă să se înțeleagă chiar Declarația d-lui ministru Andrei Marga, p.5., al.5), încât reluarea ei, cel puțin în coordonatele sale fundamentale, ar fi de prisos?

MIHAI IRIMIA

băieții lui Lenin

Am citit recent o carte despre revoluția comunistă din Ungaria (martie-august 1919). Cartea este intitulată „Experimente bolseviste. Ce am văzut în Ungaria comunistă. Bilanțul regimului bolșevic în Ungaria” de Leonard Paukerow, Cluj, Tipografia „Ardealul”, Institutul de Arte Grafice, 1920.

Autorul în „Cuvânt înainte” arată că a scris cartea la Budapesta, unde a fost martor ocular al revoluției și că ar constitui o replică la articolele lui N.D.Cocea, publicate de ziarul bucureștean „Chemarea”, în care îndemna muncitorimea română să declanșeze mișcări sociale.

Leonard Paukerow este un fin cunoscător al marxismului. Citează din Marx, Karl Kautzky, Max Adler, Radek și chiar... Parvus.

Șeful tribunalelor revoluționare din Ungaria a fost numit dr. Eugen Laszlo, avocat, membru al partidului comunist, vechi colaborator și prieten al lui Bela Kuhn. Președintele Curtii Marțiale a fost desemnat Tibor Szamuely, un tânăr fanatic, fără scrupule, care la orice ocazie repeta aceleași cuvinte: „Nu vorbe ne trebuie, ci fapte. Triumful proletariatului se obține prin sânge, sânge, sânge. Cine e contra noastră, e dusmanul nostru și-l vom zdrobi, oricine ar fi el”. Era un posedat.

Mai întâi, Tibor Szamuely a constituit o unitate de 200, apoi de 600 de teroriști, care constituiau „judecătorii revoluționari”. Acești teroriști au fost denumiți „Băieții lui Lenin” și proveneau din „marea familie a escrocilor, pungașilor, spărgătorilor, criminalilor” din Budapesta. Lis-a dat ca reședință un palat splendid în centrul Budapestei, care a aparținut contelui Bathiany.

Palatul, în stil venețian, cu zeci de camere luxoase, avea un subsol unde erau torturați adversarii regimului belakuhnist. Palatul era apărat cu tunuri și mitraliere. De aici plecau grupuri înarmate de teroriști să vâneze elita societății maghiare. Erau aduși printre alții și magistrați, ca urmare a unor resentimente din partea răufăcătorilor care au fost condamnați penal și au ajuns apoi „judecătorii revoluționari”. „Suspecții” erau duși în subsolul palatului Bathiany și „judecați” sau împușcați imediat de către „Băieții lui Lenin”.

Tibor Szamuely a selectat dintre băieții lui Lenin un grup de 28 de „teroriști ambulanți”, care se deplasau cu trenul în diverse localități. Erau bine înarmați. Aveau la ei și streanguri. Acești teroriști ambulanți executau pe cei condamnați la moarte, prin împușcare sau spânzurătoare. Șeful acestor teroriști ambulanți era Iosif Cserny, fost marinar, care a urmat la Moscova un curs de îndotrinare și terorism.

La un proces ce a avut loc după înăbușirea

revoluției comuniste, Ștefan Iakab, unul dintre „Băieții lui Lenin”, a recunoscut uciderea a 214 persoane. Ștefan Iakab l-a împușcat pe Ludovic Navay, președintele parlamentului ungar și împreună cu alți „băieți” a înecat 120 de țărani într-un lac. Printre alții, a împușcat doi ofiteri ai armatei ungare și un preot.

Leonard Paukerow scria că, în lipsa unei rezistențe sau chiar a pasivității burgheziei, aceste crime nu-și pot găsi justificare, nici dacă ar fi privite prin optica bolșevică. Și mai grav este faptul că „Băieții” erau criminali de profesie, cărora le făcea plăcere să tortureze și să ucidă.

Iosif Cserny a arătat la procesul în care a fost implicat după înăbușirea revoluției comuniste, că unor teroriști care nu erau bine cunoscuți, pentru a li se verifica rezistența nervoasă li s-au dat „misiuni fioroase”. Numai câțiva au refuzat să devină teroriști. Această organizație criminală s-a numit mai întâi „Grupul Terorist” apoi „Secția Politică pentru Interne”, iar mai târziu „Grupul de Cercetări Penale”.

Cserny a mai declarat la proces că printre „băieți” era unul betiv și nebun, Groo, care l-a omorât pe Dobsa, un om pașnic, pe care l-a întâlnit plimbându-se pe malul Dunării, a doua zi de Paste și nu avea acte de identitate asupra lui. Groo a primit dispoziție de la șeful său să-i aplice lui Dobsa o bătaie, însă el l-a omorât în chinuri.

Tribunalele revoluționare la care erau „judecați” băieții lui Lenin, au primit ordin să condamne la moarte pe toți acuzații. Dezbaterile în aceste procese trebuia să se termine în 10 minute. Pledoaria avocatului dura un minut.

Negustorul Gustav Szigeti l-a ascuns în casa lui pe fostul ministru al Apărării al Ungariei, Contele Alexandru Festetich. Fapta fiind descoperită, cei doi au fost omorâți cu lovituri de cuțit și gloanțe de revolver în cap, după care au fost aruncați în lacul Balaton. La proces, asasinul a recunoscut în totalitate fapta și a mai declarat că a tăiat urechea stângă a fostului ministru, pentru a o arăta superiorului său, demonstrând astfel că misiunea a fost îndeplinită. Pentru această faptă oribilă, asasinul a fost recompensat cu 5000 de coroane.

Mă întreb ce vor fi înțeleș cititorii români din cartea lui Paukerow. În 1920 România era o țară de drept. Astăzi, desigur, o înțelegem perfect.

Terorismul de stat a fost temeinic teoretizat. Marx a scris că „Violenta este moașa cu ajutorul căreia ia naștere noua societate”. Troțchi scrie că Lenin ar fi afirmat: „Ce-i nebunia asta? Cum să facem revoluție fără să executăm pe nimeni? Vor fi împușcați toți cei care nu se vor supune”. Lenin se referea frecvent la „teroaarea de masă” și la „necrutătoarea teroaare de masă”. „Frica este cel mai puternic mijloc politic” scria Troțki. Într-o scrisoare către ministrul justiției Kurski, Lenin cerea ca „execuțiile să fie extinse”. Îndrăcitiții băieți ai lui Lenin s-au conformat întocmai ordinelor mentorilor lor.

TITUS RUSU

jurnal iugoslav

urmare din pag. 10

Un lov bolovânos — un fel de Gigant al lui Paciurea prea contorsionat; aceste volume mari, bolovânindu-se dramatic.

Nuduri planturoase, femei sezând, femei întinse, femei într-un răsfat opulent, alb, indecent; torsuri și capete, vestale și madone, centauri și satiri. Și câteva plăci cu basorelieful — cred că în capela casei Mestrovic, de la Split, erau celelalte: maestrul ajunsese, în ultimii ani ai vieții, la o sinteză, la o spiritualizare a materiei, la o asceză a marmurei și pietrei, lăsând să moară sub dalta, volumele prea opulente.

Frumoasă, grădina interioară a atelierului: pe gazonul imaculat, sub un cer romboidal între zidurile cu porumbei domestici, sunt așezate două studii — o mână cu palma în sus, cealaltă sprijinindu-se în pumn. Cum apar numai de la umăr în jos, ele par ființe în sine, vii, expresive.

De fapt, ceea ce mă îndepărtează de sculptura lui Mestrovic sau Rodin este senzația de terminat, desăvârșit până la cele mai mici detalii, încheiată povestea, pus punct undeva, cu dalta, la fiecare lucrare. Și asta se simte, se impune. Poate am obosit de figurativul acesta planturos, clasic, de această scară exagerată a umanului, de sentimentele care-ți servesc, o dată cu povestea, morala...

Tot în orașul de sus, Galeria pictorială naivă. Ivan Generalic, Velcany, Hegedusic, Kovacek... Picturi de pe la 1900, până azi. Naivitatea lor este savantă. Scenele — cele mai multe din sat — vânătoare, munci, petreceri, anotimpuri, de un realism fantastic, fabulos. Culoarele tin isonul acestui fabulos al compoziției. Gesturile și chipurile sunt lemnoase, vacile de un rosu tandru, traversează câmpii înzăpezite, zăpezi umbrite; un sat iarnă, noaptea, strivit de un cer, necunoscut, înfricoșător. Kovacek merge spre un fantastic misterios, abrupt, înrudit cu suprarealismul; I.Generalic preferă scenele de un humor gras, tandru, ajungând la zeci de amănunte care dau un farmec bruegelian compozițiilor lui...

Astăzi regret că nu am cumpărat un album cu reproduceri după pictorii naivi. Trebuie să ai timp să pătrunzi pe înăuntru în universul acestor fabulatii, acestor culori, acestei bune dispoziții și acestui mister al genezei. Sunt

sigură că în anumite zile, cândva, întoarcerea la acești maestri *fals naivi*, ar fi fost binecuvântată. Cum bine venit a fost faptul că i-am văzut, după sculptura lui Mestrovic; mi-au vindecat ochiul de gândoarea pietrelor lui și m-au întors la circul lumii, în plină reprezentatie familială.

Toamnă, 1972

condiția dramaturgului...

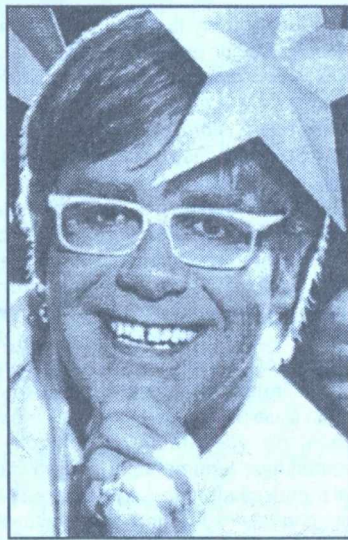
urmare din pag. 12

simțit liber. Regizorul nu mai stie ce să facă cu libertatea lui. Și atunci încearcă să se nemurească însoțindu-se cu Shakespeare, Eugen Ionescu, O'Neill, Becket, stricând textele dramaturgilor români s.a.m.d.

• Să înțeleg, din ce mi-ai spus până acum, că teatrul românesc contemporan, în clipa de față, este victima orgoliului imens al regizorului?

• Bineînțeles. În mod nefast pentru sine, regizorul nu înțelege că el nu poate deveni nemuritor decât odată cu dramaturgul. În cultura națională, tu ca regizor, nu poți să trăiești fără dramaturgul român. Altceva vreau să mai spun. Este foarte adevărat că o pleiadă de dramaturgi, după '90, numai confirmă că sunt dramaturgi. Acestia sunt exact dramaturgii care înainte au scris texte care semănau cu textele de brigadă și cu care făceau sluj în fata partidului. Ei au servit un regim politic și au dispărut odată cu acel regim. Dar sunt dramaturgi, rămași de atunci, cum este D.R.Popescu, sunt textele lui Băieșu, ale lui Mazilu, care — îndrăznesc să spun — trebuie repuse în funcție, pentru că un text este aproape ca o masină, disecă, la un moment dat, comportamentul indivizilor și propune soluții. Iată sunt mai nou apărutii: Matei Visniec (nu sunt de acord cu toată literatura lui, dar este un dramaturg absolut important și foarte serios), Horia Gârbea, care iarăși înseamnă ceva, și încă alții. Problema pentru dramaturgia românească este următoarea: în condiția în care dramaturgul se respectă pe sine și are curajul să încheie un pariu cu eternitatea, dramaturgia românească, ca text, este salvată. Ca teatru, înțelegând spectacolul, rămâne ca spectatorii, după ce vor fi alungați definitiv de regizor din sală, să se întoarcă alături de dramaturg. Regizorul-dramaturgul-actorul, această tripletă de aur a spectacolului de teatru trebuie să se însotească cu fair-play și cu speranță în timp, în istorie.

CULTURĂ ȘI SEXUALITATE

ELTON JOHN

Dintr-o convorbire despre sex, droguri și muzică (1998):

Neil Tennant: Așa, acum ne întreținem în noua ta casă din sudul Franței.

... Mama voia întotdeauna să-mi investesc banii în imobile, nu să-i arunc pe fereastră...

De fapt, o posibilitate uriașă: când are bani, omul își poate forma gustul pentru artă.

Absolut. Metoda mea, pentru a învăța ceva despre artă, a fost s-o cumpăr. Să citesc despre ea. Și s-o privesc. Asta a și fost ceea ce a determinat prietenia mea cu Gianni (Versace; n.a.). Oriunde ne aflam mă țara prin muzee, anticariate, biserici, clădiri istorice sau case cu mari colecții particulare.

Erai aici, în Franța, când ai aflat de asasinarea lui Gianni?

Da. Am primit un telefon de la John Reid, managerul meu, care mă înștiințase și de moartea lui John Lenon. N-am crezut. Nu puteam concepe. Gianni a fost teribil de important în viața mea. Si ce absurd: doi dintre cei mai buni prieteni creativi ai mei sunt asasinați. Amândoi în fața blestematei lor case din America. Gianni ar fi trebuit de fapt să fie azi aici, în această casă, împreună cu noi. Am fi cînat în seara asta și sigur că nu ne-am fi ridicat de la masă fără să fi avut cel puțin o conversație stimulativă. Asta a fost atât de adorabil la el. Majoritatea artiștilor mai degrabă se izolează și nu prea conversează între ei. Eu însumi am ajuns într-o fază a vieții în care să mai învăț câte ceva a devenit foarte important. În ceea ce privește trecutul, îmi e de ajuns să-mi cânt pe scenă vechile songuri. E chiar în ordine. Dar de gândit — vreau să mă gândesc la viitor...

• Ce aveți în pregătire?

• Pe masa mea de lucru se află o piesă care are ca temă principală pe aceea a „Jidovului rățâcitor”, o temă extraordinar de tentantă, cu conotații multiple; apoi, o altă piesă „Dona Chi” — un Don Quijote feminin; o altă abordare a lui Don Juan — „Don Juan Androginul” — acestea sunt proiecte. Am predate la editură un roman în versuri, o altă istorie ieroglică, „Evanghelia profană” sau „Implozia lui Melec purtătorul de nuci și de mivas”. O piesă mi se joacă la Botoșani; se pare că voi avea o premieră la Naționalul din Iași; Teatrul „Fantasio” mi-a cerut un spectacol de revistă; și cam atât.

un cadou pentru o iubită

urmare din pag. 16

printre frunzele de aguacate. Își scoase ochelarii de soare și se ridică. Într-adevăr, flutura ceva în înaltul grădinii, ceva ce nu aparținea frunzișului.

Patricia Zimmerman împinse scaunul și făcu câțiva pași; văzu atunci limpede, cum trece-n zbor la o înălțime de câțiva metri, îmbrăcată în albastru, cu o mantie aurită, o siluetă care i s-a părut că se oprește o clipă din tumele sale, pentru a o saluta de-acolo, de sus. Patricia își înăbuși un strigăt, convinsă că odată căzută pe pământ, din arătarea aceea se va alege praful însămintă se umflă și surzătoarea coleopteră își întinse bratele, înslăcând de ramuri un mosmon din apropiere. Din coroana unui alt arbore se ivi suspendată o a doua figură în albastru, care se legăna tinând la rândul ei mâinile unei fete, cu flori împletite-n păr. La un semnal al primului acrobat, al doilea îi lăsă fata și înainte de a se vedea prinsă de glezne, aceasta făcu să plutească în jurul ei un nor de fluturi de hârtie. Patricia nu apucă să schițeze nici un gest cât timp păsările acelea tăcute, cu mantiile aurite, au zburat pe deasupra grădinii.

Dintr-odată, locul se umplu de larmă, un strigăt prelung și barbar care o făcu pe Patricia să uite de cei doi acrobați. Îl văzu pe Tarzan în persoană coborând pe-o funie groasă, de-a lungul unui perete lateral, același erou al povestioarelor și al matineelor din copilărie, cu sortul lui mizerabil din piele de tigru, iar pe sold cu o maimuță adevărată ce-l ținea de talie. Regele Pădurii ateriză gratios, se lovi cu pumnii peste piept și

Avea legătură consumul de droguri cu viața ta sexuală intensivă de la începutul anilor '70?

Nu...

Chiar nu?

Am fost băiat cuminte.

Sunt artiști care cred că drogurile au influențat pozitiv creativitatea lor. Multe indică că așa a fost la Beatles. Și la David Bowie.

Sau la Jimi Hendrix. OK: la aceia o fi funcționat. Dar nu la mine. Pe atunci gândeam că nu pot compune doar zece songuri pe zi, ci douăzeci. Dar a fost o eroare.

Se pare că simți un imbold permanent spre muncă.

Da, iubesc munca. Mă fascinează. Si-mi face multă plăcere să văd cum oameni noi se ridică: cine are carisma să se mențină, cine inteligența să evolueze? În ce mă privește, eu oricum mă bucur că stau de-acum doar la pian. Când ai 50 de ani, nu mai ți-e ușor să te tot agiți pe scenă.

Împreună cu David Bowie faci parte, se pare, dintre puținii artiști din generația ta care audiază înregistrări noi... Ce părere ai de sampling, copiere digitală din songuri vechi?

N-am absolut nimic împotriva. Unii artiști se enervează teribil. Eu găsesc distractiv procedeul. Numai că nimeni n-a „samplingit” vreo înregistrare de-a mea. Chiar că sunt acru. Niciodată nu m-a agresat nimeni. Niciodată nu m-a „samplingit” nimeni... Vreau în sfârșit să mă „samplingească” careva, drace! (Amândoi râd).

Cum ți-ai rezuma viața din anii '80?

Of, Doamne. O relație după alta. Apoi căsătoria, nu prea fericită, o grămadă de muncă, succes cu albumele.

Mai e sexul pentru tine la fel de important ca înainte?

De când nu mă mai droghez s-au redus simțitor pornirile mele sexuale. Fac parte din puținii oameni care au o teribilă nevoie când sunt sub influența cocainei. Azi viața mea sexuală e încă destul de sănătoasă, dar nu mai este atât de importantă pentru mine.

Ai prestat o muncă uriașă pentru combaterea SIDA. Cum este organizată fundația ta?

Am o terapie în urma mea, un tratament psihic. Am fost trei ani în cercul *Alcoolicii anonimi* și dintr-o dată nu mai puteam vorbi despre altceva cu oamenii decât despre faptul că nu mai beau și nu mă mai droghez... Devenisem uscat și clean... N-am mai fost de peste cinci ani acolo. *Alcoolicii anonimi* au fost importanți pentru mine la început... și au rezultate importante. Dar nu mai vreau să-mi petrec restul vieții vorbind despre vremea când o luasem pe alcool și pe droguri. Acum mă interesează mai mult viitorul.

G.M.T.

(Fragmente dintr-o carte în pregătire la editura CONSTANT)

dădu din nou drumul unui răcnit visceral în urma căruia toți servitorii casei se repeziră pe terasă. Patricia i-a liniștit cu un semn, căci vocea lui Tarzan, acum domolită, făcea loc unui răpăit de tobe ce anunța sosirea dintr-o latură a grădinii a unui alai de patru dansatori egipteni, cu picioarele petrecute după gât, urmați de un cocosat cu glugă în dungi, ce ținea în lant o panteră neagră. Urmără apoi un indian deghizat în japonez, în capot și pe patine de lemn. Cu toții se opriră îndărătul piscinei. Călugării așezară sicriul pe iarbă și în timp ce vestalele îngânau ceva într-o limbă moartă, iar Îngerul și Kuramoto își arătau mușchii, capacul se deschise și o arătare de cosmar apărură din interior. Odată ridicată, cu toate bandajele la vedere, fu limpede pentru toată lumea că era vorba de o mumie în stare perfectă. În clipa aceea Tarzan răcni din nou și fără să provoace rumoare, se apucă să facă salturi în jurul egiptenilor și să-și zgâlțâie maimuta. Pierzându-și răbdarea milenară, Mumia ridică un brat, pe care-l lăsă apoi să cadă ca un ciomag în ceafa sălbaticului, lăsându-l nemiscat cu fata în iarbă. Maimuta se cățăară, chirăind, într-un copac. Înainte ca faraonul îmbălsămat să-l lichideze pe Tarzan cu a doua lovitură, acesta sări în picioare și se repezi urlând asupra Mumiei. Se rostogoliră înceștați într-o poziție neverosimilă, până în clipa în care pantera scăpă din mână cocosatului și atunci o luară cu toții la fugă prin frunzișul grădinii, servitorii ajungând tocmai în bucătărie. Patricia era pe punctul de a sări în piscină, când apărură pe prin farmec un individ în frac și joben, care opri felina printr-o pleznitură de bici, obligând-o să stea cu labele-n sus și să toarcă, asemeni unei pisici, ceea ce îi permise cocosatului să recupereze lantul; între timp, celălalt își descoperi capul și scoase din joben un tort de bezele, pe care îl duse pe terasă și-l depuse la picioarele Patriciei.

Din fundul grădinii apărură și ceilalți membri ai grupului: muzicanți care intonau marsuri militare, paiale ce-și dădeau singure palme, pitici de la Curtile medievale, o călăreată în picioare pe calul ei, o femeie cu barbă, câini pe biciclete, un struț în uniformă lui Columb, iar în final, un sir de boxeri cu chiloți de satin și mânusi regulamentare, împingând o platformă pe roți, deasupra căreia se înălta un arc de triumf din carton pictat. Sub el stătea protăpuit, plin de sine, ca un împărat de recuzită, Horacio Fortunato, cu coama sa îmblânită de briantină, cu neliplitul său surăs de curtezan, înconjurat de ciroul lui nemaiîntâlnit, acamat de trompetele și cinelii proprii orchestre, bărbatul cel mai falnic, cel mai îndrăgostit și cel mai vesel din lume. Patricia izbucni în râs și-i iesi în întâmpinare.

La rubrica *Autori uitați, opere nevăzute*, Ioan Holban publică (în **Convorbiri literare** nr.10, revistă care face cât trei-patru publicații culturale, într-atât e de bogată și cuprinzătoare), un comentariu asupra jurnalului intim al lui B.P. Hașdeu, editat cu vreo saizeci de ani în urmă și reflectând începuturile literare ale marelui umanist român, anii 1852-1856. Pare a fi vorba, într-adevăr, de o lectură fascinantă. Găsim aici *modelul* constituirii jurnalului modern de mai târziu, Hașdeu excelând nu doar prin consemnarea, ci mai ales prin evocarea evenimentelor, ca mod de depășire a unor crize. E antologic fragmentul cu uciderea coțofanei la vânătoare, incident care naște, din aproape în aproape, un savant studiu despre originea, dezvoltarea și spiritul mitologiei. Hașdeu dezvăluie, în fond, mecanismele textului și regulile desfășurării muncii artistice și științifice, într-o carte ce merită cu prisosință o atentă reeditare.

• Ediția a șasea a târgului de carte „Gaudeamus” s-a încheiat deunăzi cu un bilanț aproape catastrofal în ce privește vânzarea de carte. Ca și în alte domenii, s-a putut vedea și aici cât de dur s-a putut prăbuși nivelul de trai al românului de rând. Găsind cu greu până și cei zece mii de lei pentru taxa de intrare, cei mai mulți cititori au bătut drumul până la Complexul Expozitional din Piața Presei Libere doar ca să caște gura cu tristețe la standurile gemând de cărți mai vechi sau mai noi, să pipăie câte un volum îndelung jinduit sau să privească împrejur, la VIP-urile care au mișunat peste tot — scriitori semnând autografe, artiști, teastați sau politicieni făcându-și reclama sau pozând în fața camerelor cu câte un braț de cărți — cumpărate sau cadourile. Într-un număr recent al **Adevărului literar și artistic**, Costache Olăreanu remarcă, apropo de „scumpirea nivelului de cultură”: „Dacă și cele două produse care fac trecerea de la barbarie la civilizație, săpunul și cartea, au ajuns să aibă regimul articolelor de lux, înseamnă că nu

LABIRINT

mai avem chiar nimic de sperat. Să umbli printr-un târg luată seama, *târg*, nu expoziție, muzeu sau catedrală și să nu poți cumpăra nimic, mulțumindu-te doar să „vizionezi” niște exponate, e ca și cum ai plimba un om flămând prin fața unor mese încărcate cu toate bunătățile de pe lume, dându-i din când în când voie să-și înfigă câte un deget în ele, dar în nici un caz să le și mănânce...”

• Apropo de recente greve ale studenților, Mircea Mihaies face în **România literară** nr. 45 o analiză foarte realistă a situației de fapt: „Liderii studenților (ca și liderii de sindicat, de altfel) nu înțeleg că privilegiile smulse în momente de slăbiciune, prin șantaj, unei clase politice iresponsabile și corupte nu contribuie defel la bunăstarea celor care beneficiază de ele. Mă miră că nimeni n-a sesizat că avem de-a face cu un uluit furt al căciulii la nivel de națiune. Chiar dacă voi călători liber cu trenul și tramvaiul, cineva trebuie să plătească pentru asta...”. Și noi, ca și autorul articolului „(Pro)ocolul lumii în optzeci de greve”, ne-am fi așteptat ca studenții să solicite cu totul altceva decât facilități care-i pun în rând cu handicapații și cu defavorizații soartei. Ne-am fi așteptat, de pildă, să solicite tocmai construirea unui sistem social în care privilegiile de tot felul să dispară, să se plângă de sistemul centralist care menține țara într-un prizonierat cvasi-medieval, sursă originară a subdezvoltării, să denunte degradarea galopantă a nivelului cursurilor și seminariilor, ținute de dascăli deprofesionalizați, uzați fizic și intelectual, obligați de salariile de nivel centro-african să predea în trei-patru locuri. Ne-am fi așteptat să se plângă de lipsa bibliografiilor de specialitate, de absența revistelor de ultimă oră din bibliotecă. Nimic sau foarte puțin din toate astea. „În schimb, sub presiunea unor modele demult împământenite, ei își concep viitorul ca pe o nesfârșită cerșetorie cu acte în regulă... Nostalgia statului-uger și a președintelui-tâțuc se cultivă mai ales prin astfel de strategii politice. Întrând în acest joc, guvernării de azi se dovedesc cei mai eficienți agenți electorali ai stângii revanșiste și etatizante. Un tânăr care la douăzeci de ani crede că cineva e dator să-i plătească tramvaiul, la treizeci de ani va fi un neisprăvit, iar la patruzeci va patrona abuzuri similare celor pe care, în virtutea unei educații defectuoase, le pretinde acum guvernărilor”.

ARIADNA

viața filialei

• Din inițiativa Comitetului Filialei, vineri, 12 noiembrie, la Cafeneaua de pe lângă Librăria Uniunii Scriitorilor, a avut loc un eveniment cu o deosebită încărcătură emoțională. Membrii Filialei „Dobrogea” a U.S. și-au sărbătorit sase colegi de breaslă care au împlinit în acest an vârste „rotunde”. Scriitorii aniversați — Hortensia Teodorescu, Victor Corcheș, Ana Ruse, Ion Roșioru, Ion Dragomir și Emilia Dabu — au acordat autografe pe cărțile lor recente, au citit versuri și au făcut mărturisiri despre viața și activitatea lor literară.

• Scriitorul Constantin Novac, redactor șef al revistei „Tomis” a participat, între 18-19 noiembrie la „Galele Apler” desfășurate în orașul Câmpina. Organizată de Primăria Municipiului Câmpina și Casa de Cultură „Geo Bogza”, manifestarea a avut în centrul atenției: cultura scrisă la sfârșitul mileniului, starea publicațiilor culturale în România, starea cărții și șansele editorului în România, cât și un spectacol multimedia — prezentări de cărți și reviste, acordarea de premii.

• Continuând tradiționalele schimburi literare, un grup de membri ai Filialei „Dobrogea” a U.S. —

Limba latină se încorporează nu numai să nu îmbătrânească, dar chiar să nu moară, înfruntând curajos secolul XXI. Și astăzi este folosită, calimbă oficială, de Sfântul Scaun de la Vatican, în documente și traduceri. În asemenea condiții, s-a pus problema adecvării acestor noile concepte tehnice și sociale, cărora le corespund în mare măsură, anglicisme devenite termeni internaționali, pe care documentele Vaticanului nu le pot ignora. Ca urmare, după opt ani de eforturi, a apărut, în 1997, **Lexicon recentis latinitatis**. Această operă cuprinde, în două volume, aproximativ 15.000 de neologisme. Coordonatorul echipei de experți latiniști a fost abatele Carlo Egger, directorul Fundației Vaticane Latinitas și un mare specialist în limbi clasice. Autorii dicționarului nu s-au lăsat intimidati nici de domeniul sporturilor moderne, nici de universul paranormalului, nici de „lumea păcatelor”. Iată câteva exemple care demonstrează frumusețea și vitalitatea limbii latine „contemporane”: **Agent de burșă**: Nummis mercandis curatur; **Aer condiționat**: Instrumenti aëro temperato; **Anticoncepțional**: Atocium; **Avangardă**: Primum agmen; **Baby sitter**: Infantaria; **Bar**: Thermopolium; **Best-seller**: Liber maxime dividendus; **Bikini**:

Limba latină în secolul 21

Vestibula balnearia Bikiniana; **Blue-jeans**: Bracae linteae caeruleae; **Boutique**: Tabernacula exquisita; **Can-can**: Saltatio Gallica; **Caricaturist**: Ridicularum imaginum pictor; **Chitarist**: Chitarae Hispanicae pulsator; **Discoteca**: Orbium phonographicorum; **Echipa de fotbal**: Pedefoli ludentium turma; **Expo**: Omnium nationum mercatus; **Frac**: Tunicula caudata; **Fotbal**: Pediludium; **Fotbalist**: Pilicrepus; **Frigider**: Armarium frigidarium; **Gangster**: Praedo gregalis; **Gol**: Retis violatio; **Hippy**: Anti-conformista; **Hot-dog**: Pastil-jumbotello fartum; **Iceberg**: Natans mons glacialis; **În direct**: Directe collegatus; **Librărie**: Taberna libraria; **Manifestație**: Tumultus; **Meniu**: Escarum descriptio; **Monarhie constituțională**: Regnum rei publicae institutis conveniens; **Motocicletă**: Birola automataria; **Neonaziști**: Novi Hitleriani; **New Look**: Nova se gerendi et vestiendi ratio; **No comment**: Nullum verbum; **OZN**: Resinexplicata volans; **Parlament**: Oratorium popularium coetus;

compus din Constantin Novac, Ovidiu Dunăreanu, Emilia Dabu și Sorin Rosca s-au întâlnit, la jumătatea lunii noiembrie cu scriitori și oameni de cultură și artă din municipiul Tulcea și orașul Isaccea. Cu acest prilej s-au lansat cărți ale unor creatori din localitățile vizitate și s-au dezbătut probleme ale literaturii contemporane. Din partea gazdelor au participat dl. Nicolae Sava, consilier teritorial șef la Inspectoratul pentru Cultură Tulcea, dl. Olimpiu Vladimirov, director al Centrului Creației Populare, prof. Baer Kiazim, Marian Dopcea, scriitor.

• În cadrul manifestării „Zilele Mării Negre”, Sanda Ghinea s-a întâlnit cu cititorii Bibliotecii de la Clubul elevilor din Constanța. Prezentarea autoarei a fost făcută de Nora Ioil — șef al secției pentru copii a Bibliotecii Județene. Cu acest prilej micii artiști ai teatrului de păpuși de la Clubul elevilor au pus în scenă un fragment din cartea Sandei Ghinea, „O poveste din acvariu”.

• Victor Corcheș este prezent în librării cu un nou volum de povestiri: „Mânzul fantomă”, Ed. Europolis.

• Ana Ruse și-a lansat, pe data de 11 noiembrie, la Colegiul Pedagogic cartea cu poezii pentru copii: „Poveștile florilor”, iar pe 12 noiembrie s-a întâlnit cu micii cititori de la Școala nr. 41 din Constanța.

Penalti: Ictus a metro undecimo; **Pistol**: Manuballistula ignivoma; **Play-boy**: Iuvenis voluptarius; **Pizza**: Placenta compressa; **Prezervativ**: Tegumentum; **Restaurant**: Lauta caupona; **Revoluție**: Rerum improvisa eversio; **Rock and roll**: Saltatio „nuta et volvere”; **Rugby**: Ludus folliis ovati; **Sida**: Syndrome comparati defectus immunitatis; **Slalom**: Descensio flexuosa; **Slip**: Parvum subligaculum; **Smoking**: Tunicula serico limbo ornata; **Snob**: Novissimum morum affectator; **Solidaritate**: Solida inter homines coniunctio; **SOS**: Servate animas nostras; **Spaghetti**: Pasta vermiculata; **Spot publicitar**: Intercalatum laudativum nuntium; **Spray**: Liquor nubilogenus; **Sprint**: Extrema cursorum acceleratio; **Streap-tease**: Sui ipsius nudator; **Șampon**: Capitilavium; **Tenis**: Manubriati reticuli ludus; **Topless**: Strophio carens; **Turism**: Res periegetica; **TVA**: Fscale pretii additamentum; **Vagon de dormit**: Currus dormitorius; **Vedetă**: Artifex scaenicus clarissimus; **VIP** (very important person): Amplissimus vir; **WC**: Cella intima; **Western**: Fabula Americae Occidentalis; **Whisky**: Viscium; **Xenofobie**: Exterarum gentium odium.

(va urma)

FLORENTINA OLTEANU

desen pe piatră, ar aminti că eu exist, și chipu-mi îngândurat și trist nu-l aminteste pe cel strâns în cuie. Numai eu însumi îmi voi fi: bucurie, frig și statuie. Eu am venit să aduc prin *Cuvântul* meu un spațiu unde oamenii sunt liberi!

• Îmi umblau prin creier, ca-n săli de operații, bisturiile durerii. Vedeam numai culoarea *Gri*, iar lucrurile își pierdeau înfățișarea treptat, ca la coborârea bruscă a serii. Caloriferul *uitase* să producă. Praful urca încet, tenace și mi se instala-n amprente. Ceaiul se bea singur, trecându-se dintr-o ceașcă în alta. Pentru că minutele cenușii îmi puneau cercuri de oțel pe tâmpile și inimă, am citit poezii, căutând vindecare. Noaptea a venit plictisită și mi-a pus cu forța pe frunte o coroană roșie; ea arde și-acum nevăzută. Eu îi simt încă inciziile.

• „Te pregătești să-ți fii propria piatră?” Cuvintele tipând neputincios ca un om închis de viu în statuie, și toate razele sunt sorbite-n teritoriul de jos — unde voința e bătută-n cuie: și sufletul se zbate ca-n năvod pesti subtili, și zadarnic îl rod: acolo fiecare ochi e de ger și sufletul nu mai urcă la cer!

• *Viziunea unui coșmar*: Eroarea vine din nou și-mi spune: „Esti răstignit, esti răstignit!” Somnul se sparge. Prin viscere Cineva umblă ca pe-o stradă oarecare. „Vei muri, vei muri” — îmi strigă Astrul Noptii. „Ci vino odată, vino și du-mă-n țărâna binefăcătoare!” „O, nu! esti răstignit și ochii ți-i va culege Vulturul; imaginile vor fi boabe de anear otrăvind păsările, și-nviorând țărâtoarele”.

ARTHUR PORUMBOIU

calendar dobrogean

1.11.1876 — S-a născut Oreste Tafrali, prozator, istoric de artă (d.5.11.1937)
4.11.1996 — A murit Mihai Zissu, poet (n.15.02.1923)
9.11.1967 — S-a născut Cătălin Băjenaru, poet (d.24.09.1983)
10.11.1964 — A murit Aram Frenkian, filosof, filolog (n.20.03.1898)
13.11.1914 — A murit Dimitrie Anghel, scriitor (n.16.07.1872)
14.11.1955 — S-a născut Cristina Tamas, prozator, dramaturg
15.11.1985 — A murit Stelian Cucu, poet, ist.literar (n.1904)
17.11.1981 — A murit Tasclu Gheorghiu, eseist, traducător (n.20.09.1910)

19.11.1996 — A murit Vasile Petre Fatî, poet, prozator (n.13.10.1944)
21.11.1866 — S-a născut M.Ionescu Dobrogianu, istoric, publicist (d.1938)
24.11.1920 — A murit Alexandru Macedonski, poet (n.14.03.1854)
24.11.1878 — S-a născut Constantin Mușe (C.M.Blond) poet (d.1929)
25.11.1936 — S-a născut Nicoleta Voinescu, prozator

26.11.1875 — S-a născut Ion Adam, prozator (d.1911)
26.11.1901 — S-a născut Mihail Drumes, prozator (d.1982)
26.11.1953 — A murit Alexandru P.Arbores, etnograf (n.20.06.1890)
27.11.1874 — S-a născut Jean Bart (Eugeniu P.Botez), prozator (d.12.05.1933)
28.11.1919 — S-a născut Cornel Regman, critic literar, prozator (d.1999)
28.11.1971 — A murit Dimitrie Stelaru, poet (nr.8.03.1917)
28.11.1947 — S-a născut Veronica Stăne (Macoveanu), poet

GELU CULICEA

CONSTANT

anticariat internațional prin poștă

Caută următoarele cărți la preturi rezonabile:

- BLECHER MAX: **Corp transparent**, 1934; **Inimi cicatrizate**, 1937.
- BOGZAGEO: **Jurnal de Sex**, 1929; **Poemul invectivă**, 1933; **Țări de piatră, de foc și de pământ**, 1939
- BONCIU H.: **Bagaj**, 1934; **Pensiunea doamnei Pipersberg**, 1936; **Brom**, 1939.
- BRUNEA-FOX F.: **Nopti bucurestene**, 1927; **Cinci zile printre leproși**, 1928
- CEHOV ANTON: **Țăranii. Schițe**, 194.6
- CRISTIAN V.: **Efluvii**, 1931
- CULGER GRIGORE: **Afară-de-unul-singur**, 1946.
- FUNDOIANUB.: **Țăgăduința lui Petrus**, 1928.
- LERMONTOV M.: **Un erou al timpului nostru**, 1946.
- LUCA GHERASIM: **Roman de dragoste**, 1933.
- NAUM GELU: **Drumetul incendiar**, 1936; **Libertatea de a dormi pe o frunte**, 1937; **Vasco da Gama**, 1940; **Culoarul somnului**, 1944; **Castelul orbilor**, 1946.
- NAUM / TEODORESCU: **Spectrul longevității, 122 de cadavre**, 1946.
- NISIPEANU C-TIN: **Cartea cu grimase**, 1933.
- PĂUN PAUL: **Pământul sălbatec**, 1939; **Marea palidă**, 1945.
- PANĂ SASA: **Atentat la unele tabieturi**, 1942; **Lumină în relief**, 1942; **Pentru libertate**, 1945; **Poeme fără imaginație**, 1947.
- PĂUN/TEODORESCU/TROST: **Diamantul conduce mâinile**, 1940.
- SIMONOV C-TIN: **Chestiunea rusă**, 1947.
- TEODORESCU VIRGIL: **Poem în leopardă**, 1940.
- VINEA ION: **Descântecul și flori de lampă**, 1925.
- VORONCA ILARIE: **Colomba**, 1927; **Ulise**, 1928; **Brătara noptilor**, 1929; **Zodiac**, 1930; **A doua lumină**, 1930; **Act de prezentă**, 1932.

Căutam de asemenea Literatură română dintre anii 1900-1960, tradusă în germană.

Ofertele (și altele decât cele de mai sus) rugăm să le transmiteți, indicând pretul solicitat, starea de păstrare a cărții și posibilitatea de contact (telefon sau adresă), la **Căsuța poștală 124 Oficiul 1, Constanța sau la telefon (041) 673173**.

La aceeași adresă primim **solicitări** din partea autorilor de carte, pe care le vom procura operativ. Indicați autorul, titlul, numele și adresa dvs. Răspuns, cu oferta de pret, garantat.

P.

SANDA GHINEA

EPIGRAME

volum bilingv

S-a vrut tradus în limba turcă și în afaceri nu se-ncurcă. O fi-n română pus cu furca, dar din buric dă — a lă turca.

depoziție de martor

Pe la noi — cum să vă zic, știți, se-ntâmplă prin birouri, să se fure câte-un pic... dar cu-o trenă de zerouri.

imn libertății

Am libertate — n-am să neg, o libertate-n vârf cu poame. În iarna asta pot s-aleg, or mor de frig, or mor de foame.

portret mediatizat

Escandarani am aflat, că n-a dat banii pe barbut. Era de mult un om făcut, și-acum e-un om bine legat.

vis de scriitor

Privindu-și opera grămadă, îi tremurau în ochi doi stropi când se vedea: nume de stradă... plină de câini, gunoaie, gropi.

de-ale culiselor

Regizorul a constatat, când gongul a bătut grăbit, că interpretul nu-i macheat, dar e al naibii de machit.

Fortunato II s-a căsătorit cu o trapezistă și au avut împreună un copil, pe care l-au botezat Horacio. În drumurile lor, biziundu-se într-un acces de independență pe îndeletnicirea ei nesigură, femeia l-a părăsit, lăsându-i copilul în seamă. Horacio nu-și mai amintea de chipul ei decât vag, nereușind să-l desprindă din multimea acrobatelor pe care le cunoscuse de-a lungul anilor. Pe când Horacio avea zece ani, tatăl său se căsătorii tot cu o artistă de circ, meșteră în echitație, capabilă să stea în cap pe un cal în galop, ori să sară dintr-o să într-alta, cu ochii legați. Era foarte frumoasă. Însă oricât de mult s-ar fi spălat și oricât de mult săpun ori parfum ar fi folosit, tot nu reușea să scape de mirosul de cal, o aromă uscată, de sudoare și osteneală. La adăpostul fustelor sale, învăluit în mireasma aceea unică, Horacio găsi consolare pentru lipsa mamei. După un timp însă, călătoria plecă și ea, fără vreun cuvânt de rămas bun. A treia oară, la maturitate, Fortunato II se căsătorii cu o elvetiancă, ce bătea drumurile Americii într-un autobuz cu turiști. Se săturase de viața de beduin pe care o ducea și se simtea bătrân pentru noi aventuri, așa că atunci când femeia îi ceru să lase circul și să se instaleze la o fermă din Alpi, între dealuri și păduri bucolice, nu avu nici cea mai mică dificultate în a renunța la circ pentru o viață sedentară. De soarta circului rămase să vadă fiul său Horacio, care avea de-acum douăzeci și ceva de ani.

Horacio a crescut cu nesiguranta mutărilor de fiecare zi, cu dormitul în veșnica hurducăială a roților și cu traiul în cort, dar se simtea mulțumit cu soarta lui. Nu-i invidia deloc pe copiii al căror destin era trasat încă înainte de a veni pe lume și care se duceau la școală în uniforme gri. El se simtea, în schimb, puternic și liber. Cunoștea toate secretele circului și curăta, cu același aer dezinvolt, excrementele din cuștile fiarelor sau evolua la o înălțime de cincizeci de metri, în înută de husar, cucerindu-și publicul cu surâsul lui seducător. Dacă uneori i se întâmpla să tânjească după puțină stabilitate, n-ar fi recunoscut-o nici în ruptul capului. Faptul că fusese părăsit, mai întâi de mama sa, apoi de cea vitregă, îl făcu neîncercător, în special în privinta femeilor, dar nu ajunse un cinic deoarece moștenise inima sentimentală a bunicului său. Avea un talent urias în privinta circului, dar îl preocupa mai mult decât arta aspectul comercial al afacerii. Își propusese de mic să ajungă bogat, cu intenția naivă de-a obține cu ajutorul banilor sentimentul de siguranță de care nu avusese parte în familie. Își multiplică afacerile, achiziționând un lant de săli de box în diferite capitale. Trecu apoi de la box la lupte libere și, cum era un om cu o imaginație jucăușă, transformă sportul acesta primitiv într-un spectacol dramatic. Ale lui au fost ideile cu Mumia adusă în ring într-un sarcofag egiptean; cu Tarzan, acoperindu-și părțile rușinoase cu o pielică de tigru atât de mică încât, la fiecare salt al său, publicul stătea cu suflul la gură în așteptarea unei revelații; cu Îngerul care, punându-și zălog pletele de aur, le pierdea în fiecare noapte sub foarfecele nemilosului Kuramoto — un indian mapuche deghezizat în samurai — pentru ca a doua zi să apară cu buclele intacte, semn de neîgăduit al condiției sale divine. Toate acestea, ca și alte aventuri comerciale, precum și aparițiile sale publice cu două gărzi de corp ce trebuiau să-i intimideze competitorii și să atâte curiozitatea femeilor, îi creară faima de om rău, pe care el o savura cu o plăcere enormă. Trăia bine, călătorea peste tot încheind contracte, căuta monștri, își făcea apariția în cluburi și cazinouri, avea o vilă de sticlă în California și o fermă în Yucatan, cu toate că în majoritatea timpului locuia în hotelurile cele mai scumpe. Îi plăceau blondele în postură de dame de companie. În amintirea mamei sale vitregue, le alegea pe cele suave, cu sâni păguți, dar nu se implica prea mult în chestiuni amoroase, iar când bunicul său îl somă să se însoare și să facă copii pentru a asigura continuitatea numelui, el îi răspunse că nici nebun nu s-ar ucră pe eșafodul matrimonial. Era un bărbat brunet, cu o chică pe care și-o descâlcea răsfrându-și degetele prin ea, cu ochi îndrăzneți și o voce autoritară, ce-i puneă în evidență vesela vulgaritate. Îi plăcea să fie elegant și-și cumpăra haine scumpe, dar acestea păreau prea strălucitoare, cravatele lui ieșeau prea mult în evidență, rubinul inelului său era prea ostentativ, iar lotiunile sale prea penetrante. Avea un aer de împlânzitor de lei, pe care nici un croitor englez n-ar fi izbutit să-l ascundă.

Zărind-o într-una din zilele de marți ale lunii martie pe Patricia Zimmerman, omul acesta care, până atunci, își lăsase o bună parte din existență în bratele risipei, își pierdu limpezimea cugetului și, odată cu aceasta, inconsecvențele suflului. Se afla cu patru amici și o divă, pe care se gândea s-o ia cu el pentru o săptămână în Bahamas, în singurul restaurant din oraș unde negrii nu erau admiși, când o văzu pe Patricia intrând în salon la brat cu sotul ei, îmbrăcată în mătase, purtând drept podoabe câteva din diamantele ce făcuseră atât de cunoscută firma Zimmerman & Co. Era o femeie foarte diferită de neuitata lui mamă vitregă ce o mirosea a sudoare de cal și de blondele binevoitoare cu care avuse de-a face până atunci. Văzând-o înaintând, măruntă, fină, cu părul castaniu prins într-un coc sever, cu un decolteu ce lăsa la vedere oasele claviculei, simți o greutate în genunchi și o căldură insuportabilă în

cosul pieptului. Preferințele lui se îndreptau către femeile simple, puse întotdeauna pe chef, pe când la femeia aceasta trebuia să te uiti de aproape ca să-i poți dibui calitățile și chiar și așa, acestea erau vizibile doar unui ochi exersat în materie de subtilități, ceea ce nu era cazul lui Horacio Fortunato. Ar fi răs din toată inima dacă ghicitoarea circului ar fi căutat în bolul ei de sticlă și i-ar fi prorocit că urma să se îndrăgostească de o aristocrată plină de trufie, trecută de patruzeci de ani, și asta se întâmpla chiar atunci, în timp ce-o vedea înaintând spre el ca o împărăteasă văduvă, gătită în negru, cu luminile diamantelor strălucindu-i la gât. Dând să treacă pe lângă el, se opri o clipă în fața uriașului acela cu șervețelul petrecut peste gulerul jachetei și cu colțul gurii pătat de-o picătură de sos. Simțindu-i parfumul și zărindu-i profilul acviliin, Horacio Fortunato uită pe loc de divă, de gărzile de corp, de afaceri și de toate planurile vieții sale, hotărându-se cu toată seriozitatea s-o smulgă din mâinile bijutierului, pentru a o iubi așa cum știa numai el s-o facă. Își întoarse scaunul într-o parte și, uitând de invitații lui, se apucă să măsoare distanța ce-l separa de ea, Patricia întrebându-se dacă nu cumva necunoscutul se uita la bijuteriile ei cu oarecare gânduri necurate.

Chiar în seara aceea, la reședința familiei Zimmerman sosi un neobișnuit buchet de orhidee. Patricia examină cartea de vizită, tipărită în sepie, cu

companiei Fortunato & Fiii.

— În propria mea casă, cum îndrăznește? — murmură Patricia, cu inima zbătându-i-se în piept. A fost nevoită să-și amintească de implacabilele reguli de etichetă deprinse în atâția ani de frecventare a saloanelor, pentru a-și ascunde tremurul vocii și al mâinilor. Simți pentru o clipă tentația de a-l înfrunta o dată pentru totdeauna pe nebunul acela, dar înțelese că nu avea destulă putere, se socotea înfrântă înainte de-a da ochii cu el.

— Spune-i că nu sunt acasă. Dă-l afară și atrage-le și celorlalți atenția că domnul acesta nu e binevenit în casa mea — porunci ea.

A doua zi, la micul dejun, n-au mai sosit flori exotice și Patricia se gândi, cu un suspin de ușurare sau de tristete, că mesajul ei fusese până la urmă înțeles. Se simți liberă în dimineata aceea, pentru prima dată într-o săptămână, și după ce se programă la salonul de cosmetică, se duse să joace tenis. S-a întors după amiaza, la două, cu o nouă coafură și cu o puternică durere de cap. La intrare, pe masa din vestibul, găsi o casetă mov, cu marca Zimmerman imprimată cu litere aurii. A deschis-o distrat, închipuindu-și că o lăsase sotul ei, și a dat peste un colier de smaralde însoțit de una din pompoasele cărți de vizită în sepie, pe care ajunse de-acum să le cunoască și să le disprețuiască. Durerea ei de cap se transformă în panică. Aventurierul

ISABEL ALLENDE

CADOU PENTRU O IUBITĂ

• Renaștere

un nume parcă desprins din romane, cu înfloriri aurii. De prost gust, băgii ea, ghicind într-o clipă că era vorba de tipul pomădat de la restaurant și, gândindu-se că poate expeditorul dădea târcoale casei, porunci servitorilor să scoată cadoul în stradă. În ziua următoare sosi pe numele ei o casetă de cristal cu un singur trandafir roz, perfect, neînsoțit de nici o carte de vizită. Majordomul îl aruncă și pe acesta la gunoi. Apoi, în restul săptămânii, apărură tot felul de buchete: un coș cu flori sălbatic pe un așternut de lavandă, o piramidă de garoafe albe într-o cupă de argint, o duzină de lalele negre aduse din Olanda și o multime de alte soiuri imposibil de găsit în locurile acelea calde. Toate avură soarta primului, dar cel ce le trimitea nu-și pierdu cumpătul, chiar își înteti asediul până la cote insuportabile, Patricia Zimmerman neîndrăznind să mai răspundă la telefon de teamă să nu-l audă susurându-i propuneri indecente, cum se întâmplase chiar în marteia aceea, la două noaptea. Îi returna scrisorile fără să le deschidă. Renunță să mai iasă din casă deoarece îl întâlnea pe Fortunato în locuri neașteptate: fixând-o dintr-o lojă alăturată la operă, pe stradă, gata să-i deschidă ușa automobilului înainte ca șoferul ei să schițeze vreun gest, întrupat ca o iluzie în ascensor sau pe vreo scară. Era înspăimântată, prizonieră în propria ei casă. O să-i treacă, o să-i treacă, își spunea, dar asemenea unui vis rău Fortunato nu dispărea, veghea de după pereti, îl auzea gâfâind. Femeia se gândi să anunțe poliția ori să-i spună bărbatului, dar renunță căci avea oroare de scandal. Într-o dimineată, pe când își consulta corespondența, majordomul o anunță că sosise în vizită președintele

acesta era dispus să-i distrugă viața, nu numai că fusese la magazinul sotului ei, să-i cumpere o bijuterie imposibil de ascuns, dar i-o mai trimitea, cu toată obrăznicia, și acasă. Un asemenea cadou nu putea fi aruncat la gunoi, cum făcuse cu florile primite până atunci. Cu caseta la piept se închise în birou. După o jumătate de oră își chemă șoferul și îi ceru să ducă un pachet la aceeași adresă unde returnase mai multe scrisori. Nu a simțit nici o ușurare despărțindu-se de bijuterie, dimpotrivă, avu senzația că se scufundă într-o mlaștină.

Dar și Horacio Fortunato orbecăia atunci prin întuneric, fără să poată face un pas înainte. Nu avusese niciodată nevoie de atâta timp și de atâția bani, pentru a face curte unei femei, cu toate că cele de până atunci — trebuia să recunoască acest lucru — erau foarte diferite de femeia de acum. Pentru prima dată în viața lui de saltimbanc se simtea ridicol, nu mai putea continua așa, sănătatea lui de taur începea să se resimtă, tresărea în somn, se sufoca, inima îi bătea aiurea, avea arsuri la stomac, iar tâmpile îi zvâcneau. De pe urma pasiunii sale aveau de suferit și afacerile companiei, când trebuia să ia o decizie se pripea și pierdea bani. S-o ia naiba, am ajuns să nu mai știu ce-i cu mine, bombănea el, dar nu se gândea nici o clipă să renunțe.

Cu caseta mov în mâini, stând abătut într-un fotoliu, la hotelul la care trăsese, Fortunato își aminti de bunicul său. La tatăl lui se gândea rareori, dar bunicul acela formidabil, care la nouăzeci și ceva de ani continua să-și cultive grădina cu legume, îi revenea deseori în memorie. Luă telefonul și ceru o convorbire interurbană.

Aproape surd, dar în polida anilor săi mulți, încă lucid, bătrânul Fortunato nu se obișnuise cu aparatul

acela blestemat în care se auzeau voci de la capătul pământului. Ascultă până la capăt, cu toată atenția de care era în stare, trista poveste a nepotului său.

— Și zi așa, vulpea aia și-a permis să-și bată joc de băiatul meu?

— Nu-mi aruncă nici măcar o privire, Nono. E bogată, frumoasă, de rang nobil, are de toate.

— Aha... Și e măritată, bineînțeles.

— Bineînțeles, dar asta mă preocupă cel mai puțin. Dacă m-ar lăsa măcar să-i vorbesc!

— Să-i vorbești? Și de ce, mă rog? N-ai ce să-i spui unei asemenea femei, fiule.

— I-am dăruit un colier de regină și mi l-a trimis înapoi fără să-mi spună un cuvânt.

— Dă-i ceva ce nu are.

— De exemplu, ce?

— Fă-o să rădă, cu asta nu dai greș la femei — și bunicul adormi cu receptorul în mână, visând la domnișoarele care-i făceau ochi dulci pe vremea când dansa cu cimпанzeul și făcea acrobatii mortale la trapez.

A doua zi, bijutierul Zimmerman primi în biroul său vizita unei tinere splendide, manichiuristă, după spusele ei, care venise să-i ofere la jumătate de pret, același colier de smaralde pe care-l vânduse chiar el în urmă cu patruzeci și opt de ore. Își amintea foarte bine de figura cumpărătorului, care părea să fie un mrlan.

— Am nevoie de o bijuterie cu care să dau gata o damă arogantă — spusese.

Zimmerman îl studie pret de-o secundă și socoti că trebuia să fie unul din proaspeții îmbogățiți de pe urma petrolului sau a cocainei. Nu-i plăceau oamenii vulgari, el era obișnuit cu altă lume. Rareori își servea clienții cu mâna lui, dar bărbatul acela insistase să-i vorbească și părea dispus să cheltuiască oricât.

— Ce-mi recomandați? — întrebase acesta în fata tipsiei pe care străluceau cele mai pretioase bijuterii ale firmei.

— Depinde de doamnă. Perlele și rubinele sunt puse în valoare de epidermele brune, smaraldele de cele foarte albe, iar diamantele se potrivesc în orice situație.

— Diamante are destule. I le dă sotul ei ca pe niște caramelle.

Zimmerman tuși. Îi repugnav asemenea confidențe. Clientul luă colierul, îl ridică în lumină fără nici o considerație, îl răsuci ca pe un clopotel și, în timp ce ulcerul bijutierului îi trimisese acestuia un junghi, aerul se umplu de clinchete și fulgere verzi.

— Credeti că smaraldele aduc noroc?

— Domnule, deșin sunt superstitios, sunt de părere că toate pietrele pretioase satisfac această exigentă.

— E vorba de-o femeie foarte specială. Nu-mi pot permite să fac vreo greșală în privinta cadoului, înțelegeți?

— Perfect.

Se pare însă că tocmai asta s-a întâmplat, își spuse Zimmerman, neputându-și stăpâni un surâs răutăcios când fata aceea îi aduse înapoi colierul. Nu, nu bijuterie, ci ea era de vină. Își închipuise o femeie mai rafinată, nicidecum o manichiuristă cu poșetă de plastic și bluză de duzină, se simtea însă contrariat, exista în ea ceva vulnerabil și patetic, săraca de ea, o s-o sfârșească prost în mâinile tâlharului.

— Fata mea, cred că ar fi mai bine să-mi spui tot ce s-a întâmplat — spusese, într-un târziu, Zimmerman.

Tânăra îi debită o poveste învățată pe de rost și după un ceas ieși sprintenă din birou. Așa cum anticipase, bijutierul nu numai că îi cumpără colierul, dar o invită și la cină. Își dădu seama într-o clipă că Zimmerman era viclean și neîncercător în afaceri, dar naiv în toate celelalte, și că i-ar fi fost lesne să-i sucească mintile, și să-l tină așa, cât timp ar fi dorit Fortunato, sau cât era dispus el să plătească.

Noaptea aceea care începu pentru Zimmerman cu o cină și se termină cu o pasiune neașteptată, a fost pentru el una memorabilă. O reîntâlni a doua zi pe noua lui prietenă, iar spre sfârșitul săptămânii o anunță pe Patricia, bălbâindu-se, că pleacă la New York, la o licitație de odoare rusești salvate de la masacrul de la Ekaterinburg. Sotia sa nu l-a luat în seamă.

Singură, fără chef să iasă, cu o durere de cap ce-o săcăia tot timpul, Patricia se hotărî să consacre ziua aceea de sâmbătă odihnei. Se instală pe terasă, cu intenția de-a frunzări niște reviste de modă. Nu plouase în timpul săptămânii și aerul era uscat și dens. O vreme citi, apoi soarele începu s-o adoarmă, trupul i se îngreunase, ochii i se închideau, iar revista îi alunecă din mâini. Îi ajunse atunci la urechi un freamăt din capătul grădinii; se gândi la grădinarul care, în mai puțin de un an, făcuse din proprietatea lor o junglă tropicală, smulgând în încăpățănarea lui tufele de crizanteme, pentru a face loc unei vegetații impetuoase. Deschise ochii, se uită distrat în direcția soarelui și se păru că ceva, de-o mărime neobișnuită, se mișcă

traducere din limba spaniolă de

RADU NICIPORUC

continuare în pag. 14

din vol. „Cuentos de Eva Luna” Ed. Plaza & Janes, 1995

◆ Revistă editată de Consiliul Local al Municipiului Constanța cu sprijinul Ministerului Culturii și al Casei de Editură „Ex Ponto”

◆ Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

● Redactor șef: CONSTANTIN NOVAC ● Redactor șef adj.: NICOLAE MOTOC

Adresa: Constanța, Piața Ovidiu nr. 12, tel. fax 61.11.72, 61.10.79 ISSN 12208167 Tiparul: INFECON S.A. Constanța ● Cititorii din străinătate se pot abona prin „RODIPET” S.A. P.O. Box 33-57, fax 0040-1-222.64.07; 222.64.39, telex 11995, Piața Presei Libere nr. 1, sector 1, București, România ● Redactor de serviciu: OVIDIU DUNĂREANU